

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS
VEIKLOS, SUSIJUSIOS SU LIETUVOS
NARYSTE EUROPOS SĄJUNGOJE,
2009 METAIS APŽVALGA**

2010 m. gegužės 10 d.

TURINYS

TURINYS	2
ĮVADAS	4
1. SVARBIAUSI ES POLITIKOS IR EKONOMIKOS KLAUSIMAI	5
1.1 Lisabonos sutartis.....	5
1.2 Ekonominiai ir finansų klausimai	6
1.3 ES vidaus rinkos plėtra.....	7
1.4 Lisabonos strategijos įgyvendinimas	8
1.5 Integracija energetikos srityje	10
1.6 Klimato kaita	12
1.7 Pasirengimas euro įvedimui	14
1.8 ES struktūrinės paramos panaudojimas.....	15
1.9 ES Bendrosios žemės ūkio politikos raida.....	17
1.10 Europos mokslinių tyrimų erdvės kūrimas.....	18
1.11 ES Baltijos jūros regiono strategija.....	20
1.12 Atnaujinta Europos Sąjungos socialinė darbotvarkė.....	21
1.13 Geresnis reglamentavimas.....	22
1.14 Bendradarbiavimas teisingumo ir vidaus reikalų srityje	22
1.15 Totalitarinių režimų įvykdytų nusikaltimų įvertinimas ES lygiu.....	26
1.16 Europos Sąjungos migracijos politikos raida.....	27
1.17 Lietuvos dalyvavimas Šengeno erdvės susitarime	29
1.18 Integracija transporto srityje.....	29
2. SVARBIAUSI ES IŠORĖS POLITIKOS KLAUSIMAI	31
2.1 ES plėtra	31
2.2 Europos kaimynystės politikos raida.....	31
2.3 ES ir Rusijos santykių raida	34
2.4 ES išorės ekonominė politika.....	34
2.5 Vystomojo bendradarbiavimo politika.....	36
2.6 Europos saugumo ir gynybos politika.....	37
3. SPECIFINIAI LIETUVAI AKTUALŪS KLAUSIMAI	37
3.1 Supaprastinto tranzito iš Kaliningrado srities ir į ją režimo taikymas	37
3.2 Ignalinos atominės elektrinės (AE) veiklos nutraukimas.....	38
3.3 Europos lyčių lygybės instituto įsteigimas Lietuvoje	39
II DALIS. VYRIAUSYBĖS VEIKLA KOORDINUOJANT EUROPOS SĄJUNGOS REIKALUS	40
1. EUROPOS REIKALŲ KOORDINAVIMO SISTEMOS PAKEITIMAI	40
2. LIETUVOS PASIRENGIMAS PIRMININKAUTI EUROPOS SĄJUNGAI	40
3. VYRIAUSYBĖS IR VYRIAUSYBĖS ATSTOVŲ PASITARIMAI ES KLAUSIMAIS. VYRIAUSYBĖS ES KOMISIJOS VEIKLA.....	41
4. VISUOMENĖS INFORMAVIMAS APIE EUROPOS SĄJUNGĄ	43
III DALIS. LIETUVOS ATSTOVAVIMAS ES INSTITUCIJOSE	45
1. LIETUVOS ATSTOVAVIMAS ES TARYBOS BEI KITŲ EUROPOS SĄJUNGOS INSTITUCIJŲ DARBO GRUPIŲ IR KOMITETŲ VEIKLOJE	45
1.1. Bendri duomenys.....	45
1.2. Pagrindinio ir pakaitinio atstovo skyrimas.....	45
1.3. Atstovavimo ES Tarybos darbo grupėse ir komitetuose statistiniai rodikliai	46

1.4. Atstovavimo Europos Komisijos komitetuose ir darbo grupėse rodikliai	47
2. LIETUVOS POZICIJŲ FORMAVIMAS IR ATSTOVAVIMAS EUROPOS SAJUNGOS TEISINGUMO TEISME	47
3. LIETUVOS PILIEČIŲ ĮSIDARBINIMAS EUROPOS SAJUNGOS INSTITUCIJOSE, NACIONALINIŲ EKSPERTŲ DELEGAVIMAS.....	49
IV DALIS. EUROPOS SAJUNGOS TEISĖS PERKĖLIMO IR ĮGYVENDINIMO PROCESAS.....	52
1. ES TEISĖS PERKĖLIMO IR ĮGYVENDINIMO PLANAVIMAS.....	52
2. DIREKTYVŲ NOTIFIKAVIMAS EUROPOS KOMISIJAI.....	53
3. VIDAUS RINKOS DIREKTYVŲ PERKĖLIMAS	53
4. ATITIKTIES LENTELĖS	54
5. PAŽEIDIMŲ PROCEDŪRA.....	54
PRIEDAI.....	56
1. LIETUVOS DALYVAVIMAS EUROPOS SAJUNGOS TEISINGUMO TEISMO BYLOSE	56
2. EUROPOS SAJUNGOS TEISĖS PERKĖLIMO IR ĮGYVENDINIMO PROCESO 2009 M. STATISTINIAI DUOMENYS.....	57

IVADAS

Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau vadinama – Vyriausybės) veiklos, susijusios su Lietuvos naryste Europos Sąjungoje (toliau vadinama – ES), apžvalgos tikslas – sistemingai apžvelgti ir įvertinti Vyriausybės integracijos į ES veiklą 2009 metais. Apžvalgą rengia Užsienio reikalų ministerija pagal kitų ministerijų, valstybės institucijų ir įstaigų pateiktą informaciją. Metinės apžvalgos rengiamos nuo 2005 m. Ankstesnes apžvalgas galima rasti Vyriausybės interneto svetainėje (*www.lrv.lt*).

Apžvalgą sudaro keturios pagrindinės dalys. Jose apžvelgiama 2009 m. Lietuvai aktualiausių ES politikos ir ekonomikos klausimų raida, Vyriausybės veikla koordinuojant ES reikalus Lietuvoje, Lietuvos atstovavimas ES institucijose, taip pat ES teisės perkėlimo ir įgyvendinimo procesas.

1. SVARBIAUSI ES POLITIKOS IR EKONOMIKOS KLAUSIMAI

1.1 Lisabonos sutartis

2009 m. Vyriausybė siekė ES institucinių ir politinių reformų, susijusių su Lisabonos sutarties įsigaliojimu ir įgyvendinimu, užbaigimo. 2009 m. birželio mėn. vykusios Europos Vadovų Tarybos (toliau – EVT) sprendimas dėl papildomų garantijų Airijai ir Čekijai, kuriomis buvo detaliau išaiškintos atskirų Lisabonos sutarties nuostatų taikymo apimtys, atvėrė kelią Lisabonos sutarties ratifikavimo procesui užbaigti. Sutartis įsigaliojo 2009 m. gruodžio 1 d.

Lisabonos sutartis sudarė prielaidas ES veikti demokratiškiau, efektyviau ir vieningiau. Lisabonos sutartyje įtvirtinta Lietuvai svarbi „*solidarumo sąlyga*“, kuri numato, jog ES ir valstybės narės veikia bendrai ir solidariai, jei kuri nors valstybė narė patirtų teroro aktą, gaivalinę nelaimę ar žmogaus sukeltą katastrofą. Šios išlygos taikymas numatytas esant tam tikrų produktų, ypač energetikos, tiekimo sutrikimams. Be to, Lisabonos sutarties nuostatos sustiprino Europos Parlamento galias ir nacionalinių parlamentų vaidmenį, numatė galimybę ES piliečiams teikti pasiūlymus Europos Komisijai. Sutartimi buvo įsteigtos 2 naujos pareigybės – nuolatinis EVT pirmininkas ir ES vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai. Tikimasi, kad tai padės užtikrinti geresnį ES darbo organizavimą, ES veiksmų tarptautinėje arenoje nuoseklumą ir veiksmingumą. Be to, numatyta, kad Vyriausiajai įgaliotinei padės šiuo metu kuriama Europos išorės veiksmų tarnyba.

Rengiantis 2009 m. spalio 28–29 d. EVT susitikimui, kuriame buvo patvirtinti du svarbūs su parengiamuoju Lisabonos sutarties įsigaliojimo darbu susiję ES pirmininkavusios Švedijos pranešimai (dėl Lisabonos sutarties įsigaliojimo parengiamojo darbo ir dėl Europos išorės veiksmų tarnybos gairių), buvo atnaujintos pagrindinės Lietuvos pozicijos gairės, kurių esmė – ES Tarybai pirmininkaujanti šalis turėtų likti matoma, o ES valstybės narės turėtų būti tinkamai atstovaujamos Europos išorės veiksmų tarnyboje; tai svarbu siekiant užtikrinti visų ES valstybių narių „nuosavybės jausmą“, aktyvų jų įsitraukimą į ES sprendimų priėmimo procesą bei didinti ES piliečių domėjimąsi ES reikalais.

Diskusijose dėl EVT ir ES Tarybos darbo reglamentų buvo siekiama užtikrinti pagrindinį ES Bendrųjų reikalų tarybos vaidmenį rengiant EVT posėdžius ir nustatyti, kad EVT pirmininkas ir Vyriausiasis įgaliotinis glaudžiai bendradarbiautų su ES Tarybai pirmininkaujančių šalių trejetu, siekiant užtikrinti jų 18 mėnesių pirmininkavimo ES programos įgyvendinimą. Diskusijose dėl pirmininkavimo parengiamosioms ES Užsienio reikalų tarybos darbo grupėms buvo siekiama, kad Vyriausiasis įgaliotinis, skirdamas savo atstovus, glaudžiai bendradarbiautų su ES pirmininkaujančia valstybe. Taip buvo norima užtikrinti, kad paskyrimai remtųsi geografinės pusiausvyros principu, o skiriamas asmuo turėtų valstybių narių pasitikėjimą. Europos išorės veiksmų tarnybos (toliau – EIVT) steigimo klausimu Lietuva akcentavo, jog: (a) būtina užtikrinti aktyvų valstybių narių įsitraukimą į sprendimų dėl EIVT rengimą ir į tarnybos formavimą nuo pirmųjų jos steigimo žingsnių; (b)

ES valstybių narių atstovai kaip įmanoma greičiau turi sudaryti ne mažiau nei 1/3 EIVT darbuotojų; (c) įdarbinant ES valstybių narių atstovus EIVT būstinėje ir delegacijose turi būti vadovaujama geografinio balanso (t.y., proporcingo visų šalių atstovavimo) principu.

2009 m. gruodžio 9 d. mėn. buvo surengtas EVT pirmininko Herman van Rompuy vizitas į Lietuvą, kurio metu jam buvo pristatyti esminiai Lietuvos interesai dėl Lisabonos sutarties įgyvendinimo.

1.2 Ekonominiai ir finansų klausimai

2009 m. Lietuva aktyviai dalyvavo diskusijose dėl Europos ekonomikos atgaivinimo plano, kuris buvo patvirtintas kovo mėn. EVT susitikime. Pagal šį planą buvo skirta 5 mlrd. EUR energetinio saugumo ir greitaeigio interneto ryšio projektams, taip pat naujiems iššūkiams žemės ūkio srityje finansuoti. Lietuvos pastangomis buvo užtikrintas finansavimas 2 svarbiems projektams – NordBalt elektros jungčiai su Švedija (175 mln. EUR) ir dujų reversinei srovei su Latvija (3 mln. EUR). Naujiems iššūkiams spręsti Lietuvai skirta 77,5 mln. litų (be nacionalinio kofinansavimo, kuris sudaro 8,61 mln. Lt). Šios lėšos skirtos pieno sektoriui restruktūrizuoti (60,5 mln. Lt.), klimato kaitos mažinimo priemonėms (1,49 mln. Lt.) bei plačiajuosčiam interneto ryšiui kaimo vietovėse diegti (15,5 mln. Lt.).

Reaguojant į ekonominės ir finansų krizės mastą ir ilgalaikes pasekmes ekonomikos vystymuisi, 2009 m. kovo 19-20 d. vykusioje EVT buvo priimti Lietuvai ir kitoms Vidurio ir Rytų Europos šalims aktualūs sprendimai dėl ES solidarumo: 1) Europos Komisija ir Taryba pakviestos prireikus imtis reikiamų veiksmų suteikiant paramą krizės paveiktoms šalims narėms; 2) sustiprinti Europos Bendrijos vidutinės trukmės finansinės pagalbos instrumentą, skirtą euro zoni nepriklausančių valstybių narių mokėjimų disbalansams finansuoti, išplečiant šį instrumentą iki 50 mlrd. EUR*.

2009 m. Vyriausybė aktyviai dalyvavo diskusijose dėl ES finansų rinkos reglamentavimo ir priežiūros tobulinimo. Vienas iš svarbiausių klausimų finansų rinkos srityje buvo ES finansų rinkos priežiūros sistemos reforma. ES lygiu buvo susitarta įsteigti 2 lygmenis (*makro* ir *mikro*) apimančią ES finansų rinkos priežiūros sistemą: *makro* lygiu įsteigti naują instituciją – Europos sisteminės rizikos valdyba, kurios pagrindinis tikslas – identifikuoti rizikas visuose finansų sektoriuose ir rengti perspėjimus; *mikro* lygiu įsteigti 3 naujas Europos priežiūros institucijas, kurios pakeis šiuo metu ES veikiančius komitetus, rengs privalomus techninius standartus bei teiks rekomendacijas (taip pat ir nacionalinėms priežiūros institucijoms). Ši reforma turėtų užtikrinti, kad visos ES šalių nacionalinės finansų rinkos priežiūros institucijos taikytų suderintas taisykles ir laikytųsi nuoseklios priežiūros praktikos. Lietuva nuosekliai rėmė finansų sektoriaus priežiūros stiprinimo iniciatyvas, siekdama efektyvios ir nepriklausomos sistemos. Galutiniame susitarime buvo įtvirtinta Lietuvai palanki nuostata, pagal kurią sprendimai naujose finansų priežiūros institucijose bus priimami paprastos daugumos balsavimu (vienas narys – vienas balsas), išskyrus sprendimus, susijusius su techniniais standartais, gairėmis ir rekomendacijomis, dėl kurių bus balsuojama pagal kvalifikuotos balsų daugumos taisyklę. Be to, buvo įtvirtinta ir kita Lietuvai svarbi

* Instrumento parama jau pasinaudojo Latvija, Vengrija ir Rumunija.

nuostata, numatanti, kad nacionalinės priežiūros institucijos ir toliau liks atsakingos už atskirų finansų rinkos įmonių kasdienę priežiūrą. Lietuvai tai aktualu dėl to, jog didelę šalies finansų rinkos dalį užima dukterinės užsienio įmonės.

1.3 ES vidaus rinkos plėtra

2009 m. Lietuvoje buvo parengtas priemonių planas, įgyvendinantis 2009 m. birželio 29 d. Europos Komisijos rekomendaciją dėl priemonių, skirtų vidaus rinkos veikimui gerinti. Plane numatytos priemonės susijusios su vidaus rinkos koordinavimo funkcijos stiprinimu, institucijų, atsakingų už vidaus rinkos klausimus, tarpusavio bendradarbiavimo skatinimu, rinkų stebėsenos darbų rėmimu, nacionalinių valdžios institucijų supažindinimo su vidaus rinkos taisyklėmis užtikrinimu.

Įgyvendinant direktyvą dėl paslaugų vidaus rinkoje, 2009 m. gruodžio 28 d. įsigaliojo Paslaugų įstatymas, kuris visapusiškai reglamentuoja ES valstybių narių paslaugų teikėjų įsisteigimą Lietuvoje, kitose valstybėse narėse ir Europos ekonominės erdvės susitarimo dalyvėse įsisteigusių paslaugų teikėjų laisvę laikinai teikti paslaugas Lietuvoje. 2008–2009 m. buvo atliekama nacionalinių teisės aktų peržiūra, siekiant įvertinti jų atitikimą Paslaugų direktyvos nuostatoms. Teisės aktų peržiūros procese dalyvavo apie 100 valstybės ir savivaldybės institucijų, kurios peržiūrėjo daugiau kaip 2000 teisės aktų, iš kurių apie 800 buvo atrinkti kaip patenkantys į Paslaugų direktyvos taikymo sritį.

Įgyvendinant Paslaugų direktyvą, 2009 m. kovo mėn. buvo priimtas Vyriausybės nutarimas „Dėl ES vidaus rinkos informacinės sistemos naudojimo Lietuvos Respublikoje“. Sistema pradėjo veikti 2009 m. gruodžio 28 d. Praėjusiais metais toliau vyko keitimasis informacija pagal ES direktyvą dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo bei surengti mokymai šios srities kompetentingoms institucijoms. Taip pat buvo vykdomi 2008 m. ES lygiu priimto „Prekių paketo“ įgyvendinimo darbai, siekiant užtikrinti laisvą prekių judėjimą tose srityse, kuriuose nėra bendrų ES reikalavimų ir galioja skirtingos nacionalinės taisyklės.

2009 m. gegužės 13 d. VšĮ „Lietuvos ekonominės plėtros agentūroje“ pradėjo veikti Paslaugų ir gaminių kontaktinis centras, teikiantis verslo atstovų informavimo ir konsultavimo paslaugas bei užtikrinantis galimybę elektroninėmis priemonėmis „vieno langelio“ principu atlikti visas su prekių tiekimu rinkai bei teisės teikti paslaugas įgijimu ir paslaugų teikimo veiklos vykdymu susijusias procedūras ir formalumus.

Siekiant spręsti ES vidaus rinkos teisės aktų taikymo problemas, Lietuvos SOLVIT centras per 2009 m. priėmė 9 verslo bei 46 piliečių skundus ir paklausimus. Lyginant su 2008 m., skundų skaičius išaugo (2008 m. buvo išnagrinėti 3 verslo atstovų ir 23 piliečių skundai). Iš jų 25 buvo pripažinti kaip identifikuojantys ES teisės pažeidimus, kurie buvo sėkmingai pašalinti; dar 6 skundai šiuo metu yra sprendžiami; 3 skundų išspręsti nepavyko. Lyginant su ankstesniais metais, padaugėjo Lietuvos piliečių skundų dėl socialinių garantijų kitose ES valstybėse narėse netinkamo skyrimo, taip pat skundų, susijusių su Lietuvos Respublikos piliečių šeimos narių, kurie yra trečiųjų šalių piliečiai, leidimų gyventi kitose ES valstybėse narėse išdavimu. Atkreiptinas dėmesys, kad verslo atstovų teikiami skundai neretai reikalauja keisti netinkamai ES teisę perkeliančius ar įgyvendinančius nacionalinius teisės aktus (t.y.,

sprendžiamos vadinamosios SOLVIT+ bylos). 2009 m. Lietuvos verslo atstovai pateikė 4 tokius skundus.

Praėjusiais metais Lietuva itin sėkmingai vykdė ES reikalavimą neviršyti 1 proc. ES vidaus rinkos direktyvų perkėlimo į nacionalinę teisę deficito. 2009 m. gruodžio mėn. duomenimis, Lietuvoje šis rodiklis siekė 0,2 proc. (t.y., Europos Komisijai laiku nebuvo notifikuotos 3 direktyvos).

1.4 Lisabonos strategijos įgyvendinimas

2009 m. toliau buvo įgyvendinama 2008–2010 m. Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa, kurios tikslas – skatinti konkurencingumą ir įgyvendinti makroekonominės, mikroekonominės ir užimtumo politikos priemonės pagal programoje numatytus uždavinius. 2009 m. įvyko 3 nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos rengimo ir įgyvendinimo priežiūros komisijos posėdžiai. Praėjusiais metais buvo įgyvendinamos mokesčių, pensijų ir socialinio draudimo, sveikatos apsaugos, aukštojo mokslo ir studijų reformos, be to, Vyriausybė, siekdama stiprinti Lisabonos strategijos įgyvendinimo monitoringą, įpareigojo suinteresuotas valstybės institucijas kas ketvirtį vykdyti strategijos įgyvendinimo priežiūrą ir Vyriausybei teikti pažangos ataskaitas.

Įgyvendinant makroekonominės politikos priemones, praėjusiais metais buvo patvirtintos griežtos išlaidų taupymo priemonės, priimti Valstybinio socialinio draudimo įstatymo pakeitimai. Įgyvendinant aukštojo mokslo ir studijų reformą, buvo patvirtinti studijų fondo nuostatai, pakeistas socialinių stipendijų mokėjimo aukštųjų mokyklų studentams tvarkos aprašas ir pan.

Mikroekonominės politikos srityje, įgyvendinant mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (toliau – MTEP) ir inovacijų reformą, 2009 m. buvo patvirtintas Nacionalinių kompleksinių programų I-ojo etapo maksimalių lėšų paskirstymas. Iki 2009 m. pab. mažų ir vidutinių įmonių projektams pagal priemonę „Idėja LT“ buvo skirta 5,7 mln. Lt. ES fondų lėšų, pasirašytos 63 projektų finansavimo ir administravimo sutartys (toliau vadinama – sutartis), išmokėta 3,8 mln. Lt. lėšų. Įmonių MTEP projektams, įskaitant bendrus mokslo ir verslo projektus, buvo skirta 96,9 mln. Lt. finansinė parama pagal priemonę „Intelektas LT“ (pasirašyta 90 sutarčių) ir 34,9 mln. Lt. finansinė parama įmonių MTEP infrastruktūrai kurti ir plėtoti pagal priemonę „Intelektas LT+“ (pasirašyta 20 sutarčių). Iki 2009 m. gruodžio 31 d. pagal priemonę „InogebLT-1“, skirtą finansuoti MTEP projektus, buvo sudaryta 14 sutarčių 22,2 mln. Lt. paramos sumai bei išmokėta 1,5 mln. Lt. Įgyvendinant Ekonomikos augimo veiksmų programos prioritetą „Verslo produktyvumo didinimas ir aplinkos verslui gerinimas“ buvo pasirašytos 324 sutartys 304,3 mln. Lt. lėšų sumai, išmokėta 65,4 mln. Lt.

Iki 2009 m. pabaigos buvo sudarytos 243 sutartys dėl viešųjų pastatų energetinio efektyvumo didinimo 596,4 mln. Lt. paramos sumai bei išmokėta 145,2 mln. Lt. ES fondų lėšų. Įgyvendinant atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo plėtros tikslus, priemonės „Atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimas energijos gamybai“ projektams įgyvendinti buvo skirta 123,2 mln. Lt.

Laikantis Nacionalinėje Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje nustatytų užimtumo politikos prioritetų, 2009 m. pagrindinis dėmesys buvo sutelktas priemonėms, skirtoms stabilizuoti padėtį darbo rinkoje. Buvo patobulinta užimtumą reglamentuojanti įstatymų bazė (Seimas priėmė Užimtumo rėmimo bei Nedarbo socialinio draudimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymus), įvyko Lietuvos darbo biržos reorganizavimas. Nedarbo pasekmėms švelninti Lietuvos darbo birža įgyvendino 5 Europos socialinio fondo (toliau – ESF) remiamus projektus – nuolatinis dėmesys buvo skiriamas labiausiai pažeidžiamoms gyventojų grupėms (neįgaliesiems, vyresnio amžiaus asmenims, jaunimui) aktyvinti, jų socialinei integracijai ir integravimui į darbo rinką, taip pat buvo remiami asmenys, susiję su žemės ir miškų ūkio veikla, alternatyvios žemės ūkiui veiklos projektai. Per praėjusius metus buvo priimti Darbo kodekso straipsnių pakeitimai, reglamentuojantys galimybę lanksčiau tartis dėl terminuotų darbo sutarčių sudarymo ir nutraukimo, sudarantys prielaidas efektyviau organizuoti darbo laiką įmonėje, tuo padidinant darbo santykių lankstumą. Taip pat buvo priimti sprendimai dėl darbo užmokesčio viešajame sektoriuje mažinimo.

Gilėjant ekonominei krizei, sparčiai didėjant nedarbui (nuo 5,8 proc. 2008 m. iki 13,7 proc. 2009 m.) ir mažėjant užimtumui (nuo 64,3 proc. 2008 m. iki 60,1 proc. 2009 m.), kai kurios Nacionalinėje Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje įvardintos problemos prarado aktualumą, o anksčiau numatyti 2010 m. kiekybiniai užimtumo didinimo siekiai tapo nepasiekiami. 2009 m. užimtumo srityje pagrindinis dėmesys buvo skirtas padėčiai darbo rinkoje stabilizuoti, siekiant išvengti neracionalaus darbo vietų skaičiaus mažinimo pramonės srityse (sudarant lankstesnes sąlygas darbo santykiams reglamentuoti bei darbuotojams persikvalifikuoti), didinti bedarbių įsidarbinimo galimybes, taikant aktyvios darbo rinkos politikos priemones, tokias kaip perkvalifikavimas, subsidijuojamas įdarbinimas, parama darbo vietoms steigti, darbo įgūdžių įgijimo rėmimas, darbo rotacija, savarankiško užimtumo skatinimas bei užtikrinti darbo vietų kūrimą, taikant laikino įdarbinimo priemones (pvz., viešieji darbai), finansiškai remiant savarankišką įdarbinimą, skatinant verslumą. Siekiant stabilizuoti padėtį darbo rinkoje, praėjusiais metais buvo tobulinama užimtumo rėmimo bei nedarbo socialinio draudimo teisinė bazė, perprogramuotas aktyvios darbo rinkos politikos priemonių finansavimas, siekiant pasitelkti ESF lėšas, bei pradėtas užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančių institucijų pertvarkymas.

2009 m. Vyriausybė aktyviai siekė gauti Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondo (EGF) paramą, skirtą dėl globalizacijos padarinių darbą praradusių asmenų persikvalifikavimo, naujo darbo paieškos ir kitoms išlaidoms kompensuoti.

2009 m. Vyriausybė patvirtino Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondo lėšų naudojimo sąlygų ir tvarkos aprašą, kuriame buvo įtvirtintos tokios priemonės kaip vienkartinė įsidarbinimo išmoka, išmoka darbo paieškos išlaidoms kompensuoti, išmoka verslumui skatinti, išmoka paskutinės darbovietės vidutinio darbo užmokesčio ir darbo užmokesčio naujojoje darbovietėje skirtumui kompensuoti, išmoka kvalifikacijos kėlimo išlaidoms kompensuoti, taip pat vaikų ir neįgaliųjų šeimos narių priežiūros paslaugoms kompensuoti.

2009 m. gegužės mėn. buvo baigtas įgyvendinti iš „*Alytaus tekstilės*“ atleistų darbuotojų rėmimo projektas. Projekto vertė – apie 600 tūkst. EUR (50 proc. – EGF lėšos, 50 proc. – nacionalinės lėšos). Priemonės buvo taikytos 600 atleistųjų.

2009 m. liepos mėnesį Europos Komisijai buvo pateikta paraiška finansinei paramai iš EGF gauti, skirta iš AB „*Snaigė*“ atleistiems darbuotojams. Projekte numatytomis priemonėmis galės pasinaudoti 480 atleistų asmenų. Bendra projekto vertė – apie 400 tūkst. EUR, iš jų 65 proc. finansuojama EGF lėšomis.

Praėjusiais metais Europos Komisijai taip pat buvo pateiktos paraiškos finansinei paramai iš EGF gauti darbuotojams, atleistiems iš statybų, baldų gamybos, drabužių siuvimo sektorių. Paraiškose numatyta, kad parama galėtų pasinaudoti apie 2400 atleistųjų, užsiregistravusių teritorinėse darbo biržose. Bendra prašoma paramos suma iš statybų sektoriaus atleistiems darbuotojams – 1,7 mln. EUR, baldų gamybos – 1 mln. EUR, drabužių siuvimo – 0,8 mln. EUR. 2010 m. kovo mėn. šias paraiškas patvirtino Europos Parlamentas ir ES Taryba.

1.5 Integracija energetikos srityje

2009 m. Vyriausybė suintensyvino pastangas visose ES institucijose keldama Lietuvos energetinės izoliacijos ir energetinio saugumo problemas ir siekdama užtikrinti finansinę ES paramą infrastruktūros projektams, kurie sumažintų ar panaikintų Lietuvos energetinę izoliaciją. 2009 m. Europos Vadovų Tarybos lygiu buvo įtvirtinti tokie Lietuvai ir visai ES aktualūs sprendimai: energetinio saugumo stiprinimas pripažintas svarbiu ES prioritetu; buvo patvirtintas Baltijos energijos rinkos jungčių planas; užtikrintas papildomas ES finansavimas energetikos infrastruktūrai (pvz., NordBalt elektros jungties projektui iš Europos ekonomikos atgaivinimo plano buvo skirta 175 mln. EUR parama) ir pan.

2009 m. Vyriausybė ėmėsi aktyvių veiksmų, kurdama veiksmingą elektros energijos rinką ir skatindama efektyvią konkurenciją, siekiant užtikrinti Lietuvos apsirūpinimą elektros energija po Ignalinos atominės elektrinės uždarymo. 2009 m. pabaigoje Seime priimti teisės aktų pakeitimai užtikrino sėkmingą elektros energijos rinkos Lietuvoje atvėrimą nuo 2010 m. sausio 1 d. ir sudarė sąlygas laisvai prekiauti elektros energija iš bet kurių ES valstybių narių bei skaidriai prekiauti elektra su valstybėmis, kurios nėra ES valstybės narės, taip sukuriant prielaidas ir bendrai Baltijos šalių elektros energijos rinkai.

2009 m. birželio 17 d. aštuonių Baltijos jūros regiono ES valstybių ar vyriausybių vadovų ir Europos Komisijos prezidento J.M. Barroso susitikime buvo patvirtintas Baltijos energijos rinkos jungčių planas (*angl. Baltic Energy Market Interconnection Plan, BEMIP*), kuriuo siekiama panaikinti Baltijos valstybių energetinę izoliaciją. Numatyta, kad Europos Komisija vykdys plano įgyvendinimo priežiūrą bei ES Tarybai teiks pažangos ataskaitas (pirmąją ataskaitą Europos Komisija pristatė 2009 m. gruodžio mėn. ES Energetikos taryboje). 2009 m. lapkričio 25 d. Vilniuje tarptautinės BEMIP partnerių ir finansinių institucijų konferencijos „*Regional Conference: Baltic Energy Market Interconnection Plan*“ metu buvo oficialiai pradėtas plano įgyvendinimo procesas.

2009 m. pagal Europos ekonomikos atgaivinimo planą Lietuva kartu su kitomis suinteresuotomis valstybėmis narėmis gavo ES finansinę paramą 2 svarbiems projektams įgyvendinti – NordBalt elektros jungčiai su Švedija (iš viso – 175 mln. EUR, iš kurių 131 mln. EUR jungčiai, o 44 mln. EUR – Latvijos vidiniams elektros energijos tinklams stiprinti) ir dujų reversinei srovei su Latvija (3 mln. EUR). 2009 m. su Švedija ir Latvija buvo pasiektas susitarimas dėl to, kad jungtis į Švediją bus tiesiama iš Klaipėdos. Praėjusiais metais taip pat buvo pradėti rengti elektros jungties į Lenkiją projekto teritorijų planavimo dokumentai ir pradėtos poveikio aplinkai vertinimo procedūros. Iš TEN-E programos buvo gauta 2,3 mln. EUR parama šios jungties vienos iš dalių (t.y., elektros linijos dalies nuo Alytaus iki Lietuvos valstybės sienos ir konverterinės stoties statybos) galimybių studijai atlikti. Gavus TEN-E finansinę paramą, 2009 m. buvo paskelbtas tarptautinis konkursas dėl Syderių geologinės struktūros tinkamumo (dėl seisminių tyrimų) požeminei gamtinių dujų saugyklai įrengti – šiuos tyrimus planuojama atlikti iki 2010 m. pabaigos.

2009 m. buvo pradėtos konsultacijos dėl ES Trečiojo energetikos paketo reikalavimų įgyvendinimo Lietuvos dujų sektoriuje. Skatindama bendros energetikos rinkos efektyvumą ir konkurencingumą, Vyriausybė išreiškė paramą Europos Komisijos siūlymams dėl ES elektros ir dujų rinkų liberalizavimo, siekiant visiško perdavimo tinklų nuosavybės atskyrimo (*angl. ownership unbundling*) dujų ir elektros srityje. Tikimasi, jog energijos perdavimo tinklų nuosavybės atskyrimas paskatins investicijas į perdavimo tinklus, taip pat naujų dujų tiekėjų atėjimą į rinką ir jungčių statybą.

Praėjusiais metais buvo parengta ir ES lygiu pristatyta Lietuvos pozicija dėl 2009 m. liepos mėn. Europos Komisijos pateikto reglamento pasiūlymo dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių. Lietuva nuosekliai siekė suintensyvinti ES pastangas kuriant bendrą Europos dujų tiekimo tinklą, ypač nustatant privalomas regioninio bendradarbiavimo nuostatas ir užtikrinant ES finansavimą energijos infrastruktūrai, mažinančiai valstybių energetinę izoliaciją.

Dujų tiekimo šaltinių diversifikavimo srityje, siekiant išnagrinėti vieną iš galimų dujų tiekimo diversifikavimo kelių, 2009 m. iš TEN-E programos kartu su Belgijos įmone „Exmar“ buvo gauta 212 tūkst. EUR parama galimybių studijai dėl degazifikavimo (t.y., išdujinimo) technologijos laivuose pritaikymo Baltijos jūroje.

Vykdamas Lietuvos stojimo į ES laikotarpiu priimtus įsipareigojimus, 2009 m. gruodžio 31 d. buvo galutinai sustabdytas Ignalinos atominės elektrinės (AE) 2-asis blokas. Tai pakeitė šalies energetikos balansą, išaugo gamtinių dujų poreikis ir Lietuva iš elektros energijos eksportuotojos tapo elektros energijos importuotoja. Šiame kontekste 2009 m. buvo sudarytas susitarimas dėl elektros tranzito iš Ukrainos į Lietuvą (per Baltarusiją). Praėjusiais metais intensyviai vyko naujos atominės elektrinės projekto vystymo darbai. Buvo priimtas sprendimas atominę elektrinę statyti pasitelkiant strateginę investuotoją, kuriam atrinkti 2009 m. gruodžio mėn. buvo paskelbtas tarptautinis viešasis konkursas. Dėl strateginio investuotojo naujai atominei elektrinei statyti planuojama galutinai apsispręsti ir atitinkamas sutartis pasirašyti iki 2010 m. pabaigos. Daugiau informacijos apie Ignalinos AE uždarymo problematiką – šios apžvalgos 3.2 dalyje „*Ignalinos AE veiklos nutraukimas*“.

Igyvendinant direktyvą dėl energijos iš atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo skatinimo, 2009 m. buvo patvirtintas nacionalinis atsinaujinančių energijos išteklių plėtros 2010–2020 m. veiksmų planas. Praėjusiais metais taip pat pavyko užtikrinti, kad svarbiausi Lietuvos interesai – t.y., energijos suvartojimo mažinimas, energijos iš atsinaujinančių išteklių naudojimo skatinimas, degalų naudojimo efektyvumo didinimas ir inovacijų skatinimas – būtų atspindėti atitinkamuose ES teisės aktuose ar jų projektuose.

2009 m. Vyriausybė inicijavo plataus masto visuomenės švietimo apie taupų ir efektyvų energijos vartojimą informacinę kampaniją („Lempiuko“ projektas). Šios kampanijos tikslas – informuoti piliečius apie energetikos ir klimato kaitos problematiką bei efektyvaus energijos vartojimo svarbą.

1.6 Klimato kaita

Praėjusiais metais ES ir nacionaliniu lygiu vyko intensyvus pasirengimas 2009 m. gruodžio 7–18 d. Kopenhagoje vykusiai Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos (JTBKKK) šalių 15–ajai konferencijai ir Kioto protokolo šalių 5-ajam susitikimui, kurių metu buvo deramasi dėl tarptautinio klimato kaitos susitarimo dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo mažinimo tikslų po 2012 m., pasibaigus Kioto protokolo įsipareigojimų laikotarpiui. Šiose derybose ES dalyvavo turėdama vieningą poziciją, kurią formuojant aktyviai dalyvavo ir Lietuva.

2009 m. spalio ir gruodžio mėn. EVT pavyko pasiekti šių Lietuvai palankių sprendimų: (a) EVT išvadose buvo įtvirtinta nuostata, kad ES įsipareigos pereiti prie 30 proc. šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimų mažinimo tikslo[†] tik tuomet, jei kiti tarptautiniai partneriai parodys panašų ambicijų lygį; šiame kontekste pavyko užtikrinti, kad ES sprendimas pereiti prie 30 proc. tikslo būtų priimtas remiantis Europos Komisijos atlikta kitų tarptautinių partnerių tikslų palyginamumo analize; (b) numatyta sukurti Lietuvai aktualų paramos besivystančioms valstybėms 2013–2020 m. finansinės naštos ES vidinio koregavimo mechanizmą (atsižvelgiant į šalių išsivystymo lygį ir galimybę mokėti); šiam mechanizmui parengti ES lygiu buvo sukurta speciali darbo grupė; (c) sutarta, kad nepanaudotų nustatytosios normos vienetų (NNV) perkėlimo į kitą įsipareigojimų periodą klausimas[‡] bus sprendžiamas remiantis nediskriminavimo principu; dėl NNV perkėlimo Lietuva aktyviai bendradarbiavo su kitomis suinteresuotomis JTBKKK šalimis ir ES valstybėmis narėmis. Lietuva įsipareigojo prisidėti prie 2010–2012 m. „greito starto“ finansinės paramos kasmet skiriant po 1 mln. eurų.

Pagrindinis Kopenhagos konferencijos tikslas buvo patvirtinti tarptautinį teisiškai privalomą susitarimą dėl klimato kaitos valdymo po 2012 m. Šioje konferencijoje šalims

[†] ES yra vienašališkai prisiėmusi įsipareigojimą 20 proc. sumažinti šiltnamio dujų išmetimus iki 2020 m. (lyginant su 1990 m.) ir šį rodiklį padidinti iki 30 proc., jei kitos išsivysčiusios valstybės prisiims panašius įsipareigojimus, o besivystančios šalys imsis tinkamų veiksmų mažinti šiltnamio dujų išmetimus.

[‡] Lietuva 1-ajame Kioto protokolo etape (2008–2012 m.) sukaups apie 50 mln. perteklinių NNV, kadangi Lietuvos įsipareigojimas šiame etape yra sumažinti šiltnamio dujų išmetimus 8 proc. (lyginant su 1990 m.), o sumažinimas siekia apie 50 proc. Pagal Kioto protokolą, pertekliniai NNV gali būti perleisti kitoms valstybėms, kad jos galėtų kompensuoti nepakankamus šiltnamio dujų išmetimų sumažinimus arba perkelti į kitą įsipareigojimų periodą.

nepavyko pasiekti tokio susitarimo, tačiau buvo parengtas Kopenhagos susitarimas (*angl. Copenhagen Accord*), kurio nuostatos nėra teisiškai įpareigojančios. Jame buvo įtvirtinta ES labai svarbi 2°C maksimali vidutinė temperatūros kilimo riba, tačiau konkretūs išsivysčiusių šalių šiltnamio dujų mažinimo tikslai neapibrėžti. Išsivysčiusių ir besivystančių šalių buvo prašoma iki 2010 m. sausio 31 d. JTBBBB sekretoriui pateikti siūlymus dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo mažinimo tikslų. Susitarime taip pat įtvirtintos nuostatos dėl ilgalaikio ir trumpalaikio klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos priemonių finansavimo, pagal kurias 2010–2012 m. laikotarpiu išsivysčiusios šalys skirs iki 30 mlrd. JAV dolerių besivystančių šalių veiksams finansuoti, o 2020 m. šis finansavimas turėtų išaugti iki 100 mlrd. JAV dolerių per metus. Sutarta, kad bus steigama Aukšto lygmens komisija ir Kopenhagos žaliasis klimato fondas. Susitarimo įgyvendinimo peržiūra numatyta 2015 m. Kopenhagos konferencijoje buvo surengtas Lietuvos pristatymas dėl perėjimo prie mažai šiltnamio dujų išmetančios ekonomikos, pasinaudojant atominės energetikos teikiamomis galimybėmis.

Rengiantis 2009 m. gruodžio 7-18 d. Kopenhagos konferencijai Ministro pirmininko 2009 m. lapkričio 17 d. potvarkiu buvo sudaryta tarpinstitucinė darbo grupė. Siekiant geriau koordinuoti klimato kaitos valdymo, politikos formavimo ir įgyvendinimo klausimus Lietuvoje, 2009 m. buvo atnaujintas Nacionalinis klimato kaitos komitetas, kurį sudaro valstybės institucijų, akademinės bendruomenės, nevyriausybinų organizacijų ir pramonės atstovai. Ypatingas dėmesys buvo skiriamas tinkamai pasirengti ES klimato kaitos ir energetikos paketo iki 2020 m. teisės aktų įgyvendinimui, siekiant šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimų mažinimo tikslų.

2009 m. buvo patvirtintas Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymas, įtvirtinantis teisinį pagrindą ilgalaikiams klimato kaitos valdymo tikslams formuoti ir įgyvendinti ir padėsiantis įgyvendinti Lietuvai tenkančią ES lygiu sutartą šiltnamio dujų išmetimų mažinimo našą. Įstatymu buvo nustatytos pagrindinės Nacionalinės klimato kaitos valdymo politikos strategijos po 2012 m. ir jos įgyvendinimo priemonių plano rengimo nuostatos, sudarytos teisinės prielaidos Žaliosios investavimo sistemos diegimui Lietuvoje. Lėšos gautos taikant šią sistemą būtų panaudojamos atsinaujinančių energijos šaltinių ir energijos gamybos, energijos vartojimo efektyvumo skatinimo ir kitiems projektams įgyvendinti. Lietuva yra viena pirmųjų ES valstybių narių, šią nuostatą įteisinusių įstatymu. Lietuvos išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažinimo rodiklis yra tarp geriausių visoje ES. Tinkamas šių lėšų panaudojimas leis užtikrinti, kad ir ateityje Lietuva įgyvendins efektyvią klimato kaitos politiką.

Siekiant perimti pažangiausią šalių patirtį atsinaujinančių energetinių išteklių ir klimato kaitos srityje bei įgyvendinti ES mastu priimtus įsipareigojimus atsinaujinančių išteklių srityje, bendradarbiaujant su Vokietijos verslo forumu balandžio mėn. organizuota tarptautinė konferencija dėl biokuro panaudojimo, gegužės mėn. analogiška konferencija surengta su Suomijos pramonininkų asociacija; lapkričio mėn. kartu su Aplinko ministerija, dalyvaujant JK ekspertams organizuota tarptautinė konferencija dėl klimato kaitos politikos įgyvendinimo priemonių.

1.7 Pasirengimas euro įvedimui

2010 m. vasario 22 d. Vyriausybė patvirtino Lietuvos konvergencijos 2009 metų programą (toliau – programa), kuri buvo atnaujinta atsižvelgiant į ES Tarybos rekomendaciją dėl pernelyg didelio valdžios sektoriaus deficito būklės ištaisymo. Programoje pagal galiojančius teisės aktus pateikiama informacija apie vykdomą fiskalinę politiką (taip pat ir biudžeto konsolidavimo bei ūkio stimuliavimo priemonės), apžvelgiami pastarųjų metų ekonominiai pokyčiai Lietuvoje, pateikiami pinigų bei biudžeto politikos planai vidutiniam laikotarpiui, vertinami rizikos veiksniai, pateiktas ekonomikos ciklo poveikio valstybės finansams įvertinimas, analizuojamos Lietuvos galimybės stabilizuoti valstybės skolą. 2009 metais įgyvendintos ir 2010 metams parengtos įgyvendinti konsolidavimo priemonės sudaro apie 12 procentų BVP. Įgyvendindama atnaujintas rekomendacijas, kad 2010–2012 metais fiskalinės pastangos per metus vidutiniškai sudarytų mažiausiai 2,25 procento BVP, Lietuva imsis papildomų konsolidavimo priemonių. Programoje numatytos tokios valdžios sektoriaus balanso rodiklių užduotys: 2010 m. – 8,1 proc. BVP; 2011 m. – 5,8 proc.; 2012 m. – 3 proc. Atsižvelgiant į nustatytus valdžios sektoriaus balanso tikslus, numatoma, kad valstybės skola 2010 m. sudarys 36,6 proc. BVP, 2011 m. – 39,8 proc.; 2012 m. – 41 proc.

2010 m. vasario mėn. Vyriausybės pavirtintoje Konvergencijos programoje pažymimas Lietuvos siekis prisijungti prie euro zonos iškart, kai tik šalis atitiks konvergencijos kriterijus. Įgyvendinus priemones, reikalingas konvergencijos kriterijams tenkinti (šiuo metu Lietuvai aktualiausias valstybės finansinės padėties tvarumo kriterijaus vykdymas), 2014 m. būtų sudarytos prielaidos Lietuvai prisijungti prie euro zonos.

2010 m. vasario 16 d. ES Tarybos (ECOFIN) posėdyje buvo patvirtinta rekomendacija Lietuvai ištaisyti perviršinį biudžeto deficitą. Dokumente pripažįstama, kad Lietuva ėmėsi efektyvių priemonių pagal 2009 m. liepos 7 d. ES Tarybos rekomendaciją (pagal ją Lietuvai buvo rekomenduota iki 2011 m. sumažinti biudžeto deficitą iki 3 proc. BVP), tačiau dėl didesnio nei prognozuota ekonominio nuosmukio, turinčio neigiamą poveikį valstybės finansams, pasiūlė pratęsti terminą, iki kurio Lietuva turėtų ištaisyti perviršinio biudžeto deficito padėtį, iki 2012 m. ES Taryboje Lietuvai buvo pateiktos rekomendacijos perviršiniam deficitui ištaisyti: įgyvendinti 2010 m. biudžete suplanuotas korekcines priemones ir, prireikus, imtis papildomų veiksmų konsolidacijai užtikrinti, taip pat sustiprinti vidutinės trukmės biudžeto sudarymo sistemą (t.y., siekti skaidrumo, numatyti įvykdomas išlaidų lubas, pagerinti metinio biudžeto vykdymo monitoringą, biudžeto sudarymo sistemoje numatyti į ateitį orientuotas priemones, padėsiančias išvengti procikliškumo ir pan.). Europos Komisija įvertino, kad nesiimant papildomų veiksmų 2010 m. biudžeto deficitas Lietuvoje viršytų 9 proc. BVP, todėl reikalingos ryžtingos papildomos konsolidacijos priemonės ir reformos.

2009 m., remiantis Europos Komisijos rekomendacijomis ir ataskaitomis dėl praktinio pasirengimo euro įvedimui aspektų, pradėta 2007 m. balandžio 25 d. LRV nutarimo

NR. 417 „Dėl nacionalinio euro įvedimo plano bei Lietuvos visuomenės informavimo apie euro įvedimą ir komunikacijos strategijos patvirtinimo“ peržiūra.

1.8 ES struktūrinės paramos panaudojimas

2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimas

2009 m. buvo pateikta apie 3600 paraiškų dėl projektų finansavimo, kurių bendra suma – 11,49 mlrd. Lt. (t.y., 45 proc. veiksmų programoms numatytų įgyvendinti ES fondų ir valstybės biudžeto lėšų, Lietuvai skirtų 2007–2013 m. finansinio programavimo laikotarpiui). 2009 m. buvo pasirašyta išskirtinai daug projektų sutarčių, buvo paskirstyta daugiau nei trečdalis (t.y., 33,5 proc.) veiksmų programoms įgyvendinti numatytų ES fondų lėšų. Pasirašytų sutarčių (jų skaičius – 1655) bendra tinkamų finansuoti išlaidų vertė sudarė 12,63 mlrd. Lt., iš jų – 9,3 mlrd. Lt. ES fondų lėšos (t.y., 39,9 proc. veiksmų programoms įgyvendinti numatytų ES fondų lėšų, Lietuvai skirtų 2007–2013 m. finansinio programavimo laikotarpiui). Pagal pasirašytų sutarčių kiekį išsiskiria Ekonomikos augimo veiksmų ir Sanglaudos skatinimo veiksmų programos. Kiekvienai iš jų įgyvendinti numatyta skirti atitinkamai 42 proc. ir 40,7 proc. Lietuvai skiriamų 2007–2013 m. finansinio programavimo laikotarpio ES fondų lėšų.

Lėšų panaudojimo tempas, palyginus su ankstesniais veiksmų programų įgyvendinimo metais, ženkliai išaugo. 2009 m. buvo panaudota beveik 5 kartus daugiau lėšų nei 2008 m. (2009 m. – 2,8 mlrd. Lt arba 12,1 proc. veiksmų programoms įgyvendinti skirtų ES fondų lėšų, o 2008 m. – 626 mln. Lt. arba 2,7 proc. veiksmų programoms įgyvendinti skirtų ES fondų lėšų).

Didžiausia 2009 m. panaudotų ES fondų lėšų dalis tenka Ekonomikos augimo veiksmų programai (tai sudaro 15 proc. visų šiai veiksmų programai 2007–2013 m. finansinio programavimo laikotarpiu skirtų lėšų).

Svarbiausi 2009 m. darbai, susiję su ES struktūrinės paramos panaudojimu

- buvo peržiūrėti 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo prioritetai ir parengti Žmogiškųjų išteklių plėtros, Ekonomikos augimo ir Sanglaudos skatinimo veiksmų programų pakeitimai, kuriems pritarė Europos Komisija;
- sudarytos sąlygos Lietuvoje įgyvendinti JESSICA (*angl. Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas*) iniciatyvą ir sudarytos prielaidos panaudoti ES struktūrinę paramą daugiabučių gyvenamųjų namų modernizavimui finansuoti. 2009 m. buvo patvirtinta daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programa ir įsteigtas Kontroluojantysis fondas, kuriam 2009 m. skirta 515 mln. Lt.
- sudarytos sąlygos verslo finansavimui (finansų inžinerijos priemonių bendra vertė – daugiau nei 2 mlrd. Lt). Atsižvelgiant į Ekonomikos skatinimo plano tikslus, pasikeitusią ekonominę ir socialinę situaciją ir jos padarinius Lietuvos ūkiui, pakeitus atitinkamas veiksmų programas labai mažoms įmonėms pradėti ir plėtoti verslą papildomai buvo skirta 50 mln. Lt.;

- pasirašytos 3 integruotų mokslo, studijų ir verslo centrų (slėnių) sutartys; iš viso paskirstyta daugiau nei 800 mln. Lt.;
- Europos Komisijai pateikta pirmoji paraiška dėl didelės apimties projekto „*Kaimiškųjų vietovių informacinių technologijų plačiajuosčio tinklo RAIN plėtra*“ finansavimo;
- pasirašyta sutartis su Europos investicijų banku dėl 1,13 mlrd. EUR paskolos, kurios lėšos naudojamos užtikrinant nacionalinį bendrafinansavimą projektams, finansuojamiems ES fondų lėšomis įgyvendinant 2007–2013 m. veiksmų programas, ir aplinkosaugos projektams, finansuojamiems iš Sanglaudos fondo, kurie buvo patvirtinti 2004–2006 m. laikotarpiu.

Lietuvos 2004–2006 m. bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimas

2009 m. birželio 30 d. baigėsi išlaidų, patirtų įgyvendinant projektus pagal Lietuvos 2004–2006 m. bendrąjį programavimo dokumentą (toliau – BPD), tinkamumo finansuoti laikotarpis. BPD įgyvendinti iš viso buvo skirta 895 mln. EUR ES struktūrinių fondų lėšų. Per 2009 m. iš šios sumos buvo panaudota 23,5 mln. EUR.

Šiuo metu Lietuvai iš Europos Komisijos išmokėta maksimali galima lėšų suma – 850,4 mln. EUR (t.y., 95 proc. BPD įgyvendinti skirtų ES struktūrinių fondų lėšų). ES struktūrinių fondų lėšų likutis (t.y., 44,9 mln. EUR) bus išmokėtas Europos Komisijai patvirtinus ES struktūrinių fondų paramos teikimo užbaigimo dokumentus, kuriuos Lietuva Europos Komisijai pateiks iki 2010 m. rugsėjo 30 d.

2000–2006 m. ES Sanglaudos fondo paramos panaudojimas

Sanglaudos fondo lėšomis finansuojami projektai turi būti įgyvendinti iki Europos Komisijos sprendimuose nurodytos datos, tačiau ne vėliau kaip iki 2010 m. pabaigos. Dar 2006 m., Europos Komisijai patvirtinus paskutinį projektą, buvo pasiektas Lietuvai skirtas 2000–2006 m. Sanglaudos fondo limitas. Iš viso Sanglaudos fondo lėšomis finansuoti 53 projektai, iš kurių 25 jau įgyvendinti.

2009 m. projektų vykdytojams buvo išmokėti 234 mln. EUR, iš kurių 128 mln. EUR (t.y., 15,5 proc.) sudaro Sanglaudos fondo lėšos (iki 2009 m. pabaigos projektų vykdytojams buvo išmokėta 1,174 mlrd. EUR, iš kurių 723 mln. EUR sudaro Sanglaudos fondo lėšos).

Pasirengimas 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos panaudojimui

2008 m. Europos Komisijai patvirtinus Žaliąją knygą dėl teritorinės sanglaudos, 2008 m. lapkričio – 2009 vasario mėn. buvo inicijuotos viešosios diskusijos Žalioje knygoje keliamais klausimais. Diskusijose dalyvavo ministerijų, socialinių – ekonominių partnerių ir nevyriausybinų organizacijų atstovai. Viešųjų konsultacijų dėl teritorinės sanglaudos rezultatai buvo pateikti Europos Komisijai. Lietuva akcentavo, kad teritorinė sanglauda turėtų apimti integruotą ES teritorijų vystimąsi ir į ją turėtų būti atsižvelgiama svarbiausiose Bendrijos ir nacionalinės politikos srityse. Įgyvendinant sanglaudos politiką, reikėtų labiau

atsižvelgti į regionų ypatybes, kurias galima išnaudoti, siekiant išsivystymo skirtumų mažinimo, taip pat daugiau dėmesio skirti gyvenimo kokybei gerinti – investicijoms į sveikatos apsaugos, socialinę ir švietimo infrastruktūrą.

2009 m. buvo aktyviai dalyvaujama Europos Komisijos Regioninės politikos generalinio direktorato sukurtoje aukšto lygio darbo grupėje, kurioje vyko diskusijos dėl ES sanglaudos politikos ateities, taip pat ESF komiteto sukurtoje ad hoc darbo grupėje dėl ESF ateities.

1.9 ES Bendrosios žemės ūkio politikos raida

2009 m. ES Bendrosios žemės ūkio politikos (toliau – BŽŪP) srityje Lietuvai buvo svarbiausi klausimai dėl nepalankios padėties pieno rinkoje, BŽŪP supaprastinimo ir BŽŪP ateities po 2013 m., bei mažiau palankių ūkininkauti vietovių ir veiksmingesnės maisto tiekimo grandinės.

2009 m. liepos mėn., blogėjant padėčiai pieno produktų rinkose, Europos Komisija parengė komunikatą dėl padėties pieno produktų rinkoje 2009 m., kuriame pateikė pieno rinkoje problemų analizę, identifikavo rinkos rėmimo priemonių poveikį ir galimus tolimesnius veiksmus. Lietuva, siekdama užtikrinti palankesnes sąlygas šalies ūkininkams, prisijungė prie Prancūzijos ir Vokietijos iniciatyva parengtos deklaracijos dėl sudėtingos padėties pieno rinkoje. Lietuva taip pat aktyviai kėlė klausimą dėl eksporto grąžinamųjų išmokų už sūrį didinimo, tačiau Europos Komisija nepritarė pavienėms rinkos reguliavimo priemonėms.

2009 m. spalio mėn. Europos Komisija įkūrė aukšto lygio darbo grupę, kuriai pavedė analizuoti vidutinės trukmės ir ilgalaikes pieno sektoriaus priemones bei perspektyvas ir parengti siūlymus dėl pieno sektoriaus veiklos gerinimo. Per praėjusius metus įvyko 3 darbo grupės posėdžiai, kuriuose Lietuva kėlė klausimus dėl pelno paskirstymo tarp maisto grandinės narių sureguliuojimo, santykių tarp gamintojų, perdirbėjų ir vartotojų gerinimo, dėl rinkos stabilizavimo bei saugumo garanto (*angl. safety-net*) užtikrinimo. Darbo grupė siūlymus dėl minėtų klausimų planavo parengti iki 2010 m. birželio mėn.

Praėjusiais metais buvo priimtas Lietuvai svarbus rinkos reguliavimo reglamento pakeitimas, kuris numato, kad Europos Komisija, kilus nepalankiai situacijai tam tikruose sektoriuose (įskaitant ir pieno sektorių), turi imtis skubių priemonių.

2009 m. spalio mėn. EVT sprendimu ES lygiu buvo sukurtas specialus pieno fondas, kuriuo siekiama prisidėti prie problemų, su kuriomis dėl krizės šiame sektoriuje susidūrė ES pieno gamintojai, sprendimo. Bendra fondo vertė – 300 mln. EUR. Lietuvai buvo skirta daugiau kaip 10 mln. Lt. Be to, pagal Europos ekonomikos atgaivinimo planą Lietuva taip pat gavo 60,5 mln. Lt. paramą pieno sektoriui restruktūrizuoti.

2009 m. ES lygiu vyko diskusijos dėl BŽŪP ateities po 2013 m. Čekijos pirmininkavimu ES metu diskusijos dėl BŽŪP ateities buvo siejamos su tiesioginių išmokų mokėjimu ir jų paskirtimi ateityje. Šiame kontekste Lietuva ES Žemės ūkio ir žuvininkystės Tarybos ir ES Tarybos Specialiojo žemės ūkio komiteto (SCA) posėdžiuose ir kituose susitikimuose kėlė tiesioginių išmokų suvienodinimo klausimą. Buvo parengtas Lietuvai

palankus ES pirmininkavusios Čekijos dokumentas „BŽŪP po 2013 m.: tiesioginės išmokos“. Be to, 2009 m. gruodžio mėn. Lietuva dalyvavo ES valstybių narių žemės ūkio ministrų susitikime Paryžiuje, kurio metu vyko diskusija dėl BŽŪP ateities po 2013 m. Lietuvai kartu su kitomis naujomis ES valstybėmis narėmis pavyko pasiekti, kad į 22 valstybių narių pasirašytą deklaraciją būtų įtrauktos nuostatos dėl tiesioginių išmokų suvienodinimo.

2009 m. ES lygiu vyko diskusijos dėl BŽŪP supaprastinamo. Europos Komisija paskelbė komunikatą „Supaprastinta BŽŪP – sėkmė visiems“. Lietuva prisijungė prie Danijos iniciatyvos ir Europos Komisijai pateikė deklaraciją dėl BŽŪP supaprastinamo, kurioje buvo suformuluoti 39 pasiūlymai dėl konkrečių ES teisės aktų supaprastinimo priemonių. Po aptarimo ekspertų darbo grupių posėdžiuose, Europos Komisija atsižvelgė į daugumą pateiktų siūlymų. Lietuvai aktualiausi siūlymai: smulkių pažeidimų ūkiuose kontrolės supaprastinimas, kompleksinio paramos susiejimo reikalavimų supaprastinimas, lankstumas nuolatinių ganyklų reikalavimų priežiūrai.

Atsižvelgdama į 2003 m. Europos Audito Rūmų išvadą, kad mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms (toliau – MPŪV) nustatyti ES taikoma pernelyg daug kriterijų, 2009 m. Europos Komisija pristatė komunikatą „Siekiant tikslingesnio paramos skyrimo ūkininkams, vykdančioms veiklą gamtinių kliūčių turinčiose vietovėse“, kuriuo siekiama supaprastinti ir suvienodinti MPŪV išskyrimo kriterijus ES valstybėse narėse. Dokumente siūloma atsisakyti daugiau kaip 100 šiuo metu ES taikomų kriterijų ir MPŪV išskirti pagal 8 Jungtinio tyrimų centro nustatytus biofizinius kriterijus. Valstybės narės susitarė pagal naujai siūlomus kriterijus įvertinti galimus pasikeitimus dabar priskiriamoms mažiau palankioms ūkininkauti teritorijoms ir gautus rezultatus pateikti Europos Komisijai iki 2010 m. sausio 31 d. Išanalizavus valstybių narių pateiktą informaciją, derybos dėl MPŪV išskyrimo reformos bus tęsiamos. Lietuvai pavyko užtikrinti, kad MPŪV išskyrimo darbus būtų galima finansuoti per Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 m. programos priemonę „Techninė pagalba“.

2009 m. kovo 3 d. Europos Komisija priėmė komunikatą dėl geresnės prieigos prie informacijos ir komunikacijos technologijų kaimo vietovėse. Europos Komisija nurodo, kad sparčiojo interneto prieiga turėtų būti vienas iš prioritetų – iki 2010 m. plačiajuostis ryšys turėtų tapti prieinamas visiems ES kaimo gyventojams. Pagal 2009 m. lapkričio mėn. patvirtintus Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 m. programos pakeitimus, plačiajuosčiam internetui Lietuvoje diegti buvo papildomai skirta 15,5 mln. Lt.

1.10 Europos mokslinių tyrimų erdvės kūrimas

2009 m. Ministro Pirmininko potvarkiu buvo sudaryta darbo grupė Lietuvos galimybėms dalyvauti Europos inovacijų ir technologijų instituto (toliau – ETI) Žinių ir inovacijų bendrijose (toliau – ŽIB) įvertinti, kurios veikloje dalyvavo valstybės institucijų, mokslo, švietimo įstaigų ir privataus verslo atstovai. Darbo grupė parengė išvadas dėl Lietuvos galimybių dalyvauti ŽIB kūrime, taip pat buvo parengtas valstybės teikiamos finansinės, mokesstinės ir reguliacinės paramos sąvadas, kuris buvo platinamas Lietuvos ir užsienio partneriams, potencialiai galintiems dalyvauti ŽIB veikloje. Be to, buvo skleidžiama

informacija apie ETI veiklą, Lietuvos mokslo, studijų ir verslo atstovai skatinami dalyvauti ŽIB kūrime.

2009 m. ES valstybės narės buvo kviečiamos teikti paraiškas pirmųjų ŽIB kūrimui informacinių technologijų, tvarios energetikos ir klimato kaitos srityse. Lietuva buvo viena iš nedaugelio naujųjų ES valstybių narių, aktyviai dalyvavusių šiame konkurse: buvo inicijuota informacinė kampanija, ieškoma mokslo, studijų ir verslo partnerių kitose ES valstybėse ir pan. Nors Lietuva nepateko tarp laimėtojų, tačiau pasirengimo proceso metu pavyko užmegzti ryšius su partneriais Vokietijoje (Aacheno universiteto vadovaujamu konsorciumu Energy Hills ir Brėmeno universitetu) bei Austrijoje (Graco universiteto vadovaujamu eCANDO konsorciumu). Konkurse dalyvavę Lietuvos verslo ir mokslo atstovai teigiamai įvertino šį procesą, ypač naujai užmegztus ryšius su užsienio partneriais bei sustiprintą ryšį tarp Lietuvos verslo, mokslo ir valstybinių institucijų atstovų, bei numato tęsti bendradarbiavimą su tarptautiniais partneriais.

2009 m. ES Konkurencingumo taryboje vyko politinės diskusijos dėl Europos mokslinių tyrimų erdvės (EMTE) plėtojimo ir mokslinių tyrimų politikos klausimų. ES taryba taip pat priėmė išvadas dėl pirmųjų žingsnių siekiant 2020 m. įgyvendinti EMTE viziją. Šiame kontekste Lietuva akcentavo ES, regioninių ir nacionalinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtos (MTEP) politikų suderinimo ir balanso svarbą, siekiant EMTE kūrimo pažangos. Taip pat pabrėžė, jog svarbus subalansuotos tyrėjų mobilumo politikos įgyvendinimas, nacionalinių MTEP politikų kokybės tobulinimas atviruoju koordinavimo metodu, mažiau išsivysčiusių ES regionų ir valstybių narių atskirties nuo pažengusių šalių gilinimo mažinimas. ES lygiu taip pat vyko diskusijos dėl vienos iš svarbių Europos mokslinių tyrimų erdvės (EMTE) sudedamųjų dalių – Europos mokslinių tyrimų infrastruktūrų – vystymo, priimtas jų kūrimo teisinis pagrindas (reglamentas).

2009 m. spalio mėn. Europos Komisija pateikė siūlymą dėl Europos Parlamento ir ES Tarybos reglamento dėl Bendrijos dalyvavimo Jungtinėje Baltijos jūros mokslinių tyrimų ir plėtos programoje (BONUS–169), pagal kurią bus siekiama įgyvendinti bendrą MTEP programą Baltijos jūros mokslinių tyrimų srityje, sujungti atskirų šalių nacionalines jūros mokslų ir darnaus Baltijos jūros regiono vystymo programas. Europos Komisija šią programą pasiūlė įgyvendinti dviem etapais: pradiniam strateginiame 2 metų trukmės etape sukurti atitinkamas konsultavimosi platformas, parengti Strateginę mokslinių tyrimų darbotvarkę ir toliau detalizuoti programos įgyvendinimo sąlygas; toliau numatomas mažiausiai 5 metus truksiantis įgyvendinimo etapas, kurio metu bus skelbiami kvietimai teikti paraiškas. Strateginiam etapui Europos Komisija pasiūlė suteikti 1,25 mln. EUR dotaciją, o prieš antrąjį etapą numatyta atlikti pažangos įvertinimą, kurio pagrindu būtų priimtas sprendimas dėl tolesnio programos finansavimo. Lietuva aktyviai dalyvavo diskusijose dėl šios programos, kurių metu pabrėžė šios iniciatyvos svarbą Baltijos jūros regionui ir visai ES, taip pat pateikė siūlymus dėl iniciatyvos finansavimo ir įgyvendinimo modalumų tobulinimo. Pagrindinės diskusijos dėl BONUS–169 programos numatomos 2010 m.

2009 m. Lietuvai aktualios diskusijos MTEP srityje vyko Europos Komisijos pateikto komunikato dėl mokslinių tyrimų, plėtos bei inovacijų informacinių ir ryšių

technologijų (IRT) srityje pagrindu. Komunikate Europos Komisija pasiūlė strategiją, turinčią padėti ES įtvirtinti lyderystę IRT srityje. Lietuva dalyvavo diskusijose šiuo klausimu, atsižvelgiant į tai, kad nauja ES strategija galėtų prisidėti stiprinant tarptautinį Lietuvos tyrėjų bendradarbiavimą ES lygiu IRT srityje. Gilesnė integracija į bendrą Europos informacinę erdvę sudarytų prielaidas Lietuvoje siekti atviros ir konkurencingos informacinės visuomenės vidaus rinkos plėtros.

1.11 ES Baltijos jūros regiono strategija

2009 m. Vyriausybė aktyviai dalyvavo ES Baltijos jūros regiono strategijos (toliau – strategija), skirtos regiono gerovės, susisiekimo, ekologijos ir saugumo iššūkiams spręsti, rengimo ir įgyvendinimo procese.

2009 m. spalio 29-30 d. Europos Vadovų Taryba patvirtino strategiją ir jos veiksmų planą. ES lygiu buvo įtvirtintas aktyvus Lietuvos vaidmuo strategijos įgyvendinimo procese. Lietuvai skirtas 3 prioritetinių sričių koordinavimas: (1) stiprinti tvarią žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės plėtrą (kartu su Suomija ir Švedija); (2) pagerinti vidines ir išorines transporto jungtis (kartu su Švedija); 3) sumažinti pasienio nusikalstamumo mastą ir žalą (kartu su Suomija). Lietuva taip pat vadovaus įgyvendinant 10 pavyzdinių projektų inovacijų, glaudesnio universitetų bendradarbiavimo, kovos su prekyba žmonėmis, pažangesnių transporto priemonių ir kitose srityse. Be to, Lietuva bus atsakinga už Baltijos energijos rinkos jungčių plano įgyvendinimo priežiūrą.

Strategijoje pavyko atspindėti Lietuvai aktualius klausimus, ypač transporto ir energetikos srityse: energetikos srityje įtraukta „energetinių salų“ priklausomybės nuo vieno energijos išteklių tiekėjo, nepakankamos diversifikacijos, rinkų fragmentacijos problematika, į strategiją taip pat buvo integruoti Baltijos energijos rinkos jungčių plano projektai; transporto srityje įtrauktas „Rail Baltica“, „Via Baltica“, Rytų–Vakarų transporto koridoriaus projektų įgyvendinimas.

Išorinių ir vidinių transporto srities koordinavimo kontekste 2009 m. įvyko ES Baltijos jūros valstybių transporto ministerijų ir EK atstovų susitikimas, kuriame buvo suformuoti artimiausius darbo planai, susiję su bendru transporto srities klausimų koordinavimu, informacijos rinkimu, bendradarbiavimu su EK bei iniciatyvų kūrimu (siekiama efektyvaus Lietuvai svarbių projektų – Rytų ir Vakarų transporto koridoriaus, infrastruktūros investicijų, jungčių su Rusija gerinimo ir kt. projektų įgyvendinimo).

Praėjusiais metais daug dėmesio buvo skirta pasirengti praktiniam strategijos įgyvendinimui. 2009 m. birželio 11–12 d. Visbyje (Švedijos Karalystė) Lietuvai bendradarbiaujant su Europos Komisija ir Švedija surengta už ES struktūrinės paramos administravimą atsakingų institucijų konferencija „Baltijos jūros strategija – Sanglaudos politikos įgyvendinimas regionuose“, kurios metu buvo diskutuojama dėl ES struktūrinės paramos panaudojimo galimybių. 2009 m. spalio 20 d. Varšuvoje įvykusiame strategijos nacionalinių koordinatorių ir prioritetinių sričių koordinatorių susitikime buvo aptarta strategijos įgyvendinimo valdymo struktūra. 2009 m. lapkričio 13 d. Taujėnuose (Ukmergės raj.) įvyko strategijos įgyvendinimui aptarti skirtas seminaras, kuriame dalyvavo Vyriausybės

institucijų atstovai ir socialiniai–ekonominiai partneriai. 2009 m. gruodžio 15 d. Vyriausybės ES komisijos posėdyje buvo pristatyti pirminiai Lietuvos koordinuojamų prioritetinių sričių ir projektų įgyvendinimo planai.

1.12 Atnaujinta ES socialinė darbotvarkė

2009 m. toliau buvo siekiama įgyvendinti pagrindinius atnaujintos socialinės darbotvarkės prioritetus, skirtus vaikams ir jaunimui, judumo kliūčių šalinimui, sveikesnio gyvenimo užtikrinimui, kovai su skurdu ir diskriminacija, moterų ir vyrų lygybės skatinimui.

Siekiant užtikrinti geresnį jaunų asmenų patekimą į darbo rinką ir jiems suteikti verslumo įgūdžių, 2009 m. buvo toliau įgyvendinama 2008–2012 m. Nacionalinė jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo programa. Taip pat buvo pradėtas įgyvendinti ES fondų lėšomis finansuojamas projektas „*Partnerystės tarp valstybinio ir nevyriausybinių sektorių skatinimas įgyvendinant integruotą jaunimo politiką*“, pagal kurį 4 Lietuvos savivaldybėse (Kelmės raj., Klaipėdos m., Skuodo raj., Jonavos raj.) buvo atidaryti jaunimo centrai, kurių pagrindinis tikslas – stiprinti ir ugdyti darbo su jaunimu įgūdžius. Ypatingas dėmesys buvo skiriamas socialinės atskirties jaunimui.

Praėjusiais metais toliau buvo teikiama informacija migrantams apie jų socialinių teisių užtikrinimą didėjančio darbo jėgos judumo sąlygomis bei siekiama palengvinti informacijos šiuo klausimu apsiskeitimą tarp valstybių narių. Įgyvendindama ES teisės aktų nuostatas, Lietuva tęsė pasirengimą elektroniniam apsiskeitimui informacija, kuri reikalinga asmens teisei į socialinio draudimo išmokas nustatyti ir patvirtinti.

2009 m. Vyriausybė įgyvendino Socialinės aprėpties, Pensijų politikos bei Sveikatos ir ilgalaikės globos strategijas, kurios buvo įvardintos Europos Komisijai pateiktame 2008–2010 m. Nacionaliniame pranešime. Lietuva šiam laikotarpiui pasirinko šiuos prioritetinius socialinės aprėpties tikslus: (1) vaikų skurdo mažinimas ir pagalbos šeimoms stiprinimas; (2) dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas; (3) prieinamumo prie kokybiškų paslaugų gerinimas.

2009 m. buvo patvirtinta Lietuvos pozicija dėl direktyvos pasiūlymo, kuriuo įgyvendinamas vienodo požiūrio į asmenis, nepaisant jų religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos, principas. Lietuva išreiškė susirūpinimą dėl nepakankamo kai kurių direktyvos nuostatų apibrėžimo, sudarančio sąlygas skirtingos interpretacijoms. 2009 m. taip pat buvo įgyvendintas projektas „*Daugialypė diskriminacija iš arti*“.

Siekiant užtikrinti didesnę moterų apsaugą mažinant diskriminaciją lyties pagrindu (ypač nėštumo atvejais), praėjusiais metais buvo priimtas Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo pakeitimas, taip pat papildytas Darbo kodeksas. Pataisos leido patikslinti atitinkamų ES direktyvų nuostatų perkėlimą į nacionalinę teisę. Šiais pakeitimais buvo sudarytos sąlygos moterims, grįžtančioms po nėštumo ir gimdymo atostogų, gauti geresnes sąlygas darbo vietoje (įskaitant ir atlyginimą už darbą).

2009 m. Vilniuje buvo atidarytas Europos lyčių lygybės institutas. Plačiau – apžvalgos 3.3 dalyje „*Europos lyčių lygybės instituto įsteigimas Lietuvoje*“.

1.13 Geresnis reglamentavimas

2009 m. Vyriausybė nustatė nacionalinį administracinės naštos verslui mažinimo rodiklį – iki 2011 m. pabaigos bus siekiama 30 proc. sumažinti administracinę naštą verslui 7 prioritetinėse srityse (t.y., mokesčių administravimas, darbo santykiai, statistika, aplinkos apsauga, transportas, teritorijų planavimas ir statyba, nekilnojamojo turto operacijos).

2009 m. atnaujinus Verslo aplinkos gerinimo (Saulėtekio) komisijos veiklą buvo įkurta Biurokratinės naštos verslui mažinimo darbo grupė, kurios pagrindinis tikslas – verslo aplinkos gerinimas, naštos mažinimas, reglamentavimo supaprastinimas. Per praėjusius metus šioje darbo grupėje valdžios sektoriaus ir verslo atstovai kartu apsvarstė 108 verslo aplinkos gerinimo klausimus, pateikė 80 siūlymų. Pagal šiuos siūlymus Saulėtekio komisija suformulavo 78 rekomendacijas ministrų kabinetui, kurių pagrindu Vyriausybė priėmė 35 protokolinius sprendimus.

Atsižvelgiant į Europos Komisijos Bendrovių teisės modernizavimo ir bendrovių valdymo tobulinimo ES iniciatyvą, 2009 m. buvo priimti verslui aktualūs Akcinių bendrovių įstatymo pakeitimai ir papildymai. Praėjusiais metais taip pat buvo patvirtintas Geresnio reglamentavimo programos įgyvendinimo 2009 m. priemonių planas.

2009 m. buvo parengti Sprendimų projektų poveikio vertinimo metodikos pakeitimai, kuriais buvo nustatytas Vyriausybei teikiamų svarstyti sprendimų projektų poveikio administracinei naštai verslui, valstybės ar savivaldybių institucijoms vertinimas bei praplėsta bendradarbiavimo principo sąvoka, siekiant užtikrinti konsultavimąsi su visuomenės grupėmis.

Siekiant pateikti visuomenei informaciją apie geresnį reglamentavimą, buvo surengtas seminaras „*Geresnis reglamentavimas Europos Sąjungoje ir Lietuvoje*“, kuriame valstybės institucijų ir įstaigų, asocijuotų verslo struktūrų atstovams buvo pristatyta geresnio reglamentavimo politikos idėjų raida ES ir Lietuvoje, naujausios geresnio reglamentavimo srities nuostatos ir iniciatyvos, didelį dėmesį skiriant administracinės naštos vertinimui ir mažinimui, poveikio vertinimo ir konsultacijų su visuomene temoms.

Siekiant formuoti vientisą geresnio reglamentavimo politiką, gerinti teisinio reglamentavimo kokybę ir efektyvumą kompleksinių priemonių pagalba, 2009 m. buvo parengtas tyrimas „*Sprendimų poveikio vertinimo kokybės, konsultacijų su visuomene ir interesų grupėmis būdų ir veiksmingumo analizė*“, kurio tikslas – išanalizuoti priimamų sprendimų projektų poveikio vertinimo kokybę, konsultacijų su visuomene ir interesų grupėmis būdus ir efektyvumą, identifikuoti esamas problemas bei pateikti siūlymus problemoms spręsti. Remiantis šio tyrimo rezultatais, buvo pateikti siūlymai dėl konsultacijų su visuomene tobulinimo, norminių teisės aktų stebėsenos ir kt.

1.14 Bendradarbiavimas teisingumo ir vidaus reikalų srityje

Praėjusiais metais Lietuva aktyviai dalyvavo ES teisingumo ir vidaus reikalų srities teisėkūros procese. 2009 m. gruodžio 10–11 d. EVT patvirtino naują daugiametę Stokholmo programą teisingumo ir vidaus reikalų srityje. Šis programinis dokumentas numato 2010–2014 m. ES laisvės, saugumo ir teisingumo politikos vystymo kryptis. Vyriausybės institucijų

pastangų dėka Stokholmo programoje buvo atspindėti šie Lietuvos prioritetai: savanoriško valstybių narių dalyvavimo pabėgėlių perkėlimo programose principo išlaikymas, ES išorės sienos integruotos valdymo sistemos stiprinimas, sustiprintas dėmesys išorinei dimensijai, aktyvus bendradarbiavimo laisvės ir teisingumo srityje plėtojimas su Rytų Partnerystės šalimis, totalitarinių režimų įvykdytų nusikaltimų įvertinimo ES lygiu tęstinumas, bendros atminties puoselėjimas ir pan.

2009 m. gruodžio mėn. EVT taip pat patvirtino ES vidaus saugumo srities informacijos valdymo strategiją, kuri prisidės prie naujų informacinių sistemų kūrimo nuoseklumo, visapusiško sistemų poreikio įvertinimo, paskatins geresnę praktinę policijos ir kitų teisėsaugos institucijų bendradarbiavimą, kai reikia sudaryti bendras nusikaltimų tyrimų grupes, veiksmingiau panaudoti informacines sistemas kovojant su organizuotu ir kitokiu nusikalstamumu, terorizmu ir kitomis grėsmėmis viešajam saugumui.

2009 m. buvo priimtas ES Tarybos sprendimas dėl Europos policijos biuro (Europol) įsteigimo, kuris įsigaliojo nuo 2010 m. sausio 1 d. Šis ES Tarybos sprendimas sudaro pagrindą naujoms metodikoms kovoje su nusikalstamumu ir terorizmu bei skatina platesnį jų taikymą valstybėse narėse. ES Tarybos sprendime buvo atsispindėtas Lietuvos siekis, kad Europolas taptų centrine ES teisėsaugos institucija, kurios ES valstybių narių teisėsaugos institucijoms teiktų konkrečią pagalbą, t.y., techninę (saugus ryšys, duomenų bazės), analitinę, ekspertinę (Europinė ekspertų platforma, mobilus centras, specialios policijos priemonės), operatyvinę, metodinę, taip pat gerintų keitimosi informacija srautus ES.

2009 m. buvo priimtas ES Tarybos pamatinis sprendimas dėl kriminalistinių laboratorinių tyrimų paslaugų teikėjų akreditacijos, kuriuo siekiama užtikrinti, kad už nusikalstamų veikų užkardymą, išaiškinimą ir tyrimą atsakingos institucijos pripažintų, jog vienoje valstybėje narėje akredituotų kriminalistinių laboratorinių tyrimų paslaugų teikėjų veiklos rezultatai yra tiek pat patikimi kaip ir bet kurioje kitoje valstybėje narėje.

Praėjusiais metais Lietuva aktyviai dalyvavo Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie ES valstybių narių išorės sienų valdymo agentūros (FRONTEX) veikloje, taip pat diskusijose dėl FRONTEX specializuotųjų padalinių steigimo. 2009 m. buvo pasirašytas naujas Valstybės sienos apsaugos tarnybos ir FRONTEX partnerystės pagrindų susitarimas. Pažymėtina, kad į FRONTEX Operacijų skyriaus sausumos sienų padalinį kaip nacionalinis ekspertas yra deleguotas Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnas. 2009 m. Lietuva taip pat prisidėjo kuriant Europos sienų stebėjimo sistemą (EUROSUR), aktyviai dalyvavo šiuo klausimu rengtose diskusijose ir svarstymuose. 2009 m. pabaigoje pradėtas vykdyti EUROSUR ryšio tinklo bandomasis projektas, kuriame Lietuva dalyvauja stebėtojo teisėmis.

Bendradarbiaujant su Europos policijos kolegija (CEPOL), praėjusiais metais Lietuvoje buvo organizuoti 32 CEPOL kvalifikacijos tobulinimo kursai vyresniesiems policijos ir teisėsaugos pareigūnams, kuriuose dalyvavo 58 pareigūnai iš įvairių Lietuvos teisėsaugos institucijų.

2009 m. Vyriausybė aktyviai įgyvendino jau patvirtintas ES lėšomis finansuojamas programas, taip pat rengė naujus programinius dokumentus, siekdama užtikrinti artimiausio laikotarpio finansavimą Lietuvai prioritetinėms sritims. 2009 m. vyko Išorės sienų fondo

(ISF) 2007–2008 m. metinių programų lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimas. 2009 m. pab. Lietuva sėkmingai užbaigė 2007 m. ISF metinės programos įgyvendinimą. Bendrijos finansinė parama Lietuvai 2007 m. sudarė 62 mln. Lt., 2008 m. - 63,7 mln. Lt., įsikaitant lėšas skirtas pagal Specialiąją tranzito schemą. Pagal Išorės sienų apsaugos programą, buvo teikiama parama tolesniam laipsniškam bendros integruotos sienų valdymo, susijusio su asmenų patikrinimais ir išorės sienų priežiūra, sistemos diegimui, sausumos sienos sistemos plėtrai, IT sistemų, reikalingų įgyvendinti Bendrijos teisinėms priemonėms išorės sienų ir vizų srityje, diegimui, nacionalinės vizų informacinės sistemos (VIS) vystymui ir kt.

2009 m. kovo 9 d. Europos Komisija patvirtino Lietuvos parengtą 2008–2013 m. Europos gražinimo fondo (EGF) daugiamečią programą bei 2009 m. EGF metinę programą bei bendrąjį finansavimą. Didžiausią šio fondo dalį numatoma skirti savanoriškam trečiųjų šalių piliečių grįžimui į jų kilmės šalis finansuoti.

Praėjusiais metais taip pat buvo įgyvendinama Europos pabėgėlių fondo (EPF) 2008 m. metinė programa bei vykdomi baigiamieji darbai, skirti 2005 m. ir 2006 m. metinėms programoms užbaigti. 2009 m. buvo įgyvendinti 5 projektai, finansuoti pagal 2008 m. EPF metinę programą. Vilniaus arkivyskupijos Carito, Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugijos, Pabėgėlių priėmimo centro, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos ir Lietuvos vartotojų instituto projektams įgyvendinti buvo skirta 2,9 mln. Lt. 2009 m. Europos Komisija patvirtino 2009 m. EPF programą (projektų vykdytojams skirta 2,2 mln. Lt.), be to, Europos Komisijai buvo pateiktas 2010 m. EPF metinės programos projektas.

2009 m. balandžio 8 d. Europos Komisija patvirtino 2009 m. Europos fondo trečiųjų šalių piliečių integracijai metinę programą. Europos Komisijai taip pat buvo pateiktas 2010 m. Europos fondo trečiųjų šalių piliečių integracijai metinės programos projektas. 2009 m. Lietuvoje buvo įgyvendami projektai pagal 2007 m. ir 2008 m. Europos fondo trečiųjų šalių piliečių integracijai metines programas. 2007 m. programos parama skirta 16 projektų (t.y., 2,7 mln. Lt. sumai), 2008 m. programos parama – 12 projektų (t.y., 2,7 mln. Lt. sumai). 2009 m. buvo paskelbti kvietimai teikti paraiškas, atliktas paraiškų vertinimas ir projektų atranka bei pasirašytos paramos skyrimo sutartys pagal fondo 2009 m. programą. Programos parama (t.y., 2,7 mln. Lt.) skirta 12 projektų, kurie pradėti įgyvendinti 2010 m.

Siekiant efektyvaus tarpvalstybinio bendradarbiavimo, ypač kovojant su terorizmu ir tarpvalstybinio nusikalstamumu, krizių valdymo bei kitose srityje, praėjusiais metais buvo atliekama jau priimtų ES teisės aktų analizė, rengiantis jų nuostatas perkelti į Lietuvos nacionalinę teisę (pvz., ES Tarybos pamatinis sprendimas „Dėl keitimosi informacija ir žvalgybos informacija tarp ES valstybių narių teisėsaugos institucijų supaprastinimo“, ES Tarybos sprendimai „Dėl tarpvalstybinio bendradarbiavimo gerinimo, visų pirma kovos su terorizmu ir tarpvalstybinio nusikalstamumu srityje“, „Dėl ES valstybių narių specialiųjų intervencijos padalinių bendradarbiavimo krizinėse situacijose gerinimo“, „Dėl keitimosi informacija apie teistumą“, „Dėl Europos policijos biuro (Europol) įsteigimo“ ir pan.).

2009 m. buvo aktyviai plėtojamas bendradarbiavimas teisingumo srityje. Praėjusiais metais Lietuva kartu su Švedija ir dar 14 ES valstybių narių inicijavo pasiūlymą dėl ES pamatinio sprendimo dėl baudžiamojo proceso perdavimo. Lietuva suinteresuota tokio teisės

akto priėmimu, nes jis užpildytų šiuo metu egzistuojantį teisinį vakuumą, atsiradusį dėl to, jog tik dalis ES valstybių narių (įskaitant Lietuvą) yra ratifikavusios 1972 m. Europos Tarybos konvenciją dėl baudžiamojo proceso perdavimo. Praėjusiais metais Lietuva aktyviai dalyvavo rengiant ir svarstant šį teisės akto projektą.

Praėjusiais metais ES lygiu taip pat buvo svarstomas Pamatinis sprendimas dėl teisės į vertimą žodžiu ir raštu baudžiamuosiuose procesuose. Intensyvių Lietuvos pastangų dėka pavyko pasiekti, kad nebūtų nustatyti pertekliniai reikalavimai, t.y., nebūtų numatyta pareiga valstybei užtikrinti nemokamą vertėjo pagalbą bet kokių privačių įtariamojo/kaltinamojo ir jo gynėjo susitikimų metu, nes tokia nuostata sukeltų žymių ir dažniausiai nepagrįstų finansinių ir organizacinių išpareigojimų, bei būtų sudarytos galimybės piktnaudžiauti ir pažeisti įtariamojo/kaltinamojo ir jo gynėjo susižinojimo paslaptį. Buvo įtvirtinta nuostata, kad nemokamas vertimas pokalbiuose tarp įtariamojo/kaltinamojo ir jo gynėjo bus užtikrinamas tik proceso veiksmų atlikimo metu.

2009 m. ES institucijose vyko diskusijos dėl reglamento dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų ir autentiškų aktų, susijusių su paveldėjimu, pripažinimo bei vykdymo ir Europos paveldėjimo pažymėjimo pradėjimo naudoti projekto, kuriuo, be kita ko, numatomas Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimas. Toks instrumentas sudarytų sąlygas ES gyventojams iš anksto organizuoti turto paveldėjimą ir veiksmingai užtikrinti įpėdinių pagal įstatymą (ir/ar testamentą) bei kitų susijusių asmenų teises. Atsižvelgdama į tai, kad siūlomas teisinis reguliavimas yra aktualus Lietuvos ir visos ES gyventojams, Lietuva palaikė siūlomo teisės akto nuostatas.

2009 m. Europos Komisija paskelbė Žaliąją knygą dėl ES Tarybos reglamento dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo („*Briuselis I*“) peržiūros. Esminiai klausimai, kurie keliami Žaliojoje knygoje – egzekvatūros panaikinimas ir „*Briuselis I*“ reglamento veikimas tarptautinėje teisinėje sistemoje. Žaliojoje knygoje taip pat nagrinėjami teismo pasirinkimo, *lis pendens* ir susijusių ieškinių, laikinųjų priemonių, arbitražo ir kiti klausimai. Lietuva iš esmės pritarė Žaliojoje knygoje pateiktiems siūlymams, ypač pabrėždama Europos Komisijos iniciatyvą panaikinti egzekvatūros (t.y., teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo) procedūrą civilinėse ir komercinėse bylose.

Praėjusiais metais taip pat buvo priimta galutinė ataskaita dėl Europos arešto orderio (EAO) praktinio taikymo ir perdavimo tarp valstybių narių procedūros, kurioje įtrauktos svarbios Lietuvos interesus atitinkančios nuostatos, tokios kaip būtinybė numatyti proporcingumo kriterijų išduodant EAO, taip pat dėl atsisakymo pagrindų, nenumatytų pamatiniame sprendime ir kt.

2009 m. Lietuva užtikrino sklandų Rusijos Federacijos piliečių tranzitą per Lietuvos teritoriją. Plačiau apie tai apžvalgos 3.1 dalyje „*Supaprastinto tranzito iš Kaliningrado srities ir į ją režimo taikymas*“.

1.15 Totalitarinių režimų įvykdytų nusikaltimų įvertinimas ES lygiu

2009 m. Lietuva nuosekliai dirbo su Europos Parlamentu, Europos Komisija ir valstybėmis narėmis siekdama užtikrinti totalitarinių režimų įvykdytų nusikaltimų įvertinimo ES lygiu tęstinumą ir bendros atminties išsaugojimą.

Nuoseklių Lietuvos pastangų dėka pavyko užtikrinti, kad į daugiametę Stokholmo programą (2010–2014 m.) laisvės, saugumo ir teisingumo srityje būtų įtrauktos nuostatos dėl ES vaidmens totalitarinių režimų nusikaltimų įvertinimo bei bendros atminties įamžinimo ES lygiu. Programoje buvo įtvirtinta nuostata, pabrėžianti, kad ES yra bendrų vertybių, kurios yra nesuderinamos su nusikaltimais žmoniškumui, genocidu ir karo nusikaltimais, taip pat su totalitarinių režimų vykdomais nusikaltimais, erdvė, taip pat akcentuojama, kad siekiant susitaikymo, šie nusikaltimai turi būti bendro atminimo dalis, o ES tam turėtų sudaryti tinkamas sąlygas. ES Taryba įpareigojo Europos Komisiją per 2010 m. šiuo klausimu parengti pranešimą dėl tolesnių iniciatyvų ES lygiu.

2009 m. teisingumo ir užsienio reikalų ministrų laiškais buvo kreiptasi į atsakingų ES institucijų vadovus bei valstybių narių vyriausybių narius akcentuojant totalitarinių režimų nusikaltimų tolesnio vertinimo proceso ES lygiu svarbą. Praėjusiais metais Lietuva taip pat aktyviai dalyvavo Europos Parlamente surengtuose viešuosiuose svarstymuose „*European Conscience and Crimes of Totalitarian Communism: 20 Years After*“. Lietuvos iniciatyva informacija apie šiuos svarstymus buvo išsamiai pristatyta ir aptarta ES Teisingumo ir vidaus reikalų tarybos susitikime.

2009 m. spalio 14 d. Lietuvos iniciatyva, bendradarbiaujant Lietuvos, Latvijos ir Estijos nacionaliniams parlamentams Europos Parlamente buvo surengta tarptautinė konferencija „*Europa 70 metų po Molotovo – Ribentropo paktą*“. Aktyvių Lietuvos pastangų dėka renginiui pavyko užtikrinti Europos Parlamento pirmininko Jerzy Buzek globą bei Europos Komisijai viceprezidento Jacques Barrot ir tuo metu ES pirmininkavusios Švedijos vyriausybės paramą šiai iniciatyvai. Konferencijoje taip pat dalyvavo ir pranešimus skaitė kiti aukšti ES institucijų ir valstybių narių pareigūnai, žymūs ES valstybių narių istorikai. Praėjusiais metais taip pat buvo išleistas šios konferencijos pranešimų rinkinys (anglų–prancūzų kalbomis), kuris buvo išplatintas atsakingoms ES institucijoms ir organizacijoms, svarbiausiems mokslinių tyrimų centrams ir organizacijoms, bibliotekoms.

2009 m. Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl Europos sąžinės ir totalitarizmo, kuria dar kartą patvirtino, kad susitaikymas nėra įmanomas be bendros atminties. Rezoliucijoje taip pat atkreipiamas dėmesys į būtinybę išsaugoti istorinę atmintį ir stiprinti visuomenės informuotumą apie nusikaltimus žmogiškumui, pateiktas siūlymas įsteigti Europos atminties ir sąžinės platformą, be to, valstybės narės buvo pakviestos rugpjūčio 23 dieną paskelbti Europos totalitarinių ir autoritarinių režimų aukų atminties diena. Praėjusiais metais taip pat buvo patvirtintos ES Bendrųjų reikalų ir išorės santykių tarybos išvados dėl Europos sąžinės ir totalitarizmo, kuriose ES valstybių narių užsienio reikalų ministrai išreiškė paramą Europos Parlamento požiūriui ir pakvietė Europos Komisiją, siekiant šių tikslų, išnaudoti visus turimus finansinius instrumentus, įskaitant programą „*Europa piliečiams*“.

1.16 ES migracijos politikos raida

Igyvendinant 2008 m. ES Tarybos sprendimą dėl Europos migracijos tinklo sukūrimo, praėjusiais metais Lietuvoje buvo sukurtas nacionalinis migracijos tinklas, sudarytas iš valstybės institucijų ir įstaigų deleguotų atstovų, kitų institucijų, įstaigų, taip pat mokslinių tyrimų įstaigų, organizacijų atstovų, mokslininkų ir kt. Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras buvo paskirtas įstaiga, atliekančia nacionalinio informacijos centro funkcijas ir užtikrinančia keitimąsi informacija migracijos ir prieglobsčio srityje tarp ES valstybių narių.

2009 m. buvo parengtas ir Europos Komisijai pateiktas pranešimas apie 2008 m. spalio 15–16 d. EVT susitikime priimtu Europos imigracijos ir prieglobsčio paktu prisiimtų įsipareigojimų vykdymą nacionaliniu lygiu. Remdamasi ES valstybių narių pranešimais, Europos Komisija parengs bendrą Europos imigracijos ir prieglobsčio paktą įgyvendinimo ES ir valstybių narių lygiu ataskaitą, tapsiančią pagrindu metinei EVT diskusijai migracijos ir prieglobsčio politikos klausimais.

Praėjusiais metais buvo išsamiai nagrinėjamos Lietuvos galimybės dalyvauti Europos Komisijos inicijuotame bandomajame projekte dėl pabėgėlių iš Maltos perkėlimo į kitas ES valstybes nares, taip išreiškiant solidarumą Maltai, kuri patiria administracinių, finansinių ir kitų sunkumų dėl joje esančio pernelyg didelio pabėgėlių skaičiaus. Buvo priimtas sprendimas solidarumą Malta parodyti Lietuvai toliau aktyviai dalyvaujant Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie ES valstybių narių išorės sienų valdymo agentūros (FRONTEX) koordinuojamose operacijose Viduržemio jūroje, siunčiant ekspertus ir techniką bei remiant Maltos poziciją dėl FRONTEX vaidmens stiprinimo. Diskusijose šiuo klausimu Lietuva akcentavo, kad ES turi kovoti ne su nelegalios imigracijos pasekmėmis, o imtis veiksmingų prevencinių priemonių prie ES pietinių jūros sienų ir tose valstybėse, iš kurių ES pasiekia didžiausi nelegalios imigracijos srautai.

2009 m. vyko praktinis bendradarbiavimas migracijos klausimais su kaimyninėmis Rytų valstybėmis. 2009 m. rugsėjo 23 d. Maskvoje vykusiose dvišalėse ekspertų konsultacijose iš esmės buvo suderintas Europos Bendrijos ir Rusijos Federacijos susitarimo dėl readmisijos dvišalis Lietuvos ir Rusijos vyriausybės dvišalio įgyvendinimo protokolo projektas. Taip pat vyko bendradarbiavimas su Baltarusija, Kirgizija, Tadžikistanu ir Armėnija.

2009 m. Lietuva dalyvavo Judumo partnerystės su Moldova projekte (ES–Moldovos susitarimas dėl Judumo partnerystės buvo pasirašytas 2008 m.); Lietuvos darbo biržos atstovai dalyvavo bendrame Švedijos vadovaujame projekte. Praėjusiais metais Lietuva taip pat prisijungė prie ES Judumo partnerystės su Gruzija; numatoma dalyvauti projektuose legalios migracijos bei sienų apsaugos srityse.

2009 m. buvo įgyvendinamos Lietuvos ir ES teisės aktų nuostatos, reglamentuojančios asmens dokumentų išrašymą, išdavimą, atsižvelgiant į numatytas asmens dokumentų technologinės apsaugos priemones. Praėjusiais metais Ministro Pirmininko potvarkiu buvo sudaryta darbo grupė, kuriai buvo pavesta spręsti su užsieniečių teisine padėtimi Lietuvos Respublikoje susijusius klausimus ir į Lietuvos nacionalinę teisę perkelti

ES Tarybos priimtus naujus teisės aktus migracijos srityje (pvz., 2008 m. reglamentą dėl vizų informacinės sistemos ir apskaitos duomenimis apie trumpalaikes vizas tarp valstybių narių; 2008 m. direktyvą dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse; 2009 m. direktyvą dėl trečiųjų šalių piliečių atvykimo ir apsigyvenimo sąlygų siekiant dirbti aukštos kvalifikacijos darbą; 2009 m. direktyvą, kuria numatomi sankcijų ir priemonių nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių darbdaviams būtiniausi standartai; 2009 m. reglamentą, nustatantį Bendrijos vizų kodeksą ir kt.). 2009 m. buvo priimtas Užsieniečių teisinės padėties įstatymo pakeitimas, kuriuo į nacionalinę teisę perkeltos Šengeno sienų kodekso nuostatos bei Šengeno teisyno nuostatos.

2009 m. buvo priimta direktyva dėl trečiųjų šalių piliečių atvykimo ir apsigyvenimo sąlygų siekiant dirbti aukštos kvalifikacijos darbą. Ši direktyva yra ES pastangų parengti visapusišką imigracijos politiką dalis. Ja siekiama nustatyti specialią trečiųjų šalių piliečių, prašančių teisės gyventi ES ir dirbti aukštos kvalifikacijos darbą ilgiau nei 3 mėnesius, atvykimo ir gyvenimo tvarką, taip pat norima nustatyti sąlygas, pagal kurias trečiųjų šalių piliečiai, teisėtai gyvenantys vienoje ES valstybėje narėje, galėtų apsigyventi su savo šeimos nariais kitose ES valstybėse narėse. Tikimasi, kad ši direktyva, sudaranti geresnes sąlygas pritraukti aukštos kvalifikacijos specialistus iš trečiųjų šalių turės teigiamą poveikį ES valstybių narių, tarp jų ir Lietuvos, vidaus darbo rinkos integracijos ir spartesniam ūkio augimui.

2009 m. taip pat buvo priimta direktyva, kuria numatomi sankcijų ir priemonių nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių darbdaviams būtiniausi standartai. Darbdavys įpareigojamas reikalauti, kad trečiosios šalies pilietis pateiktų galiojantį leidimą gyventi (arba kitokį leidimą, suteikiantį jam teisę būti toje šalyje). ES valstybės narės turės užtikrinti, kad už direktyvos nuostatų pažeidimus darbdaviui būtų taikomos veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios sankcijos. Nelegalaus trečiųjų valstybių piliečių srautas Lietuvoje nėra dideli, tačiau pastaraisiais metais pastebima augimo tendencija.

Siekdama mažinti nemotyvuotą emigraciją ir galimą neteisėto darbo užsienyje pavojų, 2009 m. Vyriausybė parengė ir išplatino informaciją apie teisėtus įsidarbinimo galimybes užsienio valstybėse, gyvenimo ir darbo emigracijoje sąlygas. Per praėjusius metus buvo išleistas informacinis leidinys, skirtas į Lietuvą norintiems grįžti emigrantams, vyko konsultavimas įsidarbinimo, socialinio draudimo ir kitais klausimais. Siekiant sušvelninti neigiamas nuostatas dėl Lietuvos ekonominės, socialinės ir politinės būklės, buvo parengta informacija apie teigiamus socialinius ir ekonominius pokyčius Lietuvoje, taip pat apie grįžimo į Lietuvą ir investavimo joje galimybes. 2009 m. buvo baigtas įgyvendinti Europos socialinio fondo lėšomis finansuojamas projektas „Teigiamo Lietuvos ir Lietuvos ekonominių migrantų įvaizdžio formavimas siekiant skatinti grįžimą“. Projekto tikslas – skatinti asmenų, išvykusių iš Lietuvos dėl ekonominių priežasčių, sugrįžimą ir jų integraciją į darbo rinką, vykdyti ekonominės migracijos prevenciją. Šis projektas sudarė galimybę teikti aktualiausia informaciją Lietuvos emigrantams tose šalyse, kuriose gyvena ir dirba daugiausia iš Lietuvos išvykusių asmenų. Projekto vertė – 1,9 mln. Lt.

1.17 Lietuvos dalyvavimas Šengeno erdvės susitarime

2009 m. Lietuva išdavė daugiau nei 236 tūkst. Šengeno vizų, 4255 prašymai išduoti vizas buvo atmesti. Praėjusiais metais buvo plečiamas tarnybų, galinčių išduoti Šengeno vizas užsieniečiams, kurių kelionės tikslas yra Lietuvos Respublika, tinklas – šalia jau įgyvendinamų susitarimų (su Vengrija ir Slovėnija) dėl atstovavimo Lietuvai išduodant Šengeno vizas trečiosiose valstybėse, vyko derybos ir pasirašyti susitarimai su Šengeno susitarime taip pat dalyvaujančiomis Austrija, Danija, Estija ir Norvegija.

2009 m. Lietuva sėkmingai atliko 4 neformalius sujungiamumo testus (*angl. Informal Connectivity Tests*) ir prisijungė prie antrosios kartos Šengeno informacinės sistemos centrinės dalies imitatoriaus (*angl. playground*). ES Tarybai patvirtinus išvadas dėl SIS II tolesnio vystymo, praėjusiais metais buvo pradėtas naujos programinės įrangos versijos (ICD 3.0) projektavimas ir testavimas. 2009 m. vyko Lietuvos nacionalinės Šengeno informacinės sistemos vystymo paslaugos viešojo pirkimo atviras konkursas.

Vidaus reikalų ministro įsakymu sudaryta tarpžinybinė darbo grupė 2009 m. parengė Lietuvos nacionalinės vizų informacinės sistemos (toliau – N.VIS) nuostatus, kuriuos patvirtino Vyriausybė. Praėjusiais metais buvo atliekamas N.VIS ir Centrinės vizų informacinės sistemos (toliau – C.VIS) testavimas, kurio metu buvo tikrinamas N.VIS ir C.VIS suderinamumas. 2009 m. sėkmingai pabaigta VIS testavimo Lietuvos fazė (*angl. National test phase*), o testavimo ataskaita buvo pateikta Europos Komisijai. 2009 m. taip pat vyko nacionalinės vizų informacinės sistemos vystymo, siekiant prisijungti prie C.VIS paslaugos, viešojo pirkimo atviras konkursas, su kurio laimėtoju buvo pasirašyta sutartis N.VIS modernizavimo, prisijungimo prie C.VIS ir testavimo darbams atlikti.

1.18 Integracija transporto srityje

2009 m. Vyriausybės atstovai įvairiuose ES formatuose aktyviai kėlė Lietuvos transporto sistemos atskirties, integracijos į ES tinklus bei tranzito per Lietuvą galimybių didinimo klausimus. Ypač didelis dėmesys buvo skiriamas Rytų–Vakarų transporto koridoriaus (EWTC)[§] plėtrai ir „*Rail Baltica*“ projekto įgyvendinimo spartinimui.

2009 m. buvo toliau įgyvendinamas „*Rail Baltica*“ projektas – pasirašytos pirmosios sutartys dėl „*Rail Baltica*“ tiesimo, t.y., dėl geležinkelio infrastruktūros specialiojo plano ir poveikio aplinkai vertinimo atkarpoje Lietuvos/Lenkijos siena – Marijampolė parengimo bei „*Rail Baltica*“ geležinkelio linijos rekonstrukcijos ir vėžių sujungimo ar tiesimo atkarpoje Marijampolė – Kaunas galimybių studijos parengimo. Be to, praėjusiais metais Vyriausybė pritarė naujoms priemonėms, kurios leis išvengti sudėtingo žemės paėmimo visuomenės poreikiams proceso ir leis sumažinti projekto įgyvendinimo laiko bei lėšų sąnaudas.

„*Rail Baltica*“ atkarpa iki Kauno įtraukta į Europos Komisijos iniciatyva formuojamus tarptautinius krovinių vežimo geležinkeliais koridorius (pasiūlymas dėl

[§] EWTC – tai per Lietuvą einantis svarbiausias transporto koridorius, kuriuo gabenami didžiausi krovinių srautai. Projektas jungia Švedijos, Danijos, Vokietijos, Lietuvos, Rusijos ir Baltarusijos verslo, mokslo ir regioninių administracijų atstovus. Projektas atitinka ES Baltijos jūros strategijos tikslus ir yra jos veiksmų plano transporto srityje dalis. Svarbus EWTC privalumas – jungtys su Rusijos Federacija ir Kinija.

Reglamento dėl konkurencingo krovinių vežimo Europos geležinkelių tinklo). Tai leis tarptautiniams vežėjams geriau išnaudoti krovinių gabenimo „*Rail Baltica*“ geležinkelių galimybes ir prisidės prie gilesnės Lietuvos integracijos į ES geležinkelių koridorių veikimą. Šių veiksmų rezultatas - Lietuva Europos Komisijos viceprezidento S. Kallas vardu jau 2010 metais kviečiama prisijungti prie iniciatyvos kurti geležinkelių koridorių nuo Nyderlandų iki Lietuvos, kuris formuojamas siekiant pagerinti krovinių gabenimo Rytų-Vakarų kryptimis sąlygas Europoje.

Siekiant plėtoti Rytų-Vakarų tranzitą per Lietuvą, praėjusiais metais daug dėmesio buvo skiriama efektyvesniam konteinerinio traukinio „*Vikingas*“ (Klaipėda-Minskas-Kijevas/Odesa/Iličiiovskas) darbui, taip pat egzistuojančių problemų (ypač Ukrainoje) sprendimui bei šio traukinio veiklos plėtros į Juodosios jūros regiono šalis (Turkiją, Gruziją) perspektyvoms. 2009 m. Lietuvos deleguoti muitininkai dirbo su Ukrainos muitine diegiant informacines ir elektroninio deklaravimo technologijas bei ES standartus Ukrainos muitinėje, buvo įvykdytas bandomasis/pilotinis krovinių pervežimas iš Gruzijos per Juodąją jūrą.

2009 m. spalio 19–20 d. Vilniuje vyko Lietuvos inicijuotas pirmasis Azijos ir Europos transporto ministrų susitikimas (ASEM), kuriame dalyvavo 35 valstybių delegacijos, Europos Komisija, IRU, Pasaulio Bankas, UNECE, ITF. Renginio metu buvo pasirašyta ASEM susitikimo Vilniaus deklaracija, kuria oficialiai pradėtas ASEM dialogas transporto srityje, taip pat buvo pradėtas bendradarbiavimas su Kinija transporto srityje, pasirašyta trišalė Lietuvos, Baltarusijos ir Kinijos deklaracija dėl Rytų-Vakarų transporto koridoriaus plėtojimo. Be to, ASEM metu buvo pasirašyta ir „*Rail Baltica*“ valstybių transporto ministrų bendra deklaracija, kurioje pažymima, kad projektas išlieka politiškai svarbus, o pasirašančios šalys įsipareigoja ir toliau remti spartesnį jo įgyvendinimą bei siekti šio projekto įtraukimo į naujas transeuropinio transporto tinklo (TEN-T) gaires. Šiuose renginiuose prisistatė ir verslo ryšius užmezgė Lietuvos transporto verslo sektorius, ypač Klaipėdos uosto, krovos, geležinkelių, logistikos, ekspedicinės, kelių vežėjų kompanijos.

Azijos ir Europos transporto ministrų susitikimo rėmuose buvo surengtas Tarptautinis transporto verslo forumas *Euro-Asia Connect*, pritraukęs kelis šimtus pasaulinio lygio transporto ir logistikos kompanijų (pvz., COSCO, Maersk, China Shipping ir kt.), vyriausybinių institucijų, transporto mokslo atstovų. Forumo metu buvo aptartos transporto jungčių, logistikos, darnios transporto plėtros, transporto verslo konkurencingumo problemos.

Praėjusiais metais Lietuva toliau dalyvavo Šiaurės Matmens Transporto ir logistikos partnerystės (NDTLP) formavimo procese. 2009 m. spalio mėn. buvo pasirašytas NDTLP steigimo Supratimo memorandumas.

2009 m. Europos Komisija pateikė pažangos ataskaitą dėl integruotos jūrų politikos (IJP). Šiame kontekste Lietuvoje buvo atliktas esamos padėties dėl IJP vertinimas ir, remiantis kitų ES valstybių narių praktika, buvo priimtas sprendimas suformuoti nacionalinę IJP įgyvendinimo aukšto lygio tarpinstitucinę darbo grupę, vadovaujamą susisiekimo ministro, kuri koordinuotų šios politikos įgyvendinimą Lietuvoje (t.y., parengtų Lietuvos IJP įgyvendinimo strategiją bei veiksmų planą). Praėjusiais metais buvo nuspręsta siekti, kad su jūra susijusi politika nebūtų formuojama fragmentiškai, tačiau atsižvelgtų į sąveikas su

kitomis šalies ūkio sritimis, taip pat numatyta, kad IJP turi prisidėti prie aplinką tausojančio ir efektyvaus jūrų sektoriaus plėtros.

Praėjusiais metais taip pat buvo pasiekta pažanga įgyvendinant ES darnaus transporto politikos nuostatas. 2008 m. biodegalai sudarė 4,3 proc. viso šalies rinkoje esančio benzino ir dyzelino, skirto transportui, o 2009 m. ši dalis išaugo iki 5 proc.

2. SVARBIAUSI ES IŠORĖS POLITIKOS KLAUSIMAI

2.1 ES plėtra

2009 m. Vyriausybė nuosekliai rėmė tolesnę ES „atvirų durų“ politiką ir laikėsi pozicijos, kad visos narystės ES siekiančios šalys turėtų būti vertinamos individualiai ir atitikti tuos pačius kriterijus, o dvišaliai klausimai neturėtų trukdyti stojimo proceso.

2009 m. buvo tęsiamos derybos dėl narystės ES su Kroatija ir Turkija. 2009 m. įvyko dvi tarpvyriausybines stojimo konferencijas su Turkija, kurių metu buvo atidaryti 2 nauji derybiniai skyriai. Slovėnijai ir Kroatijai pasiekus politinį susitarimą dėl valstybės sienos, praėjusiais metais buvo surengtos 3 tarpvyriausybines stojimo konferencijos su Kroatija, kurių metu atidaryti 5 derybiniai skyriai, 10 derybinių skyrių uždaryta. Lietuva palaiko 2009 m. spalio 14 d. Europos Komisijos paskelbtame komunikate išsakytą poziciją, kad derybos su šia šalimi galėtų būti baigtos 2010 m., jei Kroatija atitiks visas likusias stojimo sąlygas. Makedonija šiuo metu yra vienintelė ES šalis kandidatė, su kuria derybos dėl narystės ES dar nepradėtos. Atsižvelgdama į Makedonijos padarytą pažangą, 2009 m. spalio mėn. Europos Komisija rekomendavo pradėti derybas. 2009 m. gruodžio 7–8 d. ES Bendrųjų reikalų taryba nusprendė šį klausimą svarstyti 2010 m. pirmąjį pusmetį.

2009 m. liepos 23 d. Islandija pateikė oficialią narystės ES paraišką. Tikimasi, jog derybos su Islandija bus pradėtos 2010 m. Praėjusiais metais Lietuva aktyviai palaikė Islandijos narystės ES siekius – Lietuvos užsienio reikalų ministro vizito Islandijoje bei Vilniuje vykusių Lietuvos ir Islandijos konsultacijų ES klausimais metu Lietuva pasiūlė ekspertinę pagalbą šios šalies eurointegracijos procese.

2009 m. ES narystės prašymus taip pat pateikė Albanija (balandžio 28 d.) ir Serbija (gruodžio 22 d.). Nuo 2009 m. gruodžio 19 d. Makedonijai, Juodkalnijai ir Serbijai įsigaliojo bevizis režimas su ES. Lietuva remia 2009 m. spalio 14 d. Europos Komisija komunikate dėl Kosovo europinės perspektyvos pasiūlytas galimybes užmegzti dialogą dėl vizų liberalizavimo, vykdyti derybas dėl prekybinio susitarimo su Kosovu, įtraukti Kosovą į Bendrijos programas, stiprinti Kosovo dalyvavimą Stabilizacijos ir asociacijos procese, praplėsti ES teikiamos finansinės paramos sritis.

2.2 Europos kaimynystės politikos raida

2009 m. gegužės 7 d. Prahoje buvo pradėta Rytų Partnerystės iniciatyva. Tai kokybiškai nauja programa, pagilinti jau egzistuojančią Rytų kaimynystės politiką (*angl. European Neighbourhood Policy*). Joje numatyta plėsti ES valstybių narių ir 6 Rytų kaimynystės politikos šalių (t.y., Armėnijos, Azerbaidžano, Baltarusijos, Gruzijos, Moldovos

ir Ukrainos) bendradarbiavimą. Tai bus vykdoma vystant dvišalius ir daugiašalius projektus 4 tematinėse platformose. Šios iniciatyvos projektams 2010–2013 m. laikotarpiui Europos Komisija numato papildomai skirti 350 mln. EUR iš bendro 1,5 mlrd. EUR finansinio paketo, skirto Kaimynystės politikai plėtoti.

2009 m. Vyriausybė siekė užtikrinti aktyvų bendradarbiavimą su Rytų Partnerystės šalimis energetikos, aplinkos ir klimato kaitos, transporto ir muitinių bendradarbiavimo srityse, taip sudarant prielaidas šių šalių ir ES tarpusavio integracijai. Lietuvos institucijų atstovai dalyvavo Rytų partnerystės teminių platformų posėdžiuose, kuriuose buvo patvirtintos platformų pavyzdinės iniciatyvos, darbo programos ir pagrindiniai uždaviniai.

Energetinio bendradarbiavimo srityje buvo siekiama ES ir Rytų Partnerystės šalių energetinės integracijos gilinimo. 2009 m. konsultacijų su partneriais (ypač baltarusiais ir ukrainiečiais) metu sutarta dėl bendrų trišalių (Lietuva–Ukraina–Baltarusija) energetikos projektų – naftotiekio „*Odesa–Brody–Plock–Gdansk*“ projekto įgyvendinimo, elektros jungčių stiprinimo ir elektros energijos tiekimo iš Ukrainos į Lietuvą per Baltarusiją, taip pat atsinaujinančių energijos išteklių plėtros. Lietuvos iniciatyva į Rytų Partnerystės energetinio saugumo darbų programą buvo įtrauktas bendradarbiavimas atominės energetikos srityje, siekiant užtikrinti, kad atominių elektrinių projektai (Rusijos Federacijos Kaliningrado srityje ir Baltarusijoje) būtų įgyvendinami laikantis tarptautinių saugumo standartų.

2009 m. Lietuvai pavyko pasiekti, kad į Rytų Partnerystės programą būtų įtraukta transporto tema, tokiu būdu sukuriant prielaidas modernaus, efektyvaus tarptautinio transporto koridoriaus nuo Baltijos jūros iki Juodosios jūros regiono sukūrimui bei Lietuvos konkurencingumo tarptautinių krovinių gabenimo srityje didinimui, įskaitant ir konteinerinio traukinio „*Vikingas*“ (Klaipėda–Minskas–Odesa/Iljičiovskas) efektyvumo didinimą.

2009 m. Lietuva tęsė pagalbos muitinėse iniciatyvas: vykdė muitinių projektus Ukrainoje, Moldovoje, kuriuose Lietuvos muitininkai aktyviai prisidėjo prie šių šalių muitinių sistemos modernizavimo, procedūrų supaprastinimo, sienų kirtimo gerinimo ir korupcijos sistemoje mažinimo. Lietuvos atstovų atitinkamose darbo grupėse paramos dėka sudarytos prielaidos Ukrainai, Moldovai, Baltarusijai ir Gruzijai pradėti rengtis ateityje tapti Bendrojo tranzito konvencijos susitariančiomis šalimis, kas prisidės prie tranzito (tuo pačiu – prekybos) sąlygų palengvinimo išvardytose valstybėse.

Per praėjusius metus Lietuvos valstybės institucijos ir įstaigos Europos Komisijai pateikė sąrašą Lietuvai svarbių projektų bei sričių, kuriose jos galėtų dalintis Europos integracijos ekspertine patirtimi su Rytų partnerystės programos šalimis. Bendradarbiaudama su Ukraina ir Baltarusija, 2009 m. Lietuva parengė ir pateikė Europos Komisijai trišalių projektų sąrašą visose Rytų partnerystės programos platformose, kurių pagrindu bus siekiama parengti konkrečius projektus ir juos įgyvendinti Rytų partnerystės programos rėmuose.

Ukraina ir Moldova

2009 m. Vyriausybė siekė, kad Ukraina sėkmingai tęstų derybas su ES dėl Asociacijos sutarties, apimančios ir giliai bei visaapimančią laisvosios prekybos sutartį. Taip pat buvo keliamas klausimas dėl ES dialogo su Ukraina dėl bevizio režimo paspartinimo.

2009 m. gruodžio 4 d. Kijeve vykusiame ES ir Ukrainos viršūnių susitikime buvo sutarta pradėti struktūruotą vizų dialogą, kurio metu būtų identifikuoti prioritetai ir priemonės jiems pasiekti. Praėjusiais metais Ignalinos AE uždarymo kontekste vyko intensyvios konsultacijos dėl Ukrainoje gaminamos elektros energijos importo į Lietuvą – buvo sudarytas susitarimas dėl elektros tranzito iš Ukrainos į Lietuvą (per Baltarusiją). Taip pat buvo tęsiamas Europos integracijos patirties perdavimas Ukrainos institucijoms, aktyviai palaikoma Užsienio reikalų ir Krašto apsaugos ministerijų pastangomis Odesoje įsteigto euroatlantinio bendradarbiavimo mokslinio–informacinio centro veikla.

Lietuva akcentavo būtinybę ES lygiu patvirtinti Asociacijos susitarimo mandatą su Moldova (derybos pradėtos 2010 m. sausio 12 d.) ir pritarti vizų dialogui, kuris realiai galėtų prasidėti 2010 m. Lietuva skatino aktyvų Moldovos dalyvavimą Rytų Partnerystės projektuose. Per praėjusius metus su Moldovos valstybės institucijų atstovais buvo aktyviai dalinamasi patirtimi Europos integracijos srityje – Lietuvos diplomatai ir ekspertai organizavo seminarus ir politines konsultacijas Moldovos ekspertams, Lietuva iš vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai skirtų lėšų finansavo 8 dvišalius projektus Ukrainoje ir Moldovoje.

Baltarusija

2009 m. ES Taryba priėmė sprendimą pratęsti sankcijų Baltarusijai („*visa ban*“) galiojimą iki 2011 m. lapkričio mėn., jį šiame etape suspenduojant. Praėjusiais metais Europos Komisija taip pat pradėjo dialogą su Baltarusija dėl vizų režimo liberalizavimo, remdamasi ES Tarybos išvadomis, kuriomis Europos Komisija buvo įpareigota parengti derybų dėl vizų režimo supaprastinimo ir readmisijos susitarimų mandatų projektus. Lietuva šiame procese akcentavo, kad vizų dialogas turi būti atsietas nuo bendro politinio ES ir Baltarusijos dialogo, taip pat pabrėžė, kad vizų režimo liberalizavimas per sustiprintus žmonių ryšius stipriai prisidėtų skatinant Baltarusijos visuomenės orientaciją į Vakarus.

Vidurinė Azija ir Pietų Kaukazas

2009 m. Vyriausybė siekė, kad būtų stiprinami ES santykiai su Pietų Kaukazo šalimis. Šiame kontekste Lietuva aktyviai palaikė sprendimus sudaryti naujas Asociacijos sutartis su regiono valstybėmis, pavyko užtikrinti, kad į naujos sutarties su Gruzija mandatą būtų įtrauktos ir nuostatos dėl laisvos prekybos. 2009 m. buvo palaikomas nuolatinis politinis dialogas su regiono valstybėmis – per praėjusius metus Lietuvos užsienio reikalų ministras aplankė visas Pietų Kaukazo regiono šalis.

2009 m. buvo pasirašyta Lietuvos ir Gruzijos europinės ir euroatlantinės integracijos chartija, numatanti šalių bendradarbiavimą Gruzijos integracijos į ES ir NATO kontekste bei chartijos įgyvendinimo veiksmų planas. Praėjusiais metais veiklą tęsė į ES Stebėsenos misiją Gruzijoje bei ES Specialiojo atstovo Pietų Kaukaze biurą deleguoti Lietuvos atstovai. 2009 m. Lietuvos iniciatyva buvo surengti 3 naujosios Gruzijos draugų grupės susitikimai, kuriuose aptarti ES ir Gruzijos bendradarbiavimo klausimai.

2009 m. buvo tęsiamas „Dvynių“ programos projektų Azerbaidžane įgyvendinimas, pagal kuriuos Seimas ir Specialiųjų tyrimų tarnyba teikia paramą Azerbaidžano parlamentui ir prokuratūrai. Be to, buvo teikiama ekspertinė pagalba Azerbaidžanui stojimo į PPO kontekste.

2.3 ES ir Rusijos santykių raida

2009 m. Lietuvos atstovai visuose ES institucijų formatuose aktyviai kėlė aktualesius Lietuvos santykių su Rusija klausimus (pvz., vežėjų, pieno produkcijos eksportuotojų, energetikos, teisinio bendradarbiavimo su Rusija, įsisenėjusių konfliktų sureguliuavimo, sienos demarkavimo ir kt.), siekiant, kad jie būtų įtvirtinti ES dokumentuose. Taip pat buvo siekiama užtikrinti, kad šie klausimai būtų keliami ES atstovų susitikimuose su Rusija (pvz., ES ir Rusijos viršūnių susitikime, užsienio reikalų ministrų lygmens susitikimuose, Nuolatinės partnerystės tarybos posėdžiuose ir pan.).

Dvišalių Lietuvos ir Rusijos muitinių vadovų konsultacijų metu pavyko pasiekti, kad per išorinę Europos Sąjungos sieną ties Latvija į Rusiją gabenamoms prekėms nebebūtų taikomos sustiprintos kontrolės priemonės ir būtų normalizuotos prekybos sąlygos.

Praėjusiais metais Lietuva daug dėmesio skyrė deryboms dėl naujo ES ir Rusijos partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimo. Nors Europos Komisija susitikimuose su Rusijos atstovais kėlė Lietuvai aktualesius į mandato deryboms su Rusija priedus įtrauktus klausimus (dėl energetikos, teisinio bendradarbiavimo, konfliktų kaimynystėje ir pan.), tačiau, Lietuvos vertinimu, derybose kol kas nepavyko pasiekti didesnės pažangos. Tai susiję su ES ir Rusijos Federacijos požiūrių kai kuriais klausimais skirtumais. Be to, įtakos turėjo tokie veiksniai kaip naujai sukurta Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjunga bei pasikeitusi Rusijos pozicija dėl stojimo į PPO.

2009 m. buvo pasiekta, kad ES ir Rusijos viršūnių susitikime būtų pasirašyti finansavimo susitarimai bendradarbiavimo per sieną programoms, įskaitant Lietuvos–Lenkijos ir Rusijos programą. Kartu su nevyriausybinėmis ES šalių narių organizacijomis buvo surengtas apvalusis stalas, kurio metu aptartas ES ir Rusijos bendradarbiavimas bei regioninis bendradarbiavimas Baltijos jūroje.

2.4 ES išorės ekonominė politika

2009 m., nepaisant ekonominės ir finansų krizės sukeltų sunkumų, ES išorės ekonominėje politikoje buvo nuosekliai laikomasi pagrindinių principų ir tikslų – buvo siekiama išlaikyti stabilius ir taisyklėmis grindžiamus prekybinius santykius su ES prekybos partneriais, tobulinti esamas prekybos taisykles, atverti naujas rinkas prekių ir paslaugų eksportuotojams bei investuotojams, efektyviai naudoti prekybos politikos instrumentus siekiant eksporto, konkurencingumo ir ekonominės gerovės augimo, aktyviai dalyvauti vystomojo bendradarbiavimo veikloje. Tiek PPO, tiek Europos Komisija laiku reagavo į krizės sąlygotą protekcionizmo pavojų. Praėjusiais metais nebuvo užfiksuota didesnio protekcionistinių priemonių masto – tą padėjo užtikrinti efektyviai veikianti PPO teisinė sistema, papildomai remiama G20 politinių įsipareigojimų.

Praėjusiais metais PPO daugiašalės Dohos plėtos darbotvarkės (DDA) derybos praktiškai nevyko. 2009 m. lapkričio 30 d. – gruodžio 2 d. Ženevoje vykusioje ministrų konferencijoje buvo sutarta, jog DDA bus siekiama užbaigti 2010 m. Lietuva nuosekliai laikėsi pozicijos, jog atsižvelgdama į nuolaidas, kurias yra pasiruošusi suteikti PPO partnerėms žemės ūkio srityje, ES turi siekti ambicingų rezultatų derybose dėl ne žemės ūkio rinkų atvėrimo (*angl. non agricultural market Access, NAMA*), prekybos taisyklių tobulinimo ir prekybos palengvinimo. Atkreiptinas dėmesys, jog 2009 m. Lietuvos nuolatinis atstovas prie PPO vieneriems metams buvo išrinktas PPO Subsidijų ir kompensacinių priemonių komiteto pirmininku.**

2009 m. gegužės 7 d. Prahoje patvirtinus Rytų partnerystės iniciatyvą, kuri numato asociacijos sutarčių sudarymą su Ukraina, Baltarusija, Moldova, Gruzija, Armėnija ir Azerbaidžanu, Lietuva pradėjo pasirengimą deryboms dėl laisvos prekybos sutarties su Gruzija, taip pat aktyviai dalyvavo derybose dėl gilios ir išsamios laisvos prekybos sutarties su Ukraina.

2009 m. Ukraina, argumentuodama dideliais ekonominės krizės padariniais šalies ekonomikai, pradėjo taikyti protekcionistines priemones. Lietuvos verslas patyrė nuostolių dėl Ukrainos įsivesto papildomo 13 proc. maito šaldytuvams. Lietuva šią problemą aktyviai kėlė tiek dvišališkai, tiek ES lygiu (įskaitant ir spaudimą Ukrainai per PPO bei Tarptautinį valiutos fondą), skatindama Europos Komisiją imtis visų įmanomų priemonių. Bendrų pastangų dėka pavyko užtikrinti, kad šis maitas būtų panaikintas.

Per praėjusius metus ekonominė ir finansų krizė išryškino ES prekybinių santykių neapibrėžtumo su Rusija problemą. Rusija padidino muitus svarbioms ES eksporto prekėms, taip pat įvedė kitų prekybą ribojančių priemonių, kurios turėjo neigiamos įtakos Lietuvos eksportuotojams bei vežėjams. Lietuva dvišališkai, ES ir kituose formatuose nuolat kėlė šį klausimą, ragindama Rusiją laikytis stojimo į PPO procese prisiimtų įsipareigojimų. 2009 m. Rusijos stojimo į PPO procesą sutrikdė naujai sukurta Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjunga, pradėjusi funkcionuoti 2010 m. sausio 1 d. Siekdama pasiruošti pokyčiams, Lietuva atidžiai nagrinėjo naujus importo maito tarifus, kurių bendras poveikis tiek Lietuvos, tiek ir ES eksportui yra neigiamas. Išaugę maito tarifai turi neigiamą poveikį apie 30 proc. Lietuvos eksporto į Rusiją (labiausiai brangsta gyvų kiaulių eksportas, didėja maitai kitoms lietuviškos kilmės prekėms, naudotų automobilių reeksportas į Baltarusiją ir Kazachstaną dėl reikšmingai išaugusių maito tampa praktiškai neįmanomas). Praėjusiais metais dėl šių problemų Lietuva kreipėsi į Europos Komisiją, tačiau pastarajai nepavyko pasiekti, kad maito sąjungos kūrimo procese būtų atsižvelgta į ES valstybių narių interesus.

2009 m. Lietuva aktyviai įsijungė į ES Rinkų prieigos strategijos įgyvendinimą, siekdama kuo plačiau informuoti Lietuvos eksportuotojus ir investuotojus (dirbančius ne ES šalių rinkose) apie tai, kaip naudojantis Europos Komisijos instrumentais gauti reikiamą informaciją ir efektyviau šalinti įvairias prekybos kliūtis eksporto rinkose. Šiame kontekste

** Komitete sprendžiami PPO klausimai, susiję su subsidijų taikymu PPO šalyse narėse, taip pat ieškoma sprendimų kilus nesutarimams tarp šalių narių dėl subsidijų poveikio kitos šalies pramonei.

Vilniuje buvo organizuota konferencija „*ES rinkų prieigos strategija – partnerystė, padedanti eksportuoti*“.

Praėjusiais metais Lietuva aktyviai dalyvavo ES derybose su trečiosiomis šalimis. 2009 m. pabaigoje parafuotame ES ir Korėjos Respublikos laisvosios prekybos susitarime buvo pasiekta, kad būtų pagerintos prekybos sąlygos Lietuvos įmonių eksportui ir apginti Lietuvos interesai kitose srityse. 2009 m. vyko derybos su Indija, Centrine Amerika, Andų šalimis (Peru ir Kolumbija), Libija, Kanada, EUROMED šalimis, kuriose Lietuva siekė svarbiausių interesų prekybos sektoriuje įtvirtinimo. Be to, Lietuva gynė tekstilės ir aprangos pramonės interesus ES derybose su Baltarusija, siekiant pratęsti susitarimą dėl prekybos tekstilės gaminiais (šis susitarimas nebuvo sudarytas, nes Baltarusija nepasinaudojo galimybe gauti išimtį iš Rusijos, Kazachstano ir Baltarusijos muitų sąjungos tekstilės ir aprangos srityse). Atsižvelgdama į tai, kad nesudarius susitarimo Baltarusijos muitų tarifai tekstilės ir aprangos gaminiams stipriai išaugo, Lietuva pritarė autonominių importo į ES kvotų nustatymui Baltarusijos kilmės tekstilei ir aprangai.

2009 m. Lietuva daug dėmesio skyrė prekybos politikos priemonių įgyvendinimui – ES antidempingo priemonių pagalba buvo neutralizuojama dvejopos energetikos resursų kainodaros žala.

2.5 Vystomojo bendradarbiavimo politika

2009 m. Lietuva nuosekliai vykdė oficialios pagalbos vystymui finansavimo išsipareigojimus. Lietuva teikė dvišalę paramą Afganistanui ir Rytų partnerystės valstybėms, taip pat buvo finansuojamas ir paramos Palestinos savivaldai projektas.

ES Tarybos susitikimuose Lietuva parėmė Čekijos pirmininkavimo ES metu iškeltą iniciatyvą dėl Rytų partnerystės šalių įtraukimo į ES Vystomojo bendradarbiavimo politiką. Diskusijose dėl ES ir JAV dialogo vystomojo bendradarbiavimo ir Tūkstantmečio vystymosi tikslų Lietuva siūlė daugiau dėmesio skirti skurdžiausioms Afganistano provincijoms. Lietuvos pastangų dėka ES Tarybos išvadose dėl paramos demokratijai buvo įtvirtinta nuostata dėl būtinybės ES ir valstybėse narėse suaktyvinti bendradarbiavimą tarptautiniuose forumuose (įskaitant bendradarbiavimą Demokratijų bendrijoje, kuriai Lietuva pirmininkauja). Be to, Lietuvos iniciatyva ES Tarybos dokumente buvo įtvirtintas ES išsipareigojimas aktyviai svarstyti galimybę remti šalių narių vadovaujamų Afganistano provincijos atkūrimo grupių veiklą, susijusią su civilinės paramos teikimu.

2009 m. Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programai buvo skirta 7 mln. Lt. parama, iš kurios buvo finansuoti 135 projektai socialinės apsaugos ir tvarios plėtros, demokratijos stiprinimo ir žmogaus teisių, gero valdymo ir įstatymo viršenybės, kultūros paveldo apsaugos bei visuomenės informavimo srityse. Projektai įgyvendinti Rytų partnerystės valstybėse, taip pat Afganistane. Didesnę dalį projektų įgyvendino Lietuvos nevyriausybinių organizacijų ir valstybinių institucijų kartu su savo partneriais šalyse paramos gavėjose. Projektus taip pat įgyvendino Lietuvos diplomatinės atstovybės ir konsulinės įstaigos.

2009 m. buvo vykdoma intensyvi veikla siekiant pritraukti tarptautinių donorų lėšų į Afganistano Goro provinciją. Vienas iš sėkmės pavyzdžių – Graikijos vyriausybė skyrė 0,5 mln. EUR vystomojo bendradarbiavimo projektams sveikatos ir švietimo sektoriams Goro provincijoje.

2.6 Europos saugumo ir gynybos politika

2009 m. Lietuva aktyviai rėmė ES siekį prisidėti prie krizių valdymo ES kaimynystėje bei tolimesniuose regionuose. Didžiausias dėmesys buvo skiriamas civilinėms ES misijoms Gruzijoje ir Afganistane, taip pat Kosove, Moldovos Respublikoje ir Ukrainoje. Lietuvos kariškiai dalyvavo ES karinėje operacijoje ALTHEA Bosnijoje ir Hercegovinoje bei ES operacijos Čade vadavietėje Prancūzijoje. Lietuva finansiškai prisidėjo prie visų praėjusiais metais ES vykdytų karinių operacijų. 2009 m. įmoka už Lietuvos dalyvavimą ES karinėse operacijose sudarė 235,174 tūkst. Lt. Ji buvo skirta padengti karinių operacijų ALTHEA Bosnijoje ir Hercegovinoje ir kovos su piratais prie Somalio krantų ATALANTA išlaidoms.

Vykdydama tarptautinius įsipareigojimus, 2009 m. Lietuva tęsė ekspertų delegavimą į Europos saugumo ir gynybos politikos (ESGP) misijas: į ES stebėsenos misiją (EUMM) Gruzijoje praėjusiais metais buvo deleguoti 8 Lietuvos ekspertai, į ES teisės viršenybės (EULEX) misiją Kosove – 7 ekspertai, į ES policijos (EUPOL) misiją Afganistane – 5 ekspertai. Be to, 8 Lietuvos ekspertai buvo deleguoti į Europos Komisijos sienos pagalbos misiją Moldovoje ir Ukrainoje (EUBAM), po vieną į ES specialiojo atstovo Pietų Kaukaziui biurus Tbilisyje ir Jerevane, ES specialiojo atstovo Moldovoje biurą.

Siekiant stiprinti ES krizių valdymo instrumentus, 2009 m. toliau buvo plėtojami ES kariniai pajėgumai, formuojamos pajėgos budėti ES kovinėse grupėse. Įgyvendinant 2006 m. pabaigoje pasirašytą Supratimo memorandumą dėl penkiašalės ES kovinės grupės sukūrimo, 2009 m. Lietuvos, Vokietijos, Slovakijos, Lenkijos ir Latvijos kovinė grupė toliau buvo rengiama budėti 2010 m. pirmą pusmetį. Lietuva į kovinę grupę delegavo 148 karius. 2009 m. taip pat buvo rengiamasi Lietuvos budėjimui 2011 m. pirmą pusmetį Olandijos, Vokietijos, Suomijos ir Austrijos kovinėje grupėje. Lietuva planuoja šiai kovinei grupei skirti vandens valymo vieneta.

Praėjusių metų pabaigoje, įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, Lietuvoje prasidėjo aktyvios diskusijos dėl Lisabonos sutarties nuostatų įgyvendinimo ES Bendrosios saugumo ir gynybos politikos srityje.

3. SPECIFINIAI LIETUVAI AKTUALŪS KLAUSIMAI

3.1 Supaprastinto tranzito iš Kaliningrado srities ir į ją režimo taikymas

2009 m. Rusijos Federacijos piliečių supaprastintas tranzitas per Lietuvos teritoriją vyko sklandžiai ir be didesnių sutrikimų. Rusijos Federacijos piliečiams, kurie į Kaliningrado sritį ir iš jos per Lietuvą dažniausiai keliauja tranzitiniais traukiniais su supaprastinto tranzito geležinkelio dokumentais (toliau – STGD), 2009 m. Lietuvos konsuliniai pareigūnai išdavė

277 321 STGD (2008 m. buvo išduota 313 957 STGD). Lyginant su 2008 m., sumažėjo tranzitiniais traukiniais vykusią keleivių skaičius – 2009 m. vyko 511 403 keleiviai, 2008 m. – 564 384 keleiviai.

2009 m. ir toliau buvo stebimas Rusijos Federacijos piliečiams išduodamų supaprastinto tranzito dokumentų (toliau – STD), su kuriais Lietuvos Respublikos teritorija, vykstant į Kaliningrado sritį arba iš jos, gali būti kertama ne tik geležinkelio, bet ir kelių transportu, skaičiaus augimas – 2009 m. buvo išduoti 6042 STD, 2008 m. – 5455. Atsižvelgiant į tai, kad už STD išdavimą imamas simbolinis 5 EUR konsulinis mokestis, o jam gauti reikia pateikti mažiau dokumentų (nei reikalaujama vizos išdavimo atveju), STD tapo patrauklia alternatyva Rusijos Federacijos piliečiams, neturintiems Šengeno vizos, tačiau pageidaujantiems iš Rusijos Federacijos teritorijos į Kaliningrado sritį arba iš jos vykti sausumos transportu per Lietuvą.

Į visas užklausas dėl galimybės Rusijos Federacijos piliečiams vykti tranzitu iš Rusijos Federacijos teritorijos į Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį ir atgal per Lietuvos teritoriją Lietuvos konsuliniai pareigūnai atsakė laiku, neviršydami ES teisyne nustatyto 24 valandų termino. Visi STGD tranzitiniuose traukiniuose Rusijos Federacijos piliečiams taip pat buvo įteikti laiku.

2009 m. buvo priimti 358 neigiami sprendimai dėl STD ir STGD išdavimo asmenims, esantiems Lietuvos ar Šengeno valstybių nepageidaujamų asmenų sąrašė, taip pat dėl nepakankamų duomenų apie asmenį, pageidaujantį gauti STGD, pateikimo. Dėl supaprastintam tranzitui keliamų reikalavimų neatitikimo į Lietuvos Respubliką buvo neišleisti 35 tranzitiniais traukiniais vykę Rusijos Federacijos piliečiai.

3.2 Ignalinos atominės elektrinės (AE) veiklos nutraukimas

Įgyvendinant 2009 m. lapkričio 4 d. Vyriausybės nutarimo „Dėl valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės antrojo bloko sustabdymo“ ir 2009 m. energetikos ministro gruodžio 14 d. įsakymo „Dėl valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės antrojo bloko sustabdymo“ nuostatas, 2009 m. gruodžio 31 d. buvo galutinai sustabdytas Ignalinos AE antrasis blokas. Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo ir elektrinės įrenginių išmontavimo procesas – ilgas ir sudėtingas, todėl planuojama, kad jis vyks iki 2030 m.

Praėjusiais metais toliau buvo įgyvendinami projektai, finansuojami iš 2004–2006 m. Ignalinos programos, taip pat įgyvendinami 2007–2013 m. Ignalinos programos projektai. Šiuo metu vykdomi 58 projektai. Nuo pasirengimo eksploatavimo nutraukimui pradžios iki 2009 m. IV ketv. buvo užbaigta 16 projektų. Iš viso vykstantiems ir pasibaigusiems projektams iki 2009 m. IV ketv. pabaigos numatyta 3,07 mlrd. Lt. ES lėšų (jau pasirašyta sutarčių už 2,81 mlrd. Lt., t.y., 91 proc., o įsisavinta 1,74 mlrd. Lt., t.y., 56 proc.).

2009 m. buvo pasiekta, kad iš esmės pasistūmėtų 3 metus vėlavusių svarbiausių eksploatavimo nutraukimo projektų įgyvendinimas – 2009 m. rugsėjo mėn. gauti statybos leidimai ir pradėti statybos darbai panaudoto radioaktyviojo kuro tvarkymo įrenginiams ir branduolinio kuro saugyklai įrengti.

2009 m. spalio 8 d. buvo patvirtintos 2007–2013 m. Ignalinos programos įgyvendinimo Lietuvoje taisyklės. Taisyklės nustato Lietuvos Respublikos institucijų, įstaigų ir pareigūnų, dalyvaujančių įgyvendinant 2007–2013 m. Ignalinos programą Lietuvoje, atsakomybę, funkcijas ir teises, taip pat Ignalinos programos nacionalinės agentūros administruojamų ES lėšų, skiriamų 2007–2013 m. laikotarpiu pagal Ignalinos programą, mokėjimo ir jų panaudojimo apskaitos tvarką.

2009 m. spalio 12 d. Europos Komisija priėmė sprendimą dėl papildomo EB finansavimo Bohunice, Ignalinos ir Kozloduy eksploatavimo nutraukimo paramos programoms. Šiuo sprendimu buvo patvirtintas 2009 m. Jungtinis programavimo dokumentas Ignalinos programai. 2009 m. Ignalinos programai buvo skirta 409,2 mln. Lt., iš jų 124,3 mln. Lt. skirta kaip įnašas į Tarptautinį Ignalinos eksploatavimo nutraukimo rėmimo fondą, kurį administruoja Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas, o 284,9 mln. Lt. skirti finansuoti projektus, tiesiogiai administruojamus Lietuvos institucijų.

3.3 Europos lyčių lygybės instituto įsteigimas Lietuvoje

2009 m. gruodžio 16 d. įvyko Europos lyčių lygybės instituto atidarymas, kuriame dalyvavo Lietuvos ir Latvijos prezidentai bei kiti aukšto rango svečiai.

2009 m. pareigas pradėjo eiti Europos lyčių lygybės instituto direktorė Virginija Langbakk. Be to, praėjusiais metais buvo intensyviai ieškoma Institutui tinkamų patalpų. 2009 m. rugsėjo 4 d. Instituto valdymo tarybos posėdyje šiuo klausimu buvo priimtas galutinis sprendimas – pasirinktos patalpos adresu Švitrigailos g. 11M, Vilnius.

2009 m. įvyko 3 Instituto valdymo tarybos posėdžiai, kuriuose priimti sprendimai dėl instituto etatų plano, struktūros, biudžeto, patalpų, taip pat buvo suderinta 2010 m. Instituto darbų programa ir vidutinės trukmės (iki 2012 m.) darbų programa. Be to, per praėjusius metus buvo suformuotas Instituto ekspertų forumas.

II DALIS. VYRIAUSYBĖS VEIKLA KOORDINUOJANT ES REIKALUS

1. EUROPOS REIKALŲ KOORDINAVIMO SISTEMOS PAKEITIMAI

Siekiant užtikrinti sėkmingą Lietuvos pasirengimo pirmininkauti ES 2013 m. procesą bei atsižvelgiant į pasikeitusią ES institucinę sąrangą, 2009 m. buvo patobulintas ES reikalų koordinavimo modelis – buvo įsteigta Vyriausybės Europos Sąjungos komisija (toliau – VESK), tokiu būdu sustiprinant politinį ES reikalų koordinavimo lygį, o horizontalaus koordinavimo funkcija sukoncentruota Užsienio reikalų ministerijoje.

Pagrindinės VESK funkcijos – svarstyti ES dokumentus ir Lietuvos pozicijas ES institucijose nagrinėjamaiais klausimais, aptarti klausimus, susijusius su pasirengimu ES Tarybos ir EVT posėdžiams, Lietuvos atstovavimu ES institucijose, Lietuvos pasirengimu pirmininkauti ES Tarybai, ES teisės perkėlimu ir įgyvendinimu Lietuvos teisėje, spręsti tarpinstitucinius nesutarimus.

VESK pirmininkas yra užsienio reikalų ministras, pirmininko pavaduotojas – užsienio reikalų viceministras, VESK nariai – visų ministerijų viceministrai, taip pat Ministro Pirmininko kanclerio pirmasis pavaduotojas, Lietuvos nuolatinės atstovybės ES vadovas, Europos teisės departamento generalinis direktorius, posėdžiuose kviečiami dalyvauti ministerijų ES padalinių vadovai. VESK darbą organizuoja Koordinacinė grupė^{††}, kuriai vadovauja Užsienio reikalų ministerijos ES departamento direktorius. VESK veikla išsamiai apžvelgiama atskiroje 2009 m. Vyriausybės ES komisijos veiklos ataskaitoje.

Siekiant stiprinti ES reikalų koordinavimą Lietuvoje ir užtikrinti tinkamą pasirengimą Lietuvos pirmininkavimui ES Tarybai, numatyti ES fondų lėšomis finansuojami projektai „Lietuvos Europos Sąjungos reikalų sistemos efektyvumo didinimas“ ir „Lietuvos dalyvavimo ES iniciatyvose įvertinimas“.

2. LIETUVOS PASIRENGIMAS PIRMININKAUTI ES

2013 m. II pusmetį Lietuva pirmininkaus ES Tarybai. Suvokdama šią atsakomybę, Vyriausybė iš anksto pradėjo rengtis Lietuvos pirmininkavimui ES. Pirmoji Lietuvos pasirengimo pirmininkauti ES veiksmų plano redakcija buvo patvirtinta dar 2006 m. Jame buvo detalizuoti svarbiausi pirminio pasirengimo etapo žingsniai bei numatyta, kad intensyvaus praktinio pasirengimo etapas prasidės likus 2 metams iki pirmininkavimo pradžios, t.y., 2010–2011 m.

2009 m. pasirengimo pirmininkauti ES procese didžiausias dėmesys buvo skiriamas informacijos apie kitų šalių pirmininkavimą ES kaupimui, analizei, supratimo apie pirmininkavimo tikslus, užduotis, pareigas ir atsakomybes visais lygmenimis didinimui, didelių

^{††} Koordinacinės grupės veikla reglamentuota Užsienio reikalų ministro 2009 m. lapkričio 19 d. įsakymu Nr. V-210 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės Europos Sąjungos komisijos koordinacinės grupės sudarymo ir jos darbo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

dėmesį skiriant su pirmininkavimo ES procesu susijusių darbų identifikavimui, detaliam būsimų veiksmų planavimui bei proceso priežiūros instrumentų sukūrimui.

Praėjusiais metais buvo apsispręsta, kad pasirengimo pirmininkauti ES procesą koordinuos ir prižiūrės Vyriausybės ES komisija, o pasirengimo koordinavimo funkcija buvo priskirta Užsienio reikalų ministerijai (tuo tikslu šios ministerijos ES departamente buvo įsteigtas Institucinių klausimų ir pasirengimo pirmininkauti ES skyrius). 2009 m. taip pat buvo sukurtas neformalus tarpžinybinis pasirengimo pirmininkauti ES koordinatorių tinklas, kuriame keičiamasi ekspertinėmis išvalgomis bei nuomonėmis dėl ilgalaikių pirmininkavimo ES tikslų, pirmininkavimo organizavimo, administracinių gebėjimų stiprinimo ir pan.

2009 m. buvo užmegzti kontaktai ir surengtos dvišalės konsultacijos su ES pirmininkavimo trejeto Lietuvos partnerėmis Airija ir Graikija dėl bendros *trio* pirmininkavimo ES programos prioritetų; sutarta dėl būtinybės nuo 2010 m. rudens intensyvuoti bendradarbiavimą ir diskusijas pasirengimo pirmininkauti ES klausimais.

Praėjusiais metais Lietuvoje vyko diskusijos dėl ES Tarybos darbo grupių ir komitetų būsimų pirmininkų, pagrindinių jų komandos narių, taip pat dėl pirmininkavimo ES sekretoriato steigimo.

2009 m. buvo rengiamasi Lietuvos atstovų mokymams, siekiant juos visapusiškai parengimui vykdyti su pirmininkavimu ES susijusias funkcijas. Šiame kontekste paminėtinas ES fondų lėšomis finansuojamas projektas „*Lietuvos valstybės tarnautojų, atstovaujančių Lietuvos interesams Europos Sąjungoje, kvalifikacijos tobulinimas*“, kurį nuo 2010 m. balandžio mėn. įgyvendins Užsienio reikalų ministerija kartu su Lietuvos viešojo administravimo institutu (LIVADIS), Valstybės ir savivaldybių tarnautojų mokymo centru „*Dainava*“ ir Ministro Pirmininko tarnyba. Pagal šį projektą numatoma apmokyti 1400 asmenų, suorganizuoti 96 asmenų 6 savaitių trukmės stažuotes Lietuvos nuolatinėje atstovybėje ES, ES institucijose bei atitinkamose ES pirmininkaujančių valstybių narių institucijose. Valstybės tarnautojų mokymams numatoma naudoti ES fondų lėšas.

Atsižvelgiant į tai, kad visos ES pirmininkaujančios šalys daliai funkcijų (ypač techninio pobūdžio) priima papildomų darbuotojų, 2009 m. buvo atlikti parengiamieji darbai dėl šiuo metu Lietuvos aukštosiose mokyklose studijuojančių studentų mokymo, skirto supažindinti juos su pirmininkavimo ES organizaciniais bei politiniais aspektais, siekiant parengti Lietuvos pirmininkavimo ES metu planuojamą įdarbinti papildomų darbuotojų rezervą.

Numatoma, kad pirmininkavimo ES metu Lietuvoje bus surengta apie 140–150 renginių, iš jų bent vienas – aukščiausio (valstybės vadovų) lygmens, apie 15 neformalių ES Tarybų susitikimų ir 6 tarptautinės konferencijos.

3. VYRIAUSYBĖS IR VYRIAUSYBĖS ATSTOVŲ PASITARIMAI ES KLAUSIMAIS. VYRIAUSYBĖS ES KOMISIJOS VEIKLA

2009 m. įvyko 68 Vyriausybės pasitarimai, kuriuose svarstyti 134 su ES reikalais susiję klausimai, iš jų – 95 dėl Lietuvos pozicijų ES Tarybos posėdžiams. Daugiausia kartu Vyriausybės pasitarimuose buvo pristatyti klausimai, svarstyti ES Bendrųjų reikalų ir išorinių

santykių tarybos (17 kartų), ES Ekonomikos ir finansų tarybos (17 kartų) bei ES Žemės ūkio ir žuvininkystės tarybos posėdžiuose (12 kartų).

2009 m. Vyriausybės pasitarimuose svarstyti 39 su ES Tarybos posėdžiais tiesiogiai nesusiję Lietuvai aktualūs ES politikos klausimai: Lietuvos pozicija dėl klausimų, svarstomų Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos šalių konferencijos 15-oje sesijoje ir Kioto protokolo šalių susitikimo 5-oje sesijoje (Kopenhaga); Lietuvos pozicija dėl direktyvos pasiūlymo dėl pacientų teisių ir sveikatos priežiūros paslaugas kitose ES valstybėse narėse įgyvendinimo; Lietuvos pozicija dėl Europos Komisijos komunikato dėl darnaus ateities transporto; dėl iniciatyvų Europos finansų rinkų priežiūros srityje; dėl Lietuvos nuomonės dėl Lisabonos strategijos po 2010 m.; Lietuvos pozicija dėl ES Baltijos jūros regiono strategijos ir jos veiksmų plano; Lietuvos pozicija dėl Europos Komisijos komunikato „*Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė piliečių labui*“; Lietuvos pozicija dėl Europos Komisijos komunikato „*Europos informacinių ir ryšių technologijų mokslinių tyrimų bei eksperimentinės plėtros ir inovacijų diegimo strategija. Daugiau pastangų*“; Lietuvos pozicija dėl Europos Komisijos Baltosios knygos „*Prisitaikymas prie klimato kaitos. Europos veiksmų programos kūrimas*“; Lietuvos pozicija dėl Europos Komisijos Žaliosios knygos dėl transeuropinio transporto tinklo (TEN-T) gairių revizijos; Lietuvos pozicija dėl Europos Komisijos Žaliosios knygos dėl Europos sveikatos priežiūros darbuotojų; Lietuvos pozicija dėl Europos Komisijos darbinių dokumentų „*Administracinės naštos mažinimas ES: trečiosios geresnio reglamentavimo strateginės apžvalgos priedas*“ ir „*Trečioji reglamentavimo aplinkos supaprastinamo strategijos pažangos ataskaita*“; Lietuvos pozicija dėl Europos Komisijos pasiūlymo dėl direktyvos, įpareigojančios ES valstybes nars išlaikyti privalomas žalios naftos ir (ar) naftos produktų atsargas; dėl Lietuvos dalyvavimo Europos Komisijos inicijuotame pabėgėlių perkėlimo iš Maltos į kitas ES valstybes nars bandomajame projekte. 2009 m. Vyriausybės pasitarimuose taip pat aptarti klausimai dėl ketvirtinių ir metinės Lietuvos Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos pažangos ataskaitų; dėl Lietuvos pasirengimo pirmininkauti ES Taryboje 2013 m. veiksmų plano įgyvendinimo 2008 m. ataskaitos; dėl 2009 m. I ir II pusmečio Vyriausybės pasitarimuose svarstomų ES politikos klausimų darbotvarkių; dėl Vyriausybės veiklos, susijusios su Lietuvos naryste ES, 2008 m. apžvalgos; dėl 2009 m. Vyriausybės ES politikos aktualiausių klausimų sąvado.

2009 m. įvyko 27 ministerijų valstybės sekretorių pasitarimai (nuo liepos 1 d. – ministerijų atstovų pasitarimai), kuriuose buvo svarstyti 72 su ES reikalais susiję klausimai. Daugiausia buvo svarstomi klausimai, susiję su ES Nuolatinių atstovų komiteto (COREPER I ir II) posėdžiams teikiamomis Lietuvos pozicijomis; 27 suvestinės dėl Lietuvos pozicijų rengimo pirminiams ES teisės aktų projektams būklės ir dėl ES Tarybos darbo grupių ataskaitų teikimo). Taip pat buvo aptarti klausimai dėl ES teisės perkėlimo ir įgyvendinimo plano bei jo vykdymo (7 kartus); dėl ES Dvynių programos įgyvendinimo Lietuvoje (8 kartus); dėl EVT susitikimų rezultatų ir tolesnių reikalingų veiksmų (2 kartus); dėl Gaminių kontaktinio centro; dėl Vyriausybės veiklos, susijusios su Lietuvos naryste ES, 2008 m. apžvalgos; dėl 2009 m. Vyriausybės ES politikos aktualiausių klausimų sąvado; dėl 2009 m. II pusmečio Vyriausybės pasitarimuose svarstomų ES politikos klausimų darbotvarkės.

2009 m. rugsėjo 15 d. veiklą pradėjo VESK^{††}. Praėjusiais metais VESK rinkosi į 15 posėdžių. VESK posėdžiuose svarstytus klausimus galima suskirstyti į 3 grupes: (1) klausimų, svarstomų ES Tarybos formacijose (pozicijos COREPER, ES Tarybos, EVT posėdžiams), aptarimas; (2) ES teisės perkėlimo ir įgyvendinimo klausimus; (3) teminius klausimus. Praėjusiais metais VESK posėdžiuose buvo aptartas ir patvirtintas Lietuvos pozicijos 24 COREPER, 26 ES Tarybos ir 4 EVT susitikimams.

Didžiausias dėmesys buvo skiriamas šių prioritetinių klausimų aptarimui: instituciniai klausimai (Lisabonos sutarties įsigaliojimas), ekonominiai – finansiniai klausimai (ES2020 strategija, finansų rinkų priežiūros paketas), energetika, klimato kaita (pasirengimas Kopenhagos konferencijai), 2010–2014 m. Stokholmo programa laisvės, saugumo ir teisingumo srityje, ES Baltijos jūros regiono strategija, ES plėtra ir kt.

VESK veikla išsamiai apžvelgiama atskiroje 2009 m. VESK veiklos ataskaitoje.

4. VISUOMENĖS INFORMAVIMAS APIE ES

Minint 5 metų Lietuvos narystės ES sukaktį, 2009 m. Lietuvos visuomenė buvo supažindinta su teigiamais pokyčiais, kurie šalyje įvyko po prisijungimo prie ES. Praėjusiais metais taip pat buvo vykdoma informacinė kampanija, kurios metu piliečiai buvo skatinami aktyviai dalyvauti Europos Parlamento rinkimuose. Su Lietuvos naryste ES susijusi informacija reguliariai buvo skelbiama tinklalapyje *www.euro.lt*.

2009 m. įvyko svarbių institucinių pokyčių – reformavus Lietuvos ES reikalų koordinavimo modelį, Užsienio reikalų ministerija tapo atsakinga už visuomenės informavimą apie Lietuvos narystę ES – jai buvo perduotas administruoti VŠĮ „Europos informacijos centras“, atsakingas už 9 regioninius Europos informacijos centrus „Europe Direct“.

Lietuvos narystės ES metinių proga buvo išleistas leidinys „Lietuva Europos Sąjungoje. 2004–2008 m.“. Be to, Europos informacijos centruose vyko šiai sukakčiai skirtų pristatymų–diskusijų ciklas. Diskusijas vedė žinomi visuomenės ir žiniasklaidos veikėjai (G. Nausėda, L. Donskis, A. Čekuolis ir pan.). Taip pat buvo organizuojami renginiai, skirti ne tik narystės ES metinėms paminėti, tačiau ir Europos dienių bei artėjusiems Europos Parlamento rinkimams. Europos informacijos centrai per praėjusius metus surengė 256 renginius (t.y., paskaitas, seminarus, parodas, diskusijas ir pan.), kuriuose apsilankė daugiau kaip 100 tūkst. Lietuvos gyventojų.

Praėjusiais metais visuomenė buvo aktyviai informuojama apie Europos Parlamento rinkimų eigą ir tvarką. Specialios informacinės skiltys buvo sukurtos *www.euro.lt* bei Užsienio reikalų ministerijos tinklalapiuose. 2009 m. balandžio 28 d. Vilniuje viešėjo Europos Parlamento pirmininkas Hans Gert Pöttering, kuris dalyvavo Seime rengtoje viešojoje diskusijoje – Piliečių forume – su Lietuvos, Latvijos ir Estijos piliečiais, visuomeninių organizacijų atstovais, kurioje buvo aptarti artėjantys Europos Parlamento rinkimai, jų reikšmė, taip pat didžiausi ES iššūkiai.

^{††} Komisija buvo sudaryta 2009 m. gegužės 20 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 512 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės Europos Sąjungos komisijos sudarymo“.

2009 m. Lietuvos piliečiai taip pat buvo kviečiami dalyvauti Europos namų šventėje „Atvira Europa“. Visuomenė galėjo apsilankyti ES valstybių narių diplomatinėse atstovybėse ir kultūros centruose, Europos Komisijos atstovybėje Lietuvoje, Prezidento, Seimo ir Vyriausybės kanceliarijose, Lietuvos banke bei Užsienio reikalų ministerijoje bei susipažinti su šių institucijų veikla. Renginyje dalyvavo 34 institucijos, jas aplankė apie 500 žmonių.

2009 m. Užsienio reikalų ministerija su Europos Komisija pasirašė delegavimo susitarimą dėl valdymo partnerystės projekto įgyvendinimo Lietuvoje. Projekto tikslas – stiprinti bendradarbiavimą tarp valstybių narių ir Europos Komisijos skleidžiant informaciją ir skatinant dialogą su piliečiais ES klausimais, taip pat gerinti Europos viešųjų debatų kokybę, skirti didesnę dėmesį Europos piliečių problemoms. 2009 m. buvo paskelbti pirmieji visuomenės informavimo konkursai, o pirmieji projektai bus pradėti įgyvendinti 2010 m. Valdymo partnerystės projektas bus įgyvendinamas 2009–2012 m. laikotarpiu.

2009 m. daugumos žmonių nuomonė apie Lietuvos narystę ES nepasikeitė arba pasikeitė į gerąją pusę. Per praėjusius metus narystę ES teigiamai vertino 66 proc.^{§§} Lietuvos piliečių. Pagrindinės teigiamo vertinimo priežastys – galimybė dirbti užsienyje, laisvai judėti (36 proc. respondentų), ES finansinė parama (29 proc.). Neigiamo vertinimo priežastys – blogėjantis gyvenimas šalyje (32 proc.), dideli ES keliami reikalavimai (23 proc.).

Kaip rodo apklausos duomenys, naryste ES domisi apie 80 proc. Lietuvos gyventojų. Labiau domisi jaunesni, išsilavinę respondentai. 43 proc. gyventojų pakanka informacijos apie Lietuvos narystę ES, o 16 proc. – nepakanka.

46 proc. respondentų Lietuvą apibūdino kaip savo vietos ES ieškančią valstybę, 25 proc. – kaip gana pasyvią ES valstybę narę, kurios pozicija daugeliu klausimu priklauso nuo didžiųjų ES valstybių narių pozicijų.

^{§§} Pagal gyventojų nuomonės tyrimą, kurį Europos Komisijos atstovybės Lietuvoje užsakymu atliko visuomenės nuomonės tyrimo centras „Vilmorus“.

III DALIS. LIETUVOS ATSTOVAVIMAS ES INSTITUCIJOSE

1. LIETUVOS ATSTOVAVIMAS ES TARYBOS BEI KITŲ ES INSTITUCIJŲ DARBO GRUPIŲ IR KOMITETŲ VEIKLOJE

Šioje dalyje pateikiama informacija apie Lietuvos valstybės institucijų atstovavimą ES institucijų veikloje, apžvelgiami Lietuvos atstovavimo ES institucijų darbo grupėse ir komitetuose gebėjimai, patirtis ir svarbiausi iššūkiai.

1.1. Bendri duomenys

Remiantis ES reikalų koordinavimo taisyklėmis, Lietuvos pozicijoms ES institucijų darbo grupėse ir komitetuose atstovauja institucijos pagal Ministro Pirmininko potvarkiu tvirtinamą valstybės institucijų ir įstaigų, kitų institucijų, kurių atstovai pristato Lietuvos Respublikos poziciją ES Tarybos, Europos Komisijos, Stojimo į ES sutarties akto 52 str. komitetuose ir darbo grupėse, sąrašą (toliau – institucijų sąrašas). Šis sąrašas atnaujinamas kasmet.

2009 m. institucijų sąrašai buvo patvirtinti liepos 7 d. Ministro Pirmininko potvarkiu. ES Tarybos darbo grupių ir komitetų veikloje turi teisę dalyvauti 74-ių institucijų atstovai, bendras paskirtų asmenų skaičius – 585 asmenys, iš jų 323 asmenys darbo grupių ir komitetų veikloje dalyvauja pagrindinio atstovo statusu. Praėjusiais metais bent viename posėdyje dalyvavo 190 atstovų (t.y., trečdalis paskirtųjų atstovų); kiti asmenys dalyvavo rengiant pozicijas, tačiau į posėdžius nevyko.

Europos Komisijos darbo grupių ir komitetų veikloje turi teisę dalyvauti 70-ties Lietuvos institucijų atstovų, bendras paskirtų asmenų skaičius – 533 asmenys, iš jų 318 asmenų darbo grupių ir komitetų veikloje dalyvauja pagrindinio atstovo statusu. Praėjusiais metais bent viename posėdyje dalyvavo 80 atstovų. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos narystės ES informacinėje sistemoje (LINESIS) registruojamos ne visos ataskaitos iš Europos Komisijos, realiai šis skaičius gali būti didesnis.

1 lentelė. Lietuvos atstovų skaičiaus kaita, 2004 – 2009 m.

Bendras paskirtų asmenų skaičius						
2004 05 19 MP potvarkis Nr. 103	2004 12 23 MP potvarkis Nr. 328	2005 10 03 MP potvarkis Nr. 236	2006 05 05 MP potvarkis Nr. 89	2007 04 20 MP potvarkis Nr. 140	2008 05 19 MP potvarkis Nr. 187	2009 07 07 MP potvarkis Nr. 265
473	401	780	821	942	784	843

1.2. Pagrindinio ir pakaitinio atstovo skyrimas

Siekiant didesnio Lietuvos atstovų iš sostinės dalyvavimo ES institucijų darbo grupių posėdžiuose bei atsižvelgiant į iššūkius, susijusius su būsimu Lietuvos pirmininkavimu ES, 2004 m. pabaigoje buvo iškeltas uždavinys kiekvienoje ES institucijos darbo grupėje ar komitete numatyti bent po 2 asmenis, galinčius atstovauti Lietuvai. Ši nuostata buvo įtvirtinta Lietuvos pasirengimo pirmininkauti ES Tarybai veiksmų plane.

Pagal institucijų pateiktus duomenis, vidutiniškai vienai ES Tarybos darbo grupei yra paskirta 1,84, o Europos Komisijos komitetui – 4,3 asmenys iš vienos institucijos. Šie duomenys rodo, kad užsibrėžtas siekis yra tinkamai įgyvendinamas.

2 lentelė. Pakaitinių atstovų skyrimo į ES Tarybos darbo grupes skaičiaus kaita, 2004 – 2008 m.

Bendras paskirtų pakaitinių asmenų skaičius					
2004 12 23 MP potvarkiai Nr. 103 ir 328	2005 10 03 MP potvarkis Nr. 236	2006 05 05 MP potvarkis Nr. 89	2007 04 20 MP potvarkis Nr. 140	2008 05 19 MP potvarkis Nr. 187	2009 07 07 MP potvarkis Nr. 265
25 proc.	65 proc.	91 proc.	85 proc.	85 proc.	85 proc.

1.3. Atstovavimo ES Tarybos darbo grupėse ir komitetuose statistiniai rodikliai

Šioje dalyje pateikiama informacija padeda įvertinti Lietuvos atstovavimo ES Tarybos darbo grupių ir komitetų posėdžiuose mastą ir tendencijas. Vadovaujantis Lietuvos narystės ES informacinės sistemos (LINESIS) duomenimis, 2009 metais:

- įvyko 3284 ES Tarybos darbo grupių ar komitetų susitikimai;
- Lietuva dalyvavo 89 proc. visų įvykusių posėdžių, t.y., 2923 iš 3284 (2008 m. – 93 proc.);
- atstovai iš sostinės dalyvavo kiek daugiau nei trečdalyje (t.y., 38 proc.) visų įvykusių susitikimų, t.y., 1100 iš 2923 (2008 m. – 43 proc.);
- dviejuose trečdaliuose (t.y., 62 proc.) visų susitikimų dalyvavo Lietuvos nuolatinės atstovybės ES darbuotojai (2008 m. – 57 proc.); 2009 m. sumažėjo posėdžių, kuriuose dalyvavo atstovas iš sostinės ir Lietuvos nuolatinės atstovybės ES darbuotojas. 2009 m. atstovą iš sostinės 13 proc. posėdžių lydėjo atstovybės darbuotojas (2008 m. – 20 proc.);
- 2009 m. nežymiai padaugėjo darbo grupių, kurių posėdžiuose Lietuvos atstovai nedalyvavo nei kartą.

2 lentelė. Lietuvos atstovų atstovavimo ES Tarybų darbo grupių ir komitetų veikloje kaita 2004 – 2008 m.

	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Bendras dalyvavimo procentas (nuo įvykusių susitikimų)	80-90 proc.	85 proc.	85 proc.	93 proc.	93 proc.	89 proc.
Atstovavimo iš sostinės procentas *** (nuo dalyvautų susitikimų)	40 proc.	60 proc.	55 proc.	50 proc.	43 proc.	38 proc.

Iš pateiktų duomenų matyti, kad 2009 m. Lietuvos atstovavimo lygis sumažėjo (ypač atstovavimas iš sostinės); tai sietina su finansiniais apribojimais ekonominio sunkmečio sąlygomis. Atstovavimo procento sumažėjimas vertintinas kaip neigiama tendencija, ypač pasirengimo pirmininkauti ES Tarybai kontekste. Atkreiptinas dėmesys, kad bendri statistiniai duomenys ne iki galo atskleidžia realią situaciją – kaip rodo ataskaitų analizė, dažnai vienas asmuo sudalyvauja 1–3 darbo grupių posėdžiuose per dieną.

*** Atkreiptinas dėmesys, kad Linesis sistemoje automatiškai sugeneruotos ataskaitos ne visai tiksliai atspindi realų atstovavimą iš sostinės. Iš tiesų jis dar mažesnis.

2010 m. bus skatinamas atstovų iš sostinės, ypač būsimų pirmininkų, vykimas į darbo grupių posėdžius, numatant, kad nuo 2011 m. būsimi darbo grupių pirmininkai dalyvautų kiekviename kuruojamos darbo grupės ar komiteto posėdyje.

3 lentelė. Atstovavimo ES Tarybų darbo grupių ir komitetų veikloje tendencijos 2009 m. pagal ministerijas (neįtraukiant ministerijoms pavaldžių institucijų statistikos)

	Dalyvauta posėdžių		Tik iš sostinės	Tik iš NA	Iš sostinės ir NA
	Pagal potvarkį	Papildomai			
Aplinkos ministerija	79	22	30	42	29
Energetikos ministerija*	26	-	-	23	3
Finansų ministerija	239	12	80	129	55
Krašto apsaugos ministerija	130	11	20	163	2
Kultūros ministerija	35	-	7	6	22
Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	63	4	33	34	7
Susisiekimo ministerija	211	1	11	196	6
Sveikatos apsaugos ministerija	66	10	21	45	10
Švietimo ir mokslo ministerija	61	-	18	41	2
Teisingumo ministerija	61	6	23	7	38
Ūkio ministerija	143	41	26	111	66
Užsienio reikalų ministerija	1105	61	226	850	102
Vidaus reikalų ministerija	34	13	23	15	12
Žemės ūkio ministerija	47	1	14	20	15

* - šiuo metu Energetikos ministerijos kompetencijai priskirtos darbo grupės ir komitetai iki 2009 m. liepos 7 d. buvo Ūkio ministerijos kompetencijos srityje.

1.4. Atstovavimo Europos Komisijos komitetuose ir darbo grupėse rodikliai

2009 m. LINESIS buvo užregistruoti 455 Europos Komisijos komitetų ir darbo grupių posėdžiai^{†††}; beveik visuose juose (t.y., 449 iš 455) dalyvavo Lietuvos atstovai. Bendras dalyvavimo lygis – 99 proc. Į tris ketvirtadalius susitikimų (t.y., 75 proc.) vyko tik atstovai iš sostinės, 8 proc. susitikimų atstovą iš sostinės lydėjo Lietuvos nuolatinės atstovybės ES darbuotojas, 17 proc. susitikimų dalyvavo tik Lietuvos nuolatinės atstovybės ES darbuotojai.

Pažymėtina, kad realus Europos Komisijos darbo grupių ir komitetų susitikimų skaičius per metus yra beveik dvigubai didesnis nei nurodomas LINESIS sistemoje. Norint užtikrinti atstovavimo priežiūrą, numatoma tobulinti LINESIS sistemą ir įdiegti sąsajas su Europos Komisijos komitologijos registru.

2. LIETUVOS POZICIJŲ FORMAVIMAS IR ATSTOVAVIMAS ES TEISINGUMO TEISME

Svarstant bylas Europos Sąjungos Teisingumo Teisme (ESTT), taip pat Bendrajame Teisme (BT), Lietuva turi teisę įstoti į bylą ar bet kurioje byloje pareikšti rašytines pastabas ir/ar išsakyti savo poziciją teismo posėdžio metu. Europos teisės departamentas prie Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerijos (toliau – ETD), siekdamas, kad Lietuva tinkamai pasinaudotų galimybe pareikšti poziciją Europos teisminėse institucijose svarstomose bylose,

^{†††} ES Tarybos darbo grupių darbotvarkės gaunamos centralizuotai per *EXTRANET* sistemą, todėl ataskaitų pateikimo kontrolė vyksta sklandžiai. Europos Komisijos darbo organų posėdžių darbotvarkės siunčiamos tiesiogiai posėdžiuose dalyvaujantiems atstovams. Tuo atveju, jei paskirtasis asmuo LINESIS neužregistruoja įvykusio posėdžio, nėra galimybių vykdyti ataskaitos pateikimo kontrolės.

koordinuoja Lietuvos pozicijų rengimą, o Vyriausybei ar VESK pritarus, rengia procesinius dokumentus, juos teikia Europos teisminėms institucijoms ir gina Lietuvos interesus teismo proceso metu.

2009 m. svarbią veiklos dalį sudarė darbas su bylomis, kuriose ES valstybės narės teismas prašo ESTT priimti atitinkamą ES teisės nuostatą išaiškinantį prejudicinį sprendimą (vadinamieji netiesioginiai ieškiniai). ESTT, prieš paskelbdamas informaciją ES oficialiajame leidinyje, šias bylas tiesiogiai persiunčia ETD, kuris už atitinkamą sritį atsakingoms valstybės institucijoms ir įstaigoms teikia reikiamą informaciją siekdamas išsiaiškinti, ar konkreti byla yra susijusi su Lietuvos interesais. 4 lentelėje pateikiami duomenys apie ETD veiklą šioje srityje 2007–2009 m. laikotarpiu. Bylos, kuriose Lietuva yra pateikusi pastabas, išsamiau apibūdinamos 1 priede.

4 lentelė. Bylų, kai prašoma priimti prejudicinį sprendimą, koordinavimas Lietuvoje, 2007 – 2009 m.

Gautų bylų skaičius			Stebimos bylos (sprendimas gali būti aktualus Lietuvai)			Nuspręsta pateikti pastabas			Svarstyta, bet nuspręsta pastabų neteikti		
2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
249	288 ⁺⁺⁺	271 ¹	55	83 ^{§§§}	23	8	8 ^{****}	6 ³	2	2	4

Be to, 2009 m. ETD už atitinkamą sritį atsakingoms valstybės institucijoms ir įstaigoms teikė informaciją apie kitas ES oficialiajame leidinyje paskelbtas Europos teisminėse institucijose svarstomas bylas (vadinamieji tiesioginiai ieškiniai). ETD siekė išsiaiškinti, ar konkreti byla susijusi su Lietuvos interesais, dėl kurių būtų tikslinga įstoti į šią bylą ir pateikti rašytines pastabas. 5 lentelėje pateikiami duomenys apie ETD veiklą šioje srityje 2007–2009 m. laikotarpiu.

5 lentelė. Lietuvos institucijų informavimas apie ES oficialiajame leidinyje paskelbtas bylas 2007-2009 m.

Europos teisminė institucija	Iš viso paskelbta pranešimų apie bylas			Teikta informacija Lietuvos institucijoms			Nuspręsta stoti į bylą			Svarstyta, bet nuspręsta į bylą nestoti/ieškinio neteikti		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
ESTT	273	277	530	81	98	112	6	9	1	2	2	3
BT	444	490	473	52	47	35	11	4	0	1	0	2
Tarnautojų teismas	112	116	95	3	3	0	0	1	0	0	0	0
Iš viso:	829	883	1098	136	148	147	17	14	1	3	2	5

2009 m. iš viso valstybės institucijoms buvo pateikta informacija apie 418 Europos teisminėse institucijose nagrinėjamas bylų (271 byla dėl nacionalinių teismų prašymų priimti prejudicinį sprendimą ir 147 bylos dėl tiesioginių ieškinių, skelbtos ES oficialiajame leidinyje). Suinteresuotos institucijos nurodė 60 bylų, kurių sprendimas galėtų būti aktualus

⁺⁺⁺ Iš jų 2 bylos iš ELPA teismo ir 1 prašymas pateikti nuomonę pagal EB 300 str. 6 d.

^{§§§} Iš jų 2 bylos iš ELPA teismo.

^{****} Iš jų 1 prašymas pateikti nuomonę pagal EB 300 str. 6 d.

Lietuvai^{††††}. Iš jų 53 bylose buvo nuspręsta stebėti procesą, o dėl 7 bylų buvo kreiptasi į Vyriausybę arba VESK dėl Lietuvos pozicijos išdėstymo raštu arba žodžiu (5 prejudicinių sprendimų bylos, 1 prašymas dėl nuomonės pateikimo ir 1 tiesioginis ieškiny).

2009 m. Lietuvos atstovai dalyvavo 3 ESTT ir BT posėdžiuose, kuriuose buvo žodžiu pristatyta Vyriausybės patvirtinta Lietuvos pozicija (2007 m. dalyvauta 4 posėdžiuose, 2008 m. – 4) byloje T-243/07 *Lenkija prieš Komisiją*, byloje C-357/09 PPU *Kadzoev* ir byloje C-350/08 *Europos Komisija prieš Lietuvą*. Plačiau apie šias bylas – apžvalgos I priede.

2009 m. ESTT priėmė 10 sprendimų bylose, į kurias buvo įstojusi/pateikusi pastabas Lietuva arba kuriose Lietuva buvo ieškovė/atsakovė: 5 bylose sprendimai atitinka arba iš esmės atitinka tas nuostatas, kurias ETD suformulavo procesiniuose dokumentuose; 2 bylose sprendimai iš dalies atitinka suformuotas pozicijas, o 3 bylose sprendimai buvo priešingi Vyriausybės suformuluotoms pozicijoms.

Lietuvos valstybės institucijų, kurios inicijavo dalyvavimą Europos teisminėse institucijose svarstomose bylose, aktyvumas 2009 m. buvo panašus kaip ir 2008 m. Dėl įstojimo į vieną bylą (t.y., C-208/09 *Sayn-Wittgenstein*) iniciatyvą išreiškė ETD.

3. LIETUVOS PILIEČIŲ ĮSIDARBINIMAS ES INSTITUCIJOSE, NACIONALINIŲ EKSPERTŲ DELEGAVIMAS

2004 m. rengiantis didžiajai ES plėtrai (t.y., 12 naujų valstybių priėmimui), ES lygiu buvo priimtas sprendimas ES institucijose įsteigti naujų etatų papildomoms funkcijoms įgyvendinti. Europos Komisijoje buvo numatyta įsteigti apie 4500 naujų pareigybių, į kurias pereinamuoju laikotarpiu sutarta įdarbinti tik naujųjų ES valstybių piliečius. 2004–2010 m. laikotarpiu buvo numatyta įdarbinti 3508 asmenis iš pirmųjų dešimties į ES įstojusių valstybių, o 2007–2011 m. laikotarpiu 1058 asmenis iš Rumunijos ir Bulgarijos. Atsižvelgiant į valstybės gyventojų skaičių, balso svorį ES Taryboje ir turimų Europos Parlamento narių skaičių, kiekvienai valstybei buvo nustatytos preliminarios įdarbinimo Europos Komisijoje kvotos.

Pareigybės lygmuo	LR piliečių skaičius Europos Komisijoje (apie 7 proc. nuo ES-10)	ES-10 (bendras skaičius 10 šalių, įstojusioms į ES 2004 m.)
Žemesnio lygio pareigybės (A5) Administratorių padėjėjai, vertėjų padėjėjai, teisininkai lingvistai, sekretoriai	225	3268
Vidutinio lygio pareigybes (A9, A12) Skyrių vedėjai, vyresnieji patarėjai	13	189
Aukštesnio lygio pareigybės (A14, A15) Direktoriai, pagrindiniai patarėjai	3	51
Iš viso:	241	3508

Lietuvos piliečių įsidarbinimas ES institucijose yra vienas iš praktinių Lietuvos integracijos į ES elementų, sudarantis prielaidas geresniam Lietuvos interesų atstovavimui ES sprendimų priėmimo procese. Šiuo metu Europos Komisijoje dirba 347 lietuviai, iš jų 278

^{††††} Stebimos bylos – bylos, kuriose pateiktos pastabos/nuspręsta įstoti, ir svarstytos bylos, į kurias nuspręsta nestoti.

nuolatiniai ir laikinieji tarnautojai (t.y., 193 administratoriai ir 85 asistentai), 58 kontraktiniai darbuotojai, 11 deleguotų nacionalinių ekspertų.

Iki 2010 m. pab. į nuolatinės pareigybes Europos Komisijoje iš viso turėtų būti įdarbintas 241 lietuvis, šiuo metu jau įdarbinta 194, t.y., apie 80 proc. kvotos (2008 m. buvo 166, t.y., 70 proc. kvotos). Laikiniais darbuotojais Europos Komisijoje šiuo metu dirba 84 Lietuvos piliečiai, 54 asmenys yra rezervo sąraše.

Lietuvos piliečiai taip pat gali įsidarbinti Europos Parlamente, ES Tarybos Generaliniame sekretoriате, Europos Teisingumo Teisme, Europos Audito Rūmuose, Europos Ombudsmeno institucijoje, Europos centriniame banke, Europos investicijų banke, Europos investicijų fonde, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitete, Regionų komitete, Europos Bendrijų agentūrose ir kitose ES institucijose ir įstaigose. Šiose institucijose preliminarios įdarbinimo kvotos nėra numatytos. Neoficialiais duomenimis (šios institucijos duomenų apie savo darbuotojų pilietybę neteikia) Europos Parlamente dirba apie 180 Lietuvos piliečių (įskaitant Lietuvoje išrinktus Europos Parlamento narius bei jų padėjėjus), ES Taryboje – apie 60 (iš jų 5 deleguoti nacionaliniai ekspertai), Europos Teisingumo teisme – apie 50, Audito rūmuose, Regionų komitete, Ekonominių ir socialinių reikalų komitete ir kt. agentūrose – apie 30. 2009 m. pab. ES institucijose iš viso dirbo 650–700 Lietuvos Respublikos piliečių.

Nacionalinių ekspertų delegavimas

Sumažėjus delegavimui skirtiems valstybės biudžeto asignavimams, 2009 m. į ES institucijas buvo deleguoti 2 nacionaliniai ekspertai (t.y., į Europos Jungtinių tyrimų centrą ir Europos Komisijos Mokesčių ir muitų sąjungos generalinį direktoratą), o darbą tęsė 16 deleguotų nacionalinių ekspertų. Į kitas tarptautines institucijas ir misijas praėjusiais metais Lietuva delegavo dar 4 nacionalinius ekspertus (3 į Europos saugumo ir gynybos politikos misiją Afganistane ir 1 į NATO), darbą tęsė 15 nacionalinių ekspertų.

2009 m. Valstybės tarnybos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos įvykdė 9 deleguotų nacionalinių ekspertų atrankas. Jų metu į ES ir tarptautines institucijas ar įstaigas buvo atrinkti 9 pretendentai į šias ES ir tarptautines institucijas ar įstaigas: (1) Europos Jungtinio tyrimų centro, Energetikos instituto, Branduolinių įrenginių eksploatacijos saugumo padalinį; (2) Europos Komisijos Mokesčių ir muitų sąjungos Muitinės politikos direktorato Muitinės politikos ir elektroninės muitinės skyrių; (3) Europos Komisijos Europos kovos su sukčiavimu tarnybos (OLAF) C-3 direktoratą; (4) deleguoto nacionalinio eksperto–patarėjo euroatlantinės integracijos klausimais Gruzijos vidaus reikalų ministerijoje pareigas; (5) atranka į deleguoto nacionalinio eksperto – Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos biuro Baku vadovo pareigas; (6) atranka į deleguoto nacionalinio eksperto – NATO ryšių biuro Tbilisyje Viešosios informacijos eksperto pareigas; (7) atranka į deleguoto nacionalinio eksperto – Europos Tarybos Generalinio sekretoriaus specialiojo atstovo Kišiniove (Moldova) pareigas; (8) atranka į deleguoto nacionalinio eksperto Europos Komisijos Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generaliniame direktorate pareigas; (9) atranka į deleguoto nacionalinio eksperto pareigas Europos Komisijos Plėtros

Generalinio direktorato Finansinių instrumentų ir regioninių programų departamento Institucinių gebėjimų stiprinimo skyriuje.

Atrankose dalyvavo pretendentai iš Užsienio reikalų ministerijos, Muitinės departamento prie Finansų ministerijos, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos, Kauno apskrities viršininko administracijos, Kauno technologijos universiteto, Kauno įgulos karininkų ramovės.

IV DALIS. ES TEISĖS PERKĖLIMO IR ĮGYVENDINIMO PROCESAS

2009 m. toliau buvo tobulinama ES teisės perkėlimo ir įgyvendinimo sistema, koordinuojami ES teisės perkėlimo ir įgyvendinimo darbai, atliekami Lietuvos narystės ES informacinės sistemos (LINESIS) tobulinimo darbai.

Nuo 2009 m. rugsėjo 15 d. Vyriausybės nutarimu pakeitus ES reikalų koordinavimo taisykles ES teisės perkėlimo ir įgyvendinimo nacionalinėje teisėje koordinavimo funkcijos buvo perduotos Europos teisės departamentui (ETD). Siekiant užtikrinti veiksmingą ES teisės aktų perkėlimo į Lietuvos Respublikos teisę ir jos įgyvendinimo sistemą, ETD koordinuodamas valstybės institucijų veiklą registruoja ir atitinkamoms valstybės institucijoms paskirsto priimtus ES teisės aktus, rengia ES teisės perkėlimo ir įgyvendinimo planą, kontroliuoja šio plano vykdymo eigą, atlieka įstatymų, susijusių su Lietuvos naryste ES, monitoringą, analizuoja ES teisės aktų ir perkeliančių ar įgyvendinančių nacionalinės teisės aktų ar jų projektų atitikties lenteles, koordinuoja ES teisės pažeidimo procedūras, teikia Europos Komisijai informaciją apie ES teisės aktų perkėlimą ir įgyvendinimą Lietuvoje.

1. ES TEISĖS PERKĖLIMO IR ĮGYVENDINIMO PLANAVIMAS

ES teisės aktų paskirstymo sistema remiasi centralizuotu visų priimamų teisės aktų priskyrimu atsakingoms Lietuvos institucijoms. Per 3 savaites nuo ES teisės akto priskyrimo institucijai dienos atsakinga institucija ETD (iki 2009 m. rugsėjo 15 d. – Vyriausybės kanceliarijai) pateikia informaciją, kokiais nacionaliniais teisės aktais planuojama perkelti ir įgyvendinti priskirtuosius ES teisės aktus. 2009 m. institucijoms buvo paskirstytos 195 ES direktyvos ir 2240 kitų ES teisės aktų (2008 m. buvo priskirta mažiau ES teisės aktų – 2271).

Šių teisės aktų perkėlimui ir įgyvendinimui būtinos priemonės numatomos ES direktyvų perkėlimo ir įgyvendinimo arba ES teisės įgyvendinimo planuose. 2009 m. perkelti ir įgyvendinti ES direktyvas buvo suplanuotos 275 nacionalinės priemonės: 88 įstatymai, 21 Vyriausybės nutarimas, 1 dokumentinė priemonė, 165 ministrų įsakymai arba kitų valstybės institucijų vadovų ar kolegialių valdymo organų priimami teisės aktai (toliau – ministrų įsakymai), perkelti ir įgyvendinti 181 direktyvą. Nors ES reglamentai, sprendimai ir kiti ES teisės aktai taikomi tiesiogiai, tam tikrais atvejais būtinos jų įgyvendinimą užtikrinančios priemonės. 2009 m. Lietuvos institucijos suplanavo 161 ES teisės akto (ES reglamentų, sprendimų ir kt.) įgyvendinimą užtikrinančias 213 priemonių (30 įstatymų, 34 Vyriausybės nutarimus, 132 ministrų įsakymų projektus ir 17 kitų priemonių). Lyginant su 2008 m., planuojamų priemonių skaičius padidėjo. Pagrindinė to priežastis – įtvirtintas reikalavimas pateikti informaciją ne tik apie naujai planuojamas priemones, bet ir apie galiojančius teisės aktus, kurie perkelti ar įgyvendina ES teisės aktų nuostatas nacionalinėje teisėje.

Kiekvieną mėnesį ES teisės aktų perkėlimo ir įgyvendinimo plano vykdymo eiga buvo svarstoma Vyriausybės ES komisijoje (iki 2009 m. liepos 1 d. – ministerijų valstybės sekretorių pasitarimuose, nuo 2009 m. liepos 1 d. iki 2009 m. rugsėjo 15 d. – ministerijų atstovų pasitarimuose). Kiekvieną savaitę buvo atliekama atskira suplanuotų ES teisės aktus perkeliančių ar įgyvendinančių įstatymų projektų rengimo stebėseną, rengiamos suvestinės, kurios buvo teikiamos ir Seimui.

ES teisės perkėlimo ir įgyvendinimo koordinavimo darbai vykdyti naudojantis specialia LINESIS posisteme, kuri sudarė technines galimybes efektyviai prižiūrėti ES teisės perkėlimo ir įgyvendinimo procesą bei užtikrino aktualiausias ir išsamias informacijas šioje srityje prieinamumą visoms procese dalyvaujančioms valstybės institucijoms.

2. DIREKTYVŲ NOTIFIKAVIMAS EUROPOS KOMISIJAI

ES valstybė narė, į nacionalinę teisę perkėlus ir įgyvendinusi ES direktyvą, privalo apie tai pranešti Europos Komisijai, pateikdama atitinkamų nacionalinių teisės aktų tekstus ir kitą būtiną informaciją (nacionalinių įgyvendinimo priemonių elektroninio notifikavimo procedūra). Notifikavimo procedūra vykdoma naudojantis specialia Europos Komisijos administruojama informacine sistema, prie kurios tobulinimo nuolat prisideda ir Lietuvos specialistai.

Per 2009 m. turėjo būti notifikuotos 76 ES direktyvos, t.y., turėjo būti baigtas šių direktyvų perkėlimas ir įgyvendinimas nacionalinėje teisėje (2008 m. – 77). Iš jų 2009 m. gruodžio 31 d. 67 direktyvos (t.y., 88 proc.) buvo visiškai notifikuotos (t.y., visiškai perkeltos ir įgyvendintos), 2 – iš dalies perkeltos ir įgyvendintos (t.y., ne visi teisės aktai priimti) ir 7 – nenotifikuotos (t.y., 9 proc.), jų perkėlimui nepriimtas nė vienas teisės aktas.

2009 m. Europos Komisijai taip pat buvo pranešta ir apie nacionalinės teisės aktus, susijusius su kitomis 94 ES direktyvomis, kurių įgyvendinimo terminas ankstesnis ar vėlesnis nei 2009 m. Iš viso 2009 m. Europos Komisija informuota apie 339 nacionalines priemones (beveik per pusę mažiau nei 2008 m.), įgyvendinančias 161 direktyvą.

Vertinant Lietuvos pasiekimus perkeliant ir įgyvendinant ES teisę, vienu iš pagrindinių rodiklių yra kas 2 mėnesius Europos Komisijos vykdomos ES šalių narių pažangos notifikuojant ES direktyvų perkėlimą į nacionalinę teisę suvestinės. 2009 m. dviuose (t.y., kovo ir balandžio mėnesiais) Europos Komisijos parengtose suvestinėse Lietuva tarp 27 valstybių narių užėmė pirmąją vietą, pagal sausio mėn. suvestinę – 4 vietą, birželio – 8, rugsėjo – 6 vietą^{****}. Remiantis šiais rezultatais ir Europos Komisijos vertinimais, galima teigti, kad ES teisės perkėlimo ir įgyvendinimo sistema Lietuvoje veikia efektyviai.

3. VIDAUS RINKOS DIREKTYVŲ PERKĖLIMAS

Europos Komisijos Vidaus rinkos generalinis direktoratas naudoja specialią (t.y., detalesnę ir gilesnę) procedūrą, kontroliuojant ir analizuojant su ES vidaus rinkos

^{****} 2009 m. sausio 5 d. laiku notifikuota (įgyvendinta) 99,51 proc. direktyvų (ES vidurkis – 99,10 proc.); kovo 9 d. – 99,77 proc. (ES vidurkis – 99,30 proc.); balandžio 29 d. – 99,80 proc. (ES vidurkis – 99,37 proc.); birželio 26 d. – 99,58 proc. (ES vidurkis – 99,39 proc.); rugsėjo 5 d. – 99,58 proc. (ES vidurkis – 99,40 proc.).

funkcionavimu susijusių direktyvų įgyvendinimą valstybėse narėse. Dėl šių direktyvų (t.y., 1521^{§§§§}) 2009 m. Lietuva Europos Komisijai detalią informaciją teikė 2 kartus (t.y., gegužės 5 d. ir lapkričio 9 d.).

4. ATITIKTIES LENTELĖS

Europos Komisijai pranešant apie ES direktyvų įgyvendinimą, tam tikrais atvejais reikia pateikti atitinkamos direktyvos bei ją perkeliančių ir įgyvendinančių nacionalinių teisės aktų nuostatų atitikties lenteles. Siekiant aukštesnės ES teisės perkėlimo į Lietuvos teisę kokybės, į Seimo statutą, Vyriausybės teisėkūros taisykles ir ES reikalų koordinavimo taisykles buvo įtrauktos nuostatos, įpareigojančios rengėjus, teikiančius ES direktyvas ir kitus ES teisės aktus perkeliančius ar įgyvendinančius nacionalinės teisės aktų projektus, kartu pateikti ir atitikties lenteles.

2009 m. Lietuva Europos Komisijai notifikavo 36 direktyvų ir nacionalinių teisės aktų atitikties lenteles (2008 m. – 62, t.y., beveik 2 kartus daugiau). Taip pat 2009 m. valstybės institucijos parengė ir kartu su įstatymų, Vyriausybės nutarimų, ministrų įsakymų ir kitų teisės aktų projektais pateikė 571 atitikties lentelę. Lyginant su 2008 m. duomenimis, šis skaičius išaugo beveik 3 kartus. Atsižvelgiant į tikslą didinti ES teisės perkėlimo ir nacionalinės teisėkūros skaidrumą bei efektyvumą, ir toliau numatoma gerinti atitikties lentelių kokybę.

5. PAŽEIDIMŲ PROCEDŪRA

Europos Komisija gali inicijuoti ES teisės pažeidimo procedūrą^{****}, jei ES valstybė narė laiku (iki ES teisės akte nurodytos datos) neperkelia ar neįgyvendina ES teisės akto nuostatų nacionalinėje teisėje arba tai padaro tik iš dalies ar netinkamai. Ši procedūra susideda iš kelių etapų: oficialaus pranešimo (Europos Komisija teiraujasi neperkėlimo, netinkamo įgyvendinimo ar taikymo priežasčių), pagrįstos nuomonės (Europos Komisija imperatyviai prašo iki nustatyto termino perkelti ar įgyvendinti atitinkamą ES teisės aktą ar pagrįsti (pašalinti) netinkamo įgyvendinimo ar taikymo priežastis), bylos iškėlimo Europos Sąjungos Teisingumo Teisme^{††††} (toliau – ESTT). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nuo 2009 m. gruodžio 1 d. įsigaliojus Lisabonos sutarčiai sutrumpėjo procedūra dėl Europos Komisijos kreipimosi į ESTT dėl teismo sprendimo nevykdymo. Kreipdamasi į ESTT, Europos Komisija gali nurodyti, kokio dydžio baudą iškart arba dalimis turi sumokėti pažeidimą padariusi valstybė narė.

Remiantis pažeidimų dinamiką atskleidžiančia statistika, prieš Lietuvą pradėdamų pažeidimų skaičius išlieka pastovus (t.y., apie 30 naujų pažeidimo procedūrų kasmet: 2007 m. – 35 procedūros, 2008 m. – 31). 2009 m. Europos Komisija Lietuvai pateikė 28 oficialius pranešimus (t.y., pirmoji pažeidimų procedūros stadija), iš jų 23 dėl direktyvų, 5 dėl kitų ES teisės aktų. Per 2009 m. Lietuvai pateiktos 7 pagrįstos nuomonės (t.y., antroji pažeidimų

§§§§ Direktyvų skaičius pateikiamas pagal 2009 m. spalio 31 d. duomenis.

**** Laikantis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 258 straipsnio nuostatų (buvęs 226 straipsnis).

†††† Laikantis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 260 straipsnio nuostatų (buvęs 228 straipsnis).

procedūros stadija). Lietuvai įvykdžius išsipareigojimus ar įrodžius savo sprendimų pagrįstumą, 2009 m. Europos Komisija nutraukė 41 ES teisės pažeidimo procedūrą, iš jų 6 pažeidimų procedūras pagrįstos nuomonės stadijoje (2008 m. buvo nutrauktos 23 pažeidimo procedūros). 2009 m. gruodžio 31 d. bendras nenutrauktų ES teisės pažeidimo procedūrų skaičius buvo 45. Iš šių 45 tebesitęsiančių procedūrų 34 yra oficialaus pranešimo stadijoje, 11 – pagrįstos nuomonės stadijoje.

Priešingai nei 2008 m., mažiau nei pusę 2009 m. inicijuotų pažeidimų procedūrų (t.y., 16) buvo dėl vėlavimo perkelti ir įgyvendinti direktyvas (t.y., nenotifikavimo; 2008 m. dėl nenotifikavimo buvo pradėta daugiau nei pusė visų inicijuotų pažeidimų procedūrų, t.y., 24). 2009 m. pabaigoje daugiau nei pusė šių pažeidimų procedūrų dėl nenotifikavimo (t.y., 11) buvo nutrauktos. Iš visų nenutrauktų pažeidimų procedūrų (t.y., 45) liko nenutrauktos 5 pažeidimo procedūros dėl nenotifikavimo.

PRIEDAI

1. LIETUVOS DALYVAVIMAS EUROPOS SĄJUNGOS TEISINGUMO TEISMO BYLOSE

Nr.	Byla	Inicijavusi institucija	LRV/VESK pritarimo stojimui į bylą/pastabų pateikimui data	Bylos esmė
1.	C-16/09 <i>Schwemmer</i>	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2009-04-27	Vokietijos teismas pateikė klausimą, ar asmuo reglamento Nr. 574/72 pagrindu turi teisę gauti viso dydžio išmoką vaikams nepaisant to, kad vaikų tėvas Šveicarijoje nepadavė prašymo dėl išmokos šeimai. Reglamentas aiškiai atsakymo į šį klausimą nepateikia.
2.	C-66/09 <i>Kirin-Amgen</i>	Įstojimas į bylą privalomas, nes į ESTT kreipėsi Lietuvos teismas (LAT). Pozicija rengta kartu su Valstybiniu patentų biuru	2009-02-10	Lietuvos Aukščiausias Teismas pateikė keturis klausimus, iš esmės susijusius su tuo, nuo kada turi būti pradamas skaičiuoti terminas pateikti paraišką papildomos apsaugos liudijimui gauti, vadovaujantis 1992 m. birželio 18 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1768/92 dėl medicinos produktų papildomos apsaugos liudijimo sukūrimo nuostatomis tuo atveju, kai centralizuotas Bendrijos leidimas pateikti medicinos leidimą į rinką buvo išduotas seniau nei prieš 6 mėnesius iki Lietuvos Respublikos įstojimo į ES dienos.
3.	C-208/09 <i>Sayn-Wittgenstein</i>	Europos teisės departamentas	2009-09-02	Austrijos teismas ESTT prašė išaiškinti, ar EB sutarties 18 straipsniui neprieštarauja nacionalinės teisės norma, pagal kurią valstybės narės kompetentingos valdžios institucijos atsisako pripažinti (suaugusio) įvaikinto asmens pavardę, jeigu valstybėje narėje (taip pat ir pagal konstitucinę teisę) draudžiamas vartoti aristokratiškas titulus, nustatytas kitoje valstybėje narėje.
4.	C-236/09 <i>Association Belge des Consommateurs Test-Achats ir kt.</i>	Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros taryba	2009-09-22	Belgijos Konstitucinis Teismas pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą ir išaiškinti, ar direktyvos 2004/113 5 straipsnio 2 dalis, kurioje nustatyta galimybė netaikyti griežtos vyrų ir moterų lygybės draudimo srityje, neprieštarauja lygybės ir diskriminacijos draudimo principui. Be to, siekiama išsiaiškinti, ar prieštaravimas lygybės ir diskriminacijos draudimo principui išliktų, minėtos direktyvos 2004/113 nuostatos taikymą apribojus vien gyvybės draudimo sutartimis.
5.	C-357/09 PPU <i>Kadzoev</i>	Vidaus reikalų ministerija, Migracijos departamentas	2009-09-07	Bulgarijos teismas, sprendžiantis klausimą, ar egzistuoja pagrindas toliau sulaikyti užsieniečių, pateikė klausimus dėl 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse 15 straipsnyje

				nustatytų sulaikymo terminų, siekiant išsiųsti užsienietį, taikymo.
6.	C-385/08 <i>Komisija prieš Lenkiją</i>	Sveikatos apsaugos ministerija	2009-01-21	Komisija ESTT pateiktame ieškinyje prieš Lenkiją prašo pripažinti, kad palikdama galioti leidimus prekiauti generiniais vaistais, atitinkančiais referencinį produktą <i>Plavix</i> , Lenkijos Respublika neįvykdė savo įsipareigojimų pagal 2001 m. lapkričio 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/83/EB dėl Bendrijos kodekso, reglamentuojančio žmonėms skirtus vaistus, 6 straipsnio 1 dalį, atsižvelgiant į 1993 m. liepos 22 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 2309/93 nustatančio Bendrijos leidimų dėl žmonėms skirtų ir veterinarinių vaistų išdavimo bei priežiūros tvarką ir įsteigiančio Europos vaistų vertinimo agentūrą 13 straipsnio 4 dalį bei 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 726/2004 nustatančio Bendrijos leidimų dėl žmonėms skirtų ir veterinarinių vaistų išdavimo ir priežiūros tvarką ir įsteigiančio Europos vaistų agentūrą 89 ir 90 straipsnius.
7.	Nuomonė 1/09 Tarybos paklausimas dėl susitarimo, kuriuo sukuriama bendroji patentų ginčų nagrinėjimo sistema	Valstybinis patentų biuras	2009-09-28	ES Taryba ESTT pateikė prašymą dėl nuomonės dėl bendros patentų ginčų nagrinėjimo sistemos susitarimo projekto suderinamumo su EB sutarties nuostatomis, nes šio susitarimo projektas tarp ES institucijų ir valstybių narių sukėlė daug nesutarimų dėl įvairių teisinių, ekonominio pagrįstumo ir praktinių įgyvendinimo klausimų: nacionalinių patentų tarnybų vaidmens, kalbinės tvarkos, vietos teisėjų kolegijų sudėties, vietos teismų finansavimo, teisinio patentų ginčų sistemos pagrindo ir t.t.

2. ES TEISĖS PERKĖLIMO IR ĮGYVENDINIMO PROCESO 2009 M. STATISTINIAI DUOMENYS

	Direktyvos	Kiti ES teisės aktai	Iš viso
1. Registruoti ir institucijoms pateikti priimti ES teisės aktai	195	2240, iš jų 585 gauti iš Lietuvos nuolatinės atstovybės ES	2435
2. ES teisės aktai, dėl kurių institucijų pasiūlymai dar nepateikti	1	9	10
3. ES teisės aktai, nereikalaujantys įgyvendinimo priemonių	44	2104	2148
4. Dėl direktyvų ir kitų ES teisės aktų perkėlimo ir įgyvendinimo iš institucijų gauta 650 raštų (vienu raštu pateikiamas atsakymas dėl kelių ar keliolikos ES teisės aktų)			
5. ES teisės aktai, dėl kurių būtina imtis nacionalinių įgyvendinimo priemonių	181 (iš jų nepasikartoja 150)	161 (iš jų nepasikartoja 127)	342 (iš jų nepasikartoja 277)
6. Dėl 2009 m. registruotų ES teisės aktų 2009 m. į ES teisės perkėlimo ir įgyvendinimo planus įtrauktos nacionalinės priemonės:			

88 įstatymai, įgyvendinantys 46 direktyvas;	
21 Vyriausybės nutarimas, įgyvendinantis 16 direktyvų;	
165 ministrų įsakymai ir kitų teisės aktai, įgyvendinantys 118 direktyvų;	
1 dokumentinė priemonė, įgyvendinanti 1 direktyvą;	
30 įstatymų, įgyvendinančių 25 kitus ES teisės aktus;	
34 Vyriausybės nutarimai, įgyvendinantys 32 kitus ES teisės aktus;	
132 ministrų įsakymai ir kiti teisės aktai, įgyvendinantys 88 kitus ES teisės aktus;	
17 kitų (dokumentinės, investicinės, pranešimai) priemonių, įgyvendinančių 16 kitų ES teisės aktų;	
7. Priimtos nacionalinės priemonės, įgyvendinančios ES teisės aktus	
165 priemonės dėl 93 direktyvų, iš jų:	188 priemonės, įgyvendinančios kitus ES teisės aktus, iš jų:
30 įstatymų;	28 įstatymai;
19 Vyriausybės nutarimų;	44 Vyriausybės nutarimai;
116 ministrų įsakymų ir kitų teisės aktų;	101 ministrų įsakymas ir kitas teisės aktas;
	15 kitų (dokumentinių, investicinių) priemonių;
8. Vykdam su ES teisės įgyvendinimu susijusių įstatymų stebėseną, parengta ir išplatinta 50 susijusių įstatymų projektų rengimo būklės apžvalgų.	
9. Išanalizuotos 287 institucijų ataskaitos apie ES teisės perkėlimo ir įgyvendinimo plano priemonių vykdymą (viena raštu gali būti teikiamos ataskaitos dėl kelių ES teisės perkėlimo ir įgyvendinimo plano priemonių).	
10. Vyriausybės ES komisijos posėdžiuose (iki 2009-07-01 – ministerijų valstybės sekretorių pasitarimuose, o nuo 2009-07-01 – Ministerijų atstovų pasitarimuose) pristatyta 11 ES teisės perkėlimo ir įgyvendinimo planų bei jų vykdymo ataskaitų	
11. Sprendžiant ES teisės perkėlimo ir įgyvendinimo problemas, suorganizuota koordinacinių pasitarimų dėl:	
<ul style="list-style-type: none"> • 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2009, iš dalies keičiančio Reglamentą (EB) Nr. 1338/2001, nustatantį priemones, būtinas euro apsaugai nuo padirbinėjimo; • 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 45/2009, iš dalies keičiančio Reglamentą (EB) Nr. 1339/2001, išplečiantį Reglamentą (EB) Nr. 1338/2001, nustatančio priemones, būtinas euro apsaugai nuo padirbinėjimo, veikimą toms valstybėms narėms, kurios nėra priėmusios euro kaip savo bendros valiutos; • 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 46/2009, iš dalies keičiančio Reglamentą (EB) Nr. 2182/2004 dėl į euro monetas panašių medalių ir žetonų; • 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 47/2009, iš dalies keičiančio Reglamentą (EB) Nr. 2183/2004, išplečiantį Reglamentą (EB) Nr. 2182/2004 dėl į euro monetas panašių medalių ir žetonų taikymą nedalyvaujančioms valstybėms narėms; • 2008 m. liepos 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 765/2008, nustatančio su gaminių prekyba susijusius akreditavimo ir rinkos priežiūros reikalavimus ir panaikinančio Reglamentą (EEB) Nr. 339/93, nuostatų įgyvendinimo; • 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/101/EB, iš dalies keičiančios direktyvą 2003/87/EB, kad į šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų prekybos sistemą Bendrijoje būtų įtrauktos aviacijos veiklos rūšys, perkėlimo. 	
11. Notifikuotos direktyvos (iš viso)	161
Direktyvos, kurių įgyvendinimo terminas 2009 m.	76
Notifikuotos direktyvos, kurių įgyvendinimo terminas 2009 m. (iš jų 44 direktyvos notifikuotos 2009-01-01 – 2009-12-31 laikotarpiu ir 25 direktyvos notifikuotos iki 2009-01-01)	69
Iš jų notifikuotos visiškai (iš jų 44 direktyvos notifikuotos 2009-01-01 – 2009-12-31 laikotarpiu ir 23 direktyvos notifikuotos iki 2009-01-01)	67
Dalinai notifikuotos direktyvos	2
Nenotifikuotos direktyvos (nepriimta nė viena nacionalinė priemonė)	7
12. Notifikuotos nacionalinės įgyvendinimo priemonės	339
13. Išanalizuotos ES teisės aktų ir nacionalinių teisės aktų (projektų) atitikties lentelės	768
Išanalizuotos atitikties lentelės notifikavimui	197
Išanalizuotos atitikties lentelės teisės aktų projektams	571
Gražintos lentelės institucijoms su pateiktomis pastabomis	174
Europos Komisijai perduotos direktyvų ir nacionalinių teisės aktų lentelės	36
14. Vidaus rinkos generalinio direktorato prašymu parengtos suvestinės apie vidaus rinkos sričiai priskiriamų direktyvų perkėlimą	2
2009 m. spalio 31 d. duomenimis iš 1521 direktyvų, kurių įgyvendinimo terminas baigėsi iki 2009-10-31: Visiškai perkeltos – 1518 direktyvų;	

Dalinai perkeltos – 2 (0,1 proc.) direktyvos;
Neperkelta – 1 (0,1 proc.) direktyva

	Oficialūs pranešimai	Pagrįstos nuomonės	Iš viso
15. Registruotos ES teisės pažeidimo procedūros	28 <i>23 dėl direktyvų 4 dėl reglamentų 1 dėl Sutarties</i>	7 <i>6 dėl direktyvų 1 dėl Sutarčių</i>	35
Išanalizuoti institucijų atsakymų projektai dėl pažeidimo procedūrų	33	8	41
Nutrauktos pažeidimų procedūros	35	6	41
2009-12-31 dienai pradėtų (nenutrauktų) pažeidimų skaičius	34 <i>28 dėl direktyvų 2 dėl reglamentų 4 dėl Sutarties</i>	11 <i>9 dėl direktyvų 2 dėl Sutarties</i>	45

	Paklausimai	„EU Pilot“ paklausimai	Viso
16. Registruoti Europos Komisijos paklausimai dėl ES teisės atitikties	25	7	32
Išanalizuoti institucijų atsakymų projektai dėl pateiktų paklausimų	25	4	29